



LUBELSKA IZBA ROLNICZA

SPRAWOZDANIE

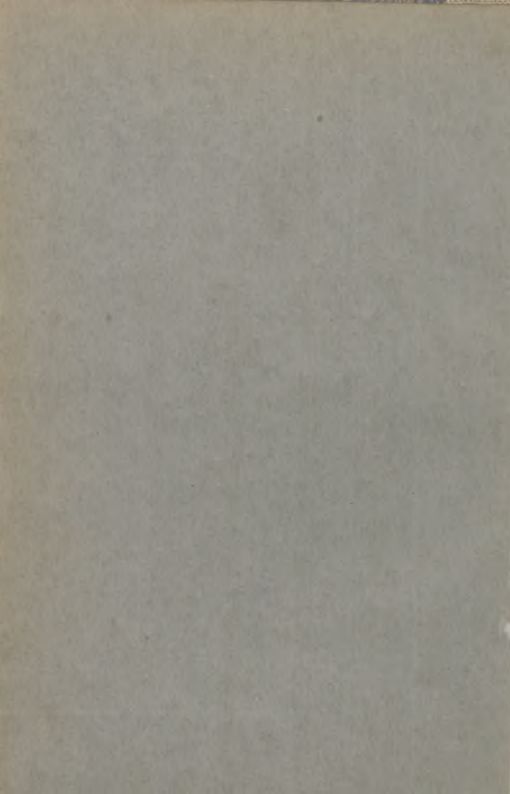
ZWIĄZKU IZB
i ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1932/33



WARSZAWA — 1933 ROK



SPRAWOZDANI

ZWIĄZKU IZB
I ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

WARSZAWA 1942

THE TWO EDWARDS
THEY ARE THE ONLY TWO
THEY ARE THE ONLY TWO

22

nr. 278

Lubelska Izba Rolnicza

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB
i ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZPLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1932/33

WARSZAWA — 1933 ROK

272 272

Lubelska Izba Rolnicza

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU 128

ORGANIZACYJ ROLNICZYCH

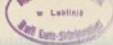
RZĄTU POLSKIEJ

W DZIAŁACH W KRAJU

Wos 566/1932-3



2 232/50/432



1. Ogólna sytuacja gospodarcza.

Warunki klimatyczne i stan zasiewów.

Rok 1932/33 należy zaliczyć pod względem warunków klimatycznych do lat niezbyt pomyślnych. O ile w sierpniu 1931 roku panowała naogół pogoda słoneczna i ciepła, sprzyjająca zarówno ukończeniu sprzętu zbóż jak i rozwojowi okopowych, o tyle we wrześniu i w październiku warunki klimatyczne uległy znacznemu pogorszeniu. Wskutek długotrwałych, bo od połowy sierpnia trwających deszczów i chłódów pogorszył się znacznie stan okopowych, głównie ziemniaków, które pod koniec września w okolicach o podglebiu mniej przepuszczalnym poczynają ulegać procesowi gnilnemu. Dalsze miesiące były również niezbyt pomyślne dla roślinności ozimych. Niska temperatura, dochodząca do kilkustopniowych mrozów, przy braku pokrywy śnieżnej, odbiła się ujemnie na stanie zasiewów. To też zobrazowane wyżej warunki roślinności znalazły swój wyraz w szacowaniach stanu zasiewów ozimych przez Główny Urząd Statystyczny w listopadzie 1931 r.

	1931	1930
	15.X.	15.X.
pszenica	3,1	3,5
żyto	3,1	3,6
jęczmień	3,2	3,5

Przebieg pogody w miesiącach zimowych nie uległ poprawie z punktu widzenia roślinności. W grudniu i styczniu 1932 r. temperatura utrzymywała się na poziomie dość wysokim, przy czym przelotne śniegi, topniejące nieomal niezwłocznie, nie mogły stworzyć niezbędnej pokrywy. Dopiero w lutym temperatura

obniżyła się, i spadły obfite śniegi. Mrozy te przetrwały większą część marca, wskutek czego roboty wiosenne w polu uległy znacznemu opóźnieniu.

W wyniku opisanego wyżej przebiegu pogody stan zasiewów ozimych w marcu przedstawiał się bardzo niepomyślnie. Według Głównego Urzędu Statystycznego zasiewy poszczególnych zbóż w stopniach kwalifikacyjnych przedstawiały się następująco (dla ilustracji podajemy dane szacunkowe z marca 1931 r.):

	1932	1931
	marzec	marzec
pszenica ozima	2,8	3,4
żyto ozime	2,9	3,4
jęczmień ozimy	2,8	3,1
rzepak „	2,8	3,3
koniczyna	2,9	3,1

Następne miesiące przyniosły jednak znaczną poprawę sytuacji. Słoneczna i ciepła pogoda w kwietniu i w maju przy dość częstych deszczach wyrównała opóźnienie w robotach wiosennych i wywarła zbawienny wpływ na stan ozimin, które uległy znacznej poprawie. Upalna zaś i sucha pogoda w lipcu przyspieszyła dojrzewanie zbóż i pozwoliła na pomyślny naogół sprzęt.

Następne miesiące były pogodne i ciepłe przy minimalnych opadach atmosferycznych, wskutek czego dał się odczuć brak dostatecznej ilości wilgoci w glebie, co wpłynęło na niezbyt obfity sprzęt ziemniaków, które były mniej dorodne z dużym procentem drobnych. Buraki cukrowe zato wykazały wyższą od przeciętnej zawartość cukru.

Plony.

Przedstawiony wyżej przebieg pogody i związanych z nią warunków wegetacji roślin dał w rezultacie gorsze w roku sprawozdawczym niż w latach poprzednich plony z 1 ha.

Plony z 1 ha w q.

Ziemiopłody	1929	1930	1931	1932
pszenica	12,6	13,6	12,5	7,8
żyto	12,1	11,8	9,9	10,8
jęczmień	13,2	11,9	11,6	11,6
owies	13,5	10,7	10,6	10,8
gryka	7,9	6,8	7,3	6,0

Z i e m i o p ł o d y	1929	1930	1931	1932
proso	12.5	12.0	14.5	11.2
kukurydza	10.8	8.9	10.6	10.9
mieszanek ze zbóż: jęczmień i owies	17.1	13.8	15.5	13.8
inne mieszanek ze zbóż	14.5	13.1	13.7	12.3
groch	11.0	9.1	8.8	9.5
rzepak i rzepik	10.1	10.5	10.2	7.1
len nasienie	6.6	5.1	4.8	4.4
„ włókno	5.5	3.8	3.4	2.7
konopie nasienie	7.3	6.9	6.9	4.5
„ włókno	6.7	6.6	4.7	3.2
ziemniaki	120.0	116.0	114.0	110.0
buraki cukrowe	208.0	255.0	186.0	205.0

Zestawienie powyższe wykazuje ogromny spadek plonów pszenicy, co było bezpośrednim wynikiem klęski rdzy. Wiadomości o tej klęsce poczęły napływać około 20 lipca. Weszły tu przede wszystkim województwa: krakowskie, kieleckie, lwowskie, tarnopolskie, wołyńskie i lubelskie. Rozmiary tej klęski były bardzo poważne. Według przeprowadzonych badań przez G.U.S. w woj. Krakowskim z ogólnej liczby 17 powiatów 9 powiatów nawiedziła klęska rdzy, niszcząc 50% zasiewów, w woj. kieleckim straty sięgały 70%, w woj. lwowskim — 35%, w powiatach północnych woj. tarnopolskiego straty sięgały 75%. Najbardziej jednak zostało dotknięte klęską rdzy woj. wołyńskie. W wyniku tej klęski zbiór pszenicy w 1932 r. był o 51% mniejszy od zbioru z roku poprzedniego.

Pewną poprawę wykazują plony żyta w stosunku do roku poprzedniego, który uważać należy za rok niezbyt urodzajny. Natomiast w porównaniu z plonami z lat 1929 i 1930 plony żyta w roku sprawozdawczym były dużo słabsze, co znajduje wytłumaczenie w bardzo silnej redukcji zużycia nawozów sztucznych i ogólnem obniżeniu poziomu kultury rolnej.

Sprzyjające dla rozwoju zbóż jarych warunki atmosferyczne utrzymały plony jęczmienia i owsa na niezmiennym poziomie pomimo gorszego nawożenia i pospiesznej w związku z opóźnioną wiosną uprawy roli. Natomiast większy spadek plonów wykazują uprawy rzepaku i rzepiku, lnu i konopi, gryki i proso.

Załączone zestawienie powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów w Polsce wykazuje w roku sprawozdawczym pewne skurczenie się ogólnej powierzchni zasianej wbrew dotychczas-

Powierzchnia upraw w Polsce.

Z i o m i o p ł o d y	1928/29		1929/30		1930/31		1931/32	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Ogółem powierzchnia zasiana	16 479 632	100,00	16 859 624	100,00	16 948 429	100,00	16 824 781	100,00
Pszonica ozima	1 349 627	8,19	1 503 090	8,91	1 674 035	9,88	1 572 515	9,35
" jara	77 267	0,47	142 379	0,84	145 068	0,86	153 631	0,91
Żyto ozime	5 766 579	34,99	5 867 793	34,80	5 747 679	33,91	5 620 103	33,55
" jare	31 831	0,19	27 210	0,16	24 286	0,14	25 608	0,15
Jęczmień ozimny	82 514	0,50	57 464	0,34	51 407	0,30	40 081	0,24
" jary	1 176 006	7,14	1 176 111	6,97	1 220 994	7,20	1 166 623	6,93
Owies	2 191 581	13,30	2 186 967	12,97	2 171 933	12,82	2 220 414	13,20
Gryka	302 773	1,84	308 133	1,83	337 085	1,93	344 812	2,05
Proso	81 559	0,49	85 385	0,51	92 525	0,55	93 040	0,55
Kukurydza	88 295	0,54	94 261	0,56	98 247	0,58	96 936	0,58
Mieszanki ze zbóż: jęczmienia i owies	144 104	0,88	137 319	0,81	143 004	0,84	137 672	0,82
Inne mieszanki ze zbóż	87 030	0,53	79 689	0,47	81 616	0,48	92 753	0,55
Razem % zbóż		69,06		69,17		69,49		68,88
Groch	197 040	1,20	205 284	1,22	200 925	1,19	177 809	1,06
Peluszka	40 327	0,24	41 535	0,25	42 406	0,25	53 956	0,32
Wyka i bobik	94 945	0,58	100 373	0,60	118 073	0,70	137 570	0,82
Fasola, bob, soczew.	31 046	0,19	35 317	0,21	37 685	0,22	39 448	0,23
Konieczyna	842 256	5,11	894 439	5,30	869 787	5,13	877 526	5,21
Seradela	257 302	1,56	282 626	1,68	247 469	1,46	262 593	1,56
Lubia	345 241	2,09	356 790	2,12	335 614	1,98	359 255	2,13
Pozost. pastewne	67 491	0,41	64 801	0,38	61 673	0,36	93 554	0,56
Rzepak i rzepik	23 457	0,14	26 385	0,16	42 971	0,25	32 900	0,13
Len	122 245	0,74	115 509	0,69	102 059	0,60	93 678	0,56
Konopie	33 691	0,20	31 844	0,19	30 969	0,18	31 821	0,19
Ziemniaki	2 635 831	15,99	2 671 785	15,85	2 717 641	16,04	2 715 666	16,14
Buraki cukrowe	238 897	1,45	185 020	1,10	148 639	0,88	116 059	0,69
Pozostałe okopowe	136 647	0,83	146 378	0,87	174 172	1,03	205 118	1,22
Drobne uprawy	33 920	0,21	35 776	0,21	40 497	0,24	57 041	0,34
Razem % innych ziemiopłodów		30,94		30,83		30,51		31,12

sowej tendencji, kiedy to obserwowaliśmy rok rocznie niewielki ale stały jej przyrost. Różnica w stosunku do roku poprzedniego wynosi 123.648 ha i tłumaczy się zaniechaniem przez rolników pracy na tych terenach, które będąc mniej urodzajne wymagały specjalnie intensywnej uprawy. Jeśli chodzi o poszczególne kultury, to lekką redukcję powierzchni zasianej wykazują oziminy, a więc pszenica, żyto i jęczmień, natomiast wzrósł nieco obszar zasiewu jarej pszenicy i żyta, co wskazuje na stopniowe rozpowszechnianie się tych kultur, uprawianych do niedawna wyłącznie niemal w województwach zachodnich, również i na pozostałe regiony Polski. Niepomyślna konjunktura na jęczmień browarny, którego uprawa wymaga jak wiadomo stosunkowo dużych starań i umiejętności, wywołała w rezultacie również zmniejszenie powierzchni uprawy tego zboża. Natomiast wzrosła nieco powierzchnia zasiewu owsa, gryki oraz mieszanek ze zbóż, a więc kultur mniej wymagających pod względem nawożenia i uprawy. Jeśli chodzi o owies, to pewną rolę odegrało tu również skurczenie się traktacji mechanicznej, jakie obserwowaliśmy w okresie lat ostatnich i znaczny wzrost transportu konnego i związane z tem wzmoczone zapotrzebowanie na owies.

Na szczególnie podkreślenie zasługuje jednak fakt ogólnego spadku powierzchni zasianej zbożami. Spadek to minimalny, jest to jednak pierwsze drgnięcie wdół od szeregu lat, wykazujących stały powolny wzrost właśnie tych upraw.

Obszar uprawy ziemniaków pozostał w roku sprawozdawczym bez zmiany. Natomiast dalszemu poważnemu zmniejszeniu uległa uprawa buraków cukrowych w związku z dalszą redukcją kontraktowanych przez cukrownie plantacyj buraczanych. Różnica ta wynosi w porównaniu z rokiem poprzednim przeszło 32.000 ha i stanowi mniej niż 50% obszaru zajętego pod uprawę buraków cukrowych w roku 1928/29. Ograniczenie uprawy buraków cukrowych wywołało wzrost upraw innych okopowych, których procentowy udział w ogólnej powierzchni zasiewu podniósł się z 1,03% na 1,22%.

Poważnie skurczyły się również uprawy lnu i rzepaku pomimo wyteżonej akcji ze strony organizacji rolniczych, popartej możliwie najwszechstronniej przez czynniki rządowe w kierunku wytworzenia korzystniejszych warunków zbytu dla tych produktów. O szczegółach polityki gospodarczej na tym odcinku będziemy mówili obszernie na innem miejscu niniejszego sprawozdania.

Akcja podjęta przez Rząd może dać jednak wyniki dopiero w dalszej przyszłości. Rozmiary zasiewów lnu i rzepaku w 1931/32 r. były konsekwencją fatalnej koniunktury na te produkty w roku poprzednim, co musiało zniechęcić rolników do uprawy tych roślin. Obszar uprawy konopi w związku z ograniczeniami dowozu surowców zastępczych z zagranicy utrzymał się na niezmienionym poziomie. Na podkreślenie zasługuje wzrost powierzchni zasianej seradela, peluszką, wyką, bobikiem i koniczyną, a więc roślinami, które posiadają dla rolnika zarówno dużą wartość pastewną jak i nawozową w formie przedplonów. Godnym uwagi jest również fakt dalszego wzrostu drobnych upraw, co świadczy o dążeniu rolników do możliwego różniczkowania produkcji i poszukiwania upraw bardziej rentownych.

Zbiory.

Omówione wyżej warunki wegetacji roślin, obszar użyty pod poszczególne uprawy oraz plony uzyskane z jednostki powierzch-

Ogólne zbiory w Polsce w kwintalach.

Ziemiopłody	1929	1930	1931	1932
Pszenica ogółem . . .	17.924.760	22.404.462	22.649.137	13.464.284
„ orzima . . .	17.022.434	20.608.593	20.958.991	12.033.817
„ jara . . .	902.326	1.795.869	1.690.146	1.430.817
Zyto ogółem . . .	70.097.651	69.500.466	57.026.305	61.104.612
„ ozime . . .	69.806.205	69.350.907	56.857.195	60.929.284
„ jare . . .	291.446	229.559	169.110	175.328
Jęczmień ogółem . . .	16.597.968	14.639.051	14.757.326	14.008.366
„ ozimy . . .	1.153.934	773.019	672.048	550.580
„ jary . . .	15.444.024	13.866.032	14.085.278	13.457.786
Owies . . .	29.530.944	23.476.217	23.094.689	23.908.305
Gryka . . .	2.400.193	2.095.003	2.373.515	2.060.453
Proso . . .	1.016.579	1.023.750	1.341.983	1.044.977
Kukurydza . . .	952.954	837.883	1.041.220	1.057.390
Mieszanki ze zbóż:				
(jęczmień i owies) . . .	2.458.197	1.889.784	2.211.552	1.894.967
Inne mieszanki ze zbóż . . .	1.268.029	1.043.997	1.117.740	1.144.278
Groch . . .	2.174.401	1.861.901	1.761.708	1.697.088
Rzepak i rzepik . . .	2.36.676	276.505	436.844	234.674
Len nasienie . . .	805.976	593.109	493.141	416.707
„ włókno . . .	674.987	441.343	342.967	255.968
Konopie nasienie . . .	247.314	219.256	213.649	141.812
„ włókno . . .	224.227	209.118	144.118	101.032
Ziemniaki . . .	317.497.691	309.023.336	309.883.854	299.745.285
Buraki cukrowe . . .	49.703.878	47.170.269	27.512.475	24.785.706
Koniczyna (pasza) . . .	35.873.801	34.093.806	21.603.344	17.892.507
Wyka i bobik (pasza) . . .	1.170.757	1.062.800	1.496.546	1.267.132
Peluszka (pasza) . . .	363.576	397.803	440.314	417.078
Seradela (pasza) . . .	1.596.081	3.042.953	2.397.582	1.340.591

ni zdecydowały o wysokości zbiorów w omawianym roku gospodarczym. Klęska rdzy, o której wspominaliśmy poprzednio, odbiła się fatalnie na wyniku zbiorów pszenicy, które były mniejsze o 41% od zbiorów 1931 r., a o 23% od przeciętnych zbiorów w pięcioleciu 1928/32. Szczególnie silnie ucierpiała pszenica ozima. Lepiej niż w roku poprzednim, który można zaliczyć do średnio urodzajnych, wypadł zbiór żyta (o 7%), aczkolwiek był znacznie gorszy niż w latach 1929 i 1930. Mniejszy był również w wyniku skurczenia się powierzchni uprawy oraz nieco gorszych plonów zbiorów jęczmienia. Natomiast wynik zbioru owsa był lepszy o 4% niż w dwóch poprzednich latach, ustępując jedynie rekordowym urodzajom 1929 roku.

Rok sprawozdawczy, jak to zresztą można było wywnioskować z przedstawionego wyżej przebiegu pogody, był wybitnie nieurodzajny w zakresie pasz. To też zbiór koniczyzny był niemal o połowę gorszy niż w r. 1930, a blisko o 30% mniejszy niż w roku 1931. Poważny nieurodzaj miał miejsce w zakresie seradeli, a zbiory peluszek i wyki oraz bobiku wypadły również niezadowalająco. Zbiory lnu i konopi, roślin odgrywających bardzo ważną rolę w gospodarstwach położonych w rejonach północno-wschodnich Polski, były w omawianym roku znacznie gorsze, niż w latach poprzednich. Zbiór ziemniaków wypadł nieźle, będąc gorszym o 1% tylko od średniej za pięciolecie 1928—32. Pogodny sprzęt wynagrodził większą odporność ziemniaka na przezimowanie w kopcach. Na lżejszych jedynie gruntach dawał się we znaki zbyt wysoki procent drobnych ziemniaków, niedostatecznie wykształconych wskutek długotrwałego braku wilgoci w glebie.

Rok gospodarczy 1932/33 rozpoczęło zatem rolnictwo ze zbiorami, które poza pszenicą dały wyniki zadowalniające. Mimo to jednak rok ten był okresem dla rolnictwa bardzo ciężkim już choćby dlatego, że był piątym z kolei w długim szeregu lat deficytowych. Ceny najważniejszych produktów rolnych z wyjątkiem cen pszenicy, kształtujących się odmiennie od cen pozostałych zbóż ze względu na wybitny nieurodzaj tego zboża, uległy dalszej mniej lub więcej głębokiej niższe, obniżając tem samem w dalszym ciągu wpływy uzyskiwane przez rolnictwo ze sprzedaży wyprodukowanych artykułów. W przeciwstawieniu do roku poprzedniego, kiedy to nieurodzaj żyta i pomyślne wyniki zbiorów

pszenicy zatarły niemal całkowicie normalnie istniejącą marżę pomiędzy temi zbożami, w roku sprawozdawczym wytworzyła się od samego początku duża marża pomiędzy cenami żyta i pszenicy, pogłębiając się w miarę zbliżania się do końca roku gospodarczego. Ceny pszenicy ukształtowały się odrazu po żniwach na stosunkowo wysokim poziomie, czemu sprzyjała poza czynnikami wewnętrznymi panująca w tym okresie na rynkach światowych tendencja zwyżkowa. Była ona wynikiem niewątpliwie przesadzonych pogłosek o rozmiarach klęski rdzy w szeregu krajów europejskich z jednej strony, z drugiej zaś również silnie przesadnemi pogłoskami o niepomyślnych perspektywach zbiorów pszenicy w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Wiadomości te wytworzyły atmosferę pewnego optymizmu w kołach rolniczych i wywołały dość znaczne ożywienie na światowych rynkach zbożowych. Wkrótce jednak obliczenia zbiorów 1932 r., opublikowane przez Międzynarodowy Instytut Rolniczy, wykazały, że nadzieje na nieurodzaj światowy i możliwość redukcji ciężących na rynku zapasów, były przedwczesne i nieuzasadnione. Według tych obliczeń urodzaje na kółkuli północnej wypadły więcej niż pomyślnie. Zbiór żyta był większy od zeszłorocznego o 4.2 milj. tonn, a o 1.5 milj. tonn od średniego urodzaju w okresie lat 1926—1930. (Obliczenia te nie obejmowały Rosji i kilku mniej ważnych krajów, których ogólna produkcja wynosi ok. 1.5 milj. tonn). Zbiór jęczmienia szacowany był o 4 milj. tonn wyżej od zeszłorocznego i o 1 milj. tonn wyżej od średniego urodzaju w okresie 1926—1930 r. Również zbiór owsa szacował M. I. R. powyżej średniej za lata 1926—1930 r. oraz o 4.5 milj. tonn wyżej od zbioru roku poprzedniego.

Co do pszenicy, to obliczenia M. I. R. wykazały, że w roku sprawozdawczym na terenie Europy wytworzyły się dwie strefy, w których rezultaty żniw 1932 r. były odmienne. Z jednej strony Zachód Europy, obejmujący Francję, Hiszpanję, Włochy i Niemcy, który odznacza się bardzo pomyślnym urodzajem pszenicy oraz dobrym urodzajem innych zbóż, natomiast wschodnia część Europy, a mianowicie Polska, Węgry, Bułgaria, Rumunia i Jugosławia miały niezadawalniający urodzaj pszenicy i naogół dobry lub niezły urodzaj innych zbóż. W rezultacie zbiory pszenicy w pierwszej grupie państw przewyższały zbiory roku poprzedniego o ca. 60 milj. kwintali, w drugiej zaś grupie zbiory wypadły

gorzej, mniej więcej o 40 milj. q. W rezultacie ogólny zbiór pszenicy w Europie szacował M. I. R. wyżej od zbiorów roku 1931 o 21 milj. q.

Zbiory pszenicy w Stanach Zjednoczonych A. Pn. i w Kanadzie okazały się wprawdzie według szacunku M. I. R. niższe od wyników 1931 roku, ale różnica ta wyniosła zaledwie 7 milj. q. Natomiast urodzaje półkuli południowej wypadły pomyślnie tak, że w rezultacie zbiorów światowych pszenicy w 1932 r. obliczony na 999 milj. kwintali (bez Z. S. S. R.) był równy zbiorom 1931 roku i niewiele tylko niższy od zbiorów z roku 1930 i 1928.

Wynik opisanego wyżej rozkładu urodzajów na poszczególne okręgi produkcji światowej był tego rodzaju, że szereg wielkich krajów europejskich zazwyczaj importujących znaczne ilości pszenicy wykazywał w roku sprawozdawczym bądź znacznie zmniejszone zapotrzebowanie, bądź też nawet dysponował niewielkimi nadwyżkami wywozowymi. Wskutek tego zapasy światowe nie mogły żadną miarą ulec jakimś poważniejszym zmianom. Trzeba dodać, że zapasy te na początku kampanji 1932/33 r. były największe z dotychczas notowanych, jak to widać z poniższego zestawienia:

zapasy światowe pszenicy na dz. I.VIII:

1926/7	—	67	milj. q.
1927/8	—	85	„ „
1928/9	—	134	„ „
1929/30	—	129	„ „
1930/31	—	151	„ „
1931/32	—	154	„ „
1932/33	—	180	„ „

Ceny produktów rolnych.

Psychiczne nastroje, wywołane zobrazowaniem wyżej przewidywaniami wyników urodzaju znalazły pełne odbicie w ruchu cen. Pierwszy optymizm, wywołany widokami na poważniejszą redukcję światowych zapasów, dał w rezultacie rzadko spotykaną bezpośrednio po żniwach powszechnąwyżkę cen pszenicy, która — bez względu na specjalne warunki rynku krajowego, wy-

nikłe skutkiem nieurodzaju tego zboża — znalazła silny oddźwięk w kształtowaniu się cen pszenicy na rynkach wewnętrznych. Mocna tendencja utrzymała się do połowy września, kiedy to ceny tego zboża na giełdzie w Warszawie doszły do poziomu 28,80 zł. za 100 kg. W drugiej połowie września w związku z wyjaśnieniem się istotnego stanu urodzajów nastąpiło na rynkach światowych załamanie się cen, które nie pozostało bez wpływu i na nasze rynki. Ceny zachwiały się początkowo lekko, w ostatnim jednak tygodniu września spadek cen przybrał już poważne rozmiary, dając w Warszawie różnicę niemal 3 zł. na 100 kg. pomiędzy notowaniami z pierwszego i ostatniego tygodnia września. Poza wpływem ogólnoswiatowej depresji grały u nas rolę niepoślednią czynniki wewnętrznej natury, działające deprymująco na poziom cen. Mianowicie okres późniwy, wymagający od rolnika dużych świadczeń pieniężnych, wywołał wzmożoną podaż ze strony rolnictwa, co przy ogólnem osłabieniu tendencji musiało pogłębić spadek cen. Następne miesiące przyniosły ze sobą tendencję chwiejną, przyczem okresowe wzrosty cen były wywołane przeważnie lokalnymi przyczynami, jak np. trudności dowozu i związany z tem okresowy spadek podaży. Dopiero pod koniec grudnia sytuacja uległa zmianie. Nastąpiła wyżka przede wszystkim cen pszenicy, następnie zaś pozostałych zbóż. Tendencja mocna utrzymała się bez większych zmian do drugiej połowy maja, w którym nastąpiło lekkie załamanie się cen. Już jednak w drugiej połowie czerwca sytuacja na rynkach zbożowych uległa ponownej zmianie. Ceny poczęły zwyżkować, utrzymując się w tej tendencji aż do końca roku gospodarczego, czemu sprzyjał niewątpliwie przedłużający się nad zwykłą miarę okres przednowkowy.

Ceny żyta, które w okresie bezpośrednio poprzedzającym żniwa utrzymywały się na stosunkowo wysokim poziomie, dorównując bez mała cenom pszenicy, uległy silnemu spadkowi niezwłocznie po ukazaniu się na rynku nowego żyta, tracąc według notowań giełdy warszawskiej niemal 8 zł. na 100 kg. Spadek cen tego zboża pogłębił się jeszcze silniej w sierpniu z chwilą pojawienia się większych ilości nowego żyta na rynku. Spadek ten dał nową różnicę pomiędzy średnią ceną za lipiec 1932 r. a średnią ceną za sierpień tegoż roku o ca. 4,50 zł. na 100 kg. Cena na poziomie ca. 16,5 zł. utrzymywała się następnie z niewielkimi wahaniami w ciągu września i października, ulegając dopiero w listo-

padzie lekkiemu załamaniu. W grudniu nastąpił dalszy spadek cen tego zboża do poziomu 15,10 zł. Dopiero styczeń 1933 r. przyniósł wyżkę cen, która trwała crescendo do maja. Po lekkim osłabieniu tendencji w maju i początku czerwca nastąpiła następnie ponowna wyżka, która przetrwała już do końca roku gospodarczego. W rezultacie średnia cena roczna 17,87 zł. była o 7,22 zł. na 100 kg. niższa od średniej dla 1931/32 r.

Ceny zbóż jarych kształtowały się mniej więcej podobnie do cen żyta, dając średnią roczną znacznie niższą od średniej za lata ubiegłe.

Reasumując stwierdzić musimy, że, poza pszenicą, za którą rolnicy uzyskali średnio w ciągu roku cenę wyższą o 4,65 zł. na 100 kg., średnie roczne wszystkich pozostałych zbóż były niższe od średnich za poprzedni rok gospodarczy. Różnice te wynosiły: dla żyta 7,22 zł., dla jęczmienia 7,49 zł., dla owca 7,53 zł. na 100 kg. Wpływy rolnictwa zatem ze sprzedaży wyprodukowanego zboża były w roku sprawozdawczym znacznie szczuplejsze niż w roku poprzednim. Biorąc zaś pod uwagę fakt ogromnego wyczerpania finansowego wsi polskiej i związany z tem objaw największego natężenia podaży zbóż ze strony rolnictwa w okresie bezpośrednio poźniwnym, przyjąć należy, że rolnik nie uzyskał w większości wypadków nawet tej tak niskiej ceny, która ponadto w ośrodkach produkcji była conajmniej o parę punktów niższa od notowań giełdy warszawskiej, na których oparliśmy nasze zestawienia.

Sytuacja w zakresie produkcji hodowlanej uległa w roku sprawozdawczym dalszemu pogorszeniu. Spadek cen inwentarza żywego oraz masła i jaj zapoczątkowany w r. 1930/31 uległ dalszemu pogłębieniu. Wprawdzie średnie ceny roczne za ostatni rok nie wykazują już tak ogromnych różnic w stosunku do cen roku poprzedniego, uwzględniając jednak rozmiary spadku cen w roku 1931/32, dalsze pogłębienie się tej zniżki daje dostateczny obraz katastrofalnej sytuacji na odcinku hodowlanym. Najsilniejsza zniżka cen dotknęła bydło rogate, dając w przecięciu rocznem dla wszystkich gatunków średnio 12,27 zł. za 100 kg., co wynosi ok. 20%. Znacznie mniejszą zniżkę wykazuje porównanie przeciętnych cen rocznych trzody chlewnej. Różnica ta zamyka się sumą ca 6 zł. na 100 kg. (6%).

Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q.

Rok i miesiąc	Pszemica	Ż y t o	Jęczmień	Owies	Bydło kredn.	Trzoda chle-	Masło	Jawa
					wszystkich gatunków	wna średnio 4-tych gatunk.	I gatunk za 1 kg.	za 1 kg.
przeciętnie 1928/29 . . .	47,79	34,54	36,52	34,99	142,39	209,23	6,68	3,63
" 1929/30 . . .	40,60	21,99	26,71	21,51	122,40	222,77	5,70	3,01
" 1930/31 . . .	29,23	22,82	25,61	24,88	90,89	131,96	4,77	2,70
" 1931/32 . . .	26,98	25,09	24,59	23,70	58,56	100,78	3,77	1,79
" 1932/33 VII . . .	25,55	16,40	17,92	17,89	51,80	99,30	3,23	1,28
" IX . . .	27,98	16,52	18,44	16,25	53,81	109,88	3,37	1,44
" X . . .	26,38	16,37	18,00	17,11	49,02	99,63	3,79	1,70
" XI . . .	26,59	15,88	17,15	16,18	45,18	96,10	3,86	2,19
" XII . . .	25,28	15,10	16,09	14,93	39,80	89,69	3,47	2,39
" I . . .	26,66	15,69	16,32	15,23	38,60	90,15	2,70	2,16
" II . . .	31,46	18,18	17,04	15,95	39,37	91,94	2,79	2,12
" III . . .	36,60	20,10	17,46	16,72	45,43	98,31	3,57	1,27
" IV . . .	37,99	20,06	16,66	15,68	48,39	97,50	3,98	1,07
" V . . .	38,40	19,71	15,88	14,82	48,64	91,05	3,03	1,03
" VI . . .	36,99	19,02	—	15,11	47,66	86,94	2,37	0,99
" VII . . .	39,62	21,43	—	18,22	47,81	85,19	2,56	0,98
przec. 1932/33 . . .	31,63	17,87	17,10	16,17	46,29	94,64	3,23	1,55

Stan pogłowia inwentarza żywego.

Utrzymujące się przez tak długi okres czasu katastrofalnie niskie ceny nie mogły pozostać bez wpływu na stan pogłowia inwentarza żywego w Polsce. Najprędzej reaguje na zmiany konunkturalne pogłowie trzody chlewnej, to też w tym zakresie wahania ujawniają się najjaskrawiej. Pomyślna stosunkowo konjunktura na trzodę chlewną w r. 1930 dała w rezultacie wzrost pogłowia o przeszło 21 %. Przeciwnie, stale pogłębiający się począwszy od 1931 r. spadek cen tego artykułu, wywołał silną reakcję wsteczną, która dała skurczenie się pogłowia trzody chlewnej w 1932 r. o 20,2 %.

Mniej jaskrawe, ale równie charakterystyczne zmiany miały miejsce i na innych odcinkach hodowli. Pogłowie koni zmniejszyło się w porównaniu z 1931 r. o 4,4 %, bydła rogatego o 3,3 %, owiec — 4,3 %. Natomiast wzrosła ilość kóz, co jest bardzo jaskrawym dowodem ogromnego zubożenia drobnego rolnika, który bardzo niechętnie zastępuje krowę kozą.

Zmiany w pogłowie inwentarza żywego w Polsce zobrazuje najlepiej poniższe zestawienie:

Ogólna ilość zwierząt gospodarskich.

L a t a	Konie	Bydło rogate	Trzoda chlewna	Owce	Kozy
30.VI.1929	4.046.734	9.056.749	4.828.641	2.523.493	
30.VI.1930	4.102.651	9.399.516	6.047.250	2.492.101	226.780
zmiany w % w stosunku do roku 1929	+ 1,4	+ 3,8	+ 25,2	+ 7,7	
30.VI.1931	4.123.545	9.786.389	7.320.898	2.598.621	237.412
zmiany w % w porówna- niu z r. 1930	+ 0,5	+ 4,1	+ 21,1	+ 4,3	+ 4,7
30.VI.1932	3.940.132	9.460.682	5.843.654	2.488.054	247.660
zmiany w % w porówna- niu z r. 1931	- 4,4	- 3,3	- 20,2	- 4,3	+ 4,3

Ciekawe światło na stan pogłowia inwentarza żywego i zmian, jakie w tym zakresie zachodziły w poszczególnych latach, rzuca poniższe zestawienie, gdzie osobno uwzględniono większe i mniejsze gospodarstwa.

R o k	K o n i e		Bydło rogате		Trzoda chlew.		O w c e	
	gospod. większe	gospod. mniejsze	gospod. większe	gospod. mniejsze	gospod. większe	gospod. mniejsze	gospod. większe	gospod. mniejsze
1930	- 2,3	+ 1,8	- 5,7	+ 4,7	+ 5,1	+ 27,3	—	—
1931	- 2,1	+ 0,7	- 0,9	+ 4,5	+ 19,8	+ 21,8	- 5,0	+ 6,3
1932	- 3,9	- 4,5	- 5,4	- 3,1	- 17,4	- 20,3	- 3,2	- 4,4

Tablica ta wskazuje, że w większych gospodarstwach proces redukcji pogłowia inwentarza żywego z wyjątkiem trzody chlewnej rozpoczął się już w r. 1930. Jest to zupełnie zrozumiałe, gdyż większe gospodarstwa, utrzymujące żywszy kontakt z rynkami zbytu, szybciej reagują na zmiany koniunktury od drobnych warstwatów rolnych. Charakterystyczny jest jednoczesny wzrost pogłowia trzody chlewnej w obu typach gospodarstw wiejskich, co dowodzi powszechnej tendencji przetwarzania w pierwszym okresie kryzysu nierentującej się wytwórczości zbożowej na lepiej opłacalną produkcję trzody. Analizując poszczególne pozycje powyższego zestawienia, stwierdzamy fakt stałego spadku pogłowia koni w gospodarstwach większych, w mniejszych zaś objaw ten występuje dopiero w ostatnim roku, zato w silniejszym stopniu.

Analogiczne zjawisko obserwujemy w zakresie bydła rogatego i owiec. I w tym wypadku mniejsze gospodarstwa poczęły redukować pogłowie dopiero w ostatnim roku spisowym. Na odcinku hodowli trzody chlewnej oba typy gospodarstw wiejskich szły natomiast po liniach równoległych, dążąc konsekwentnie w pierwszych dwóch latach omawianego trzechlecia do powiększenia pogłowia, w ostatnim zaś roku, wyniku gwałtownego spadku cen trzody obserwujemy silny spadek pogłowia w obu typach gospodarstw wiejskich.

Zdawałoby się, że tak znaczny spadek pogłowia zwierząt gospodarskich powinien być wpłynąć dodatnio na poziom cen. Niestety sytuacja na rynkach zbytu zarówno krajowych jak zagranicznych uległa jednak w omawianym okresie dalszemu pogorszeniu, co musiało sparaliżować dodatni wpływ na ceny, wynikający ze spadku pogłowia. Pogłębiające się z roku na rok osłabienie siły nabywczej ludności miast musiało odbić się ujemnie

wewnętrzny rynek zbytu uległ więc poważnemu skurczeniu. Jednocześnie możliwości ulokowania nadwyżek produkcyjnych na zagranicznych rynkach zbytu stawały się niemal z miesiąca na miesiąc coraz mniejsze skutkiem polityki restrykcyjnej krajów importujących, które dążąc do uaktywnienia bilansów handlowych, starały się możliwie rozszerzyć własną wytwórczość rolniczą i uniezależnić tą drogą od importu zagranicznego.

Rynki zbytu.

W szeregu ważnych dla nas rynków zbytu, szczególnie gdy chodzi o wytwory produkcji hodowlanej, wymienić należy Austrię, która w roku sprawozdawczym utrzymała w mocy przepisy reglamentacyjne przywozu trzody chlewnej w stanie żywym i bitym oraz bydła rogatego i drobiu, przyczem wykonanie przyznanego Polsce kontyngentu na trzodę zostało utrudnione przez układ z gremjum komisjonerów wiedeńskich, na mocy którego prawo swobodnego dysponowania kontyngentem przysługiwało polskiej stronie tylko w 50%, drugą połowę mieli natomiast prawo dysponować komisjonerzy. Było to ustępstwo ze strony Polski, na które musieliśmy się zgodzić po całym szeregu uciążliwych pertraktacyj. Eksport trzody żywej na rynek wiedeński był ponadto w okresie sprawozdawczym wysoce utrudniony z powodu dotkliwych obciążeń tego eksportu zarówno w formie nakładanych nań opłat przez rząd austriacki, jak i świadczeń na rzecz komisjonerów, którzy dysponując swobodnie 50% kontyngentu, szachowali w silnym stopniu naszych eksporterów, narzucając tym ostatnim warunki częstokroć bardzo wygórowane. Podkreślić tu jeszcze należy, że sytuację na odcinku naszego wywozu do Austrii pogarszały w silnym stopniu utrzymujące się przez dłuższe okresy czasu niskie ceny trzody w Wiedniu, wywołane z jednej strony przez silną podaż materiału krajowego, z drugiej zaś przez poważne skurczenie się konsumpcji. W lipcu i w sierpniu 1932 r. rząd austriacki rozszerzył listę artykułów objętych reglamentacją przywozu, przyczem na specjalną uwagę zasługuje reglamentacja przywozu masła, słoniny oraz kielbasy. Nie poprzestając na tem, objęto następnie zakazami przywozu orzechy, miód pszczelny, jelita świeże i solone. W sierpniu 1933 r. zakazami

przywozu objęto jęczmień pastewny, buraki pastewne, kukurydzę, siano, słomę, krajankę buraczaną, mączkę pastewną, otręby i pasze treściwe. Niezależnie od zarządzeń w zakresie polityki kontyngentowej Austria przeprowadziła w roku sprawozdawczym ogólną podwyżkę cel o 25% pod pozorem waloryzacji stawek celnych. Ponadto Austria operowała t. zw. podatkiem importowym, który w praktyce był niczem innym, jak podwyżką obowiązującej oficjalnie ochrony celnej. Ponadto był stosowany przez Austrię system ograniczeń dewizowych, które jednak uległy w roku sprawozdawczym znacznemu zliberalizowaniu.

Rynek czechosłowacki, odgrywający tak poważną w swoim czasie rolę pod względem możliwości lokowania całego szeregu wytworów produkcji rolnej skurczył się do minimalnych rozmiarów wskutek zastosowania przez Czechosłowację znacznej podwyżki cel zasadniczych i uzupełnienie tej ochrony przez dodatkowe cła ruchome, których wysokość była regulowana okresowo w zależności od poziomu cen danych artykułów na rynkach czechosłowackich. Ponadto ustalono listę t. zw. towarów „zbędnych”, których import uzależniono od uzyskania każdorazowo zezwolenia przywozowego. Ograniczenia te objęły cały szereg towarów importowanych z Polski do Czechosłowacji, przedewszystkiem różne gatunki drewna, poza tem jaja, masło. Niezależnie od posunięć w zakresie polityki celnej Czechosłowacja stosowała na szeroką skalę system ograniczeń dewizowych (wprowadzony w życie z dniem 3.X.1931), który również miał na celu możliwość regulowania ilościowego importu z zagranicy.

Danja interesowała nas w zakresie eksportu koni, zboża i strączkowych, maki wszelkiej, kaszy, słodu, okopowych wszelkich i warzyw, przetworów ziemniaczanych, chmielu, paszy dla zwierząt i różnych produktów uboju. Ponadto Danja była dość pojemnym rynkiem zbytu dla szeregu gatunków drewna. Przywóz ten został w r. 1932 silnie ograniczony częściowo na drodze podwyżki cel, głównie zaś na drodze reglamentacji obrotu dewizami. Reglamentację tę uregulowano ustawą z dnia 6 grudnia 1932 r. o wymienialności not Banku Narodowego i o środkach ochrony waluty. Pozwolenia na przywóz tych artykułów mogą być udzielane do wysokości 45% wartości importu z 1931 r., o ile nie zachodzą przeszkody natury handlowo-politycznej. Ta ostatnia klauzula pozwala Danji na dość dużą swobodę regulowania

jej stosunków handlowych z zagranicą, przyczem brana jest pod uwagę przede wszystkim aktywność lub bierność bilansu handlowego Danii z danym krajem.

Z chwilą zacieśniania się możliwości wywozowych na najbliższe nasze rynki zbytu, jak Niemcy, Czechosłowacja i Austria, rynek francuski począł odgrywać coraz większą rolę w naszym wywozie produktów rolniczych. Niestety zanim jeszcze eksport nasz zdołał zdobyć sobie należyte stanowisko na tym rynku, Francja weszła również, podobnie jak inne kraje, na drogę zarówno daleko idących podwyżek celnych jak i szeroko zastosowanej ilościowej reglamentacji przywozu. W lipcu 1932 r. podwyższono cło na szynki o 225 fr., na kielbasy o 415 fr., na inne wyroby z mięsa wieprzowego o 130 fr., na wyroby z innego mięsa o 250 fr. Cła na drewno zostały podwyższone trzykrotnie. Bardzo poważnej podwyżce uległy cła na owies, żyto, kukurydzę i kaszę. W lipcu 1932 r. podniesiono wydatnie stawkę celną na konie rzeźne i pociągowe; dwukrotnie wzmacniano ochronę celną na masło: raz we wrześniu z 200 na 700 fr., drugi raz w lutym 1933 r. z 700 na 850 fr. od 100 kg. W listopadzie 1932 r. podwyższono cło na drewno (okraglaki) z 3,25 fr. na 5 fr., na podkłady kolejowe z 6 na 11 fr. Również słoń został objęty podwyżką celną, a pozatem w I-ym kwartale 1933 r. podniesiono cło na kartofle świeże (z 15 na 30 fr.), płatki ziemniaczane (z 50 na 100 fr.) i mąkę kartoflaną (ze 120 na 150 fr.). Niezależnie od omówionego wyżej znacznego podwyższenia ochrony celnej Francja zastosowała również na szeroką skalę system kontyngentowy, obejmując nim cały szereg artykułów żywo interesujących Polskę. W okresie sprawozdawczym objęto kontyngentami przywóz do Francji baranów, owiec i skopów, koni rzeźnych (w październiku 1932 r.), jęczmienia w ziarnie, maki jęczmiennej, jęczmienia tłuczonego, słoju i ryb morskich. Kontyngenty na poszczególne towary były wyznaczane bądź globalnie, bądź też dzielone pomiędzy poszczególne kraje. W wyniku zawartej z Francją konwencji, Polsce były przyznawane specjalne kontyngenty, ustanawiane co kwartał na konie rzeźne, owce, świny, baraninę świeżą i jaja w skorupkach. W zakresie pozostałych artykułów wywóz Polski do Francji odbywał się w ramach kontyngentów dla „autres pays”.

W Grecji, która interesowała Polskę jako rynek odbiorczy dla szeregu artykułów hodowlanych, wprowadzono w grudniu

1932 r. dziesięciokrotną podwyżkę maksymalnych stawek celnych. Ponadto uzyskano wydajne podwyżki celne wskutek dwukrotnych przerachowań drachmy złotej na papierową. Poza tem Grecja wzorem innych państw weszła również na drogę reglamentacji przywozu, ogłaszając listę, obejmującą około 200 pozycji greckiej taryfy celnej. Z ważniejszych artykułów objętych kontyngentami wymienić należy: bydło, drób, mięso, masło, jaja, skórę, konopie, len. Zarządzenia te zostały następnie silnie wzmocnione przez bardzo rygorystycznie stosowany system ograniczeń dewizowych. W wyniku tych zarządzeń nasz eksport hodowlany, który począł się rozwijać dość pomyślnie w roku gospodarczym 1931/32, zamarł niemal całkowicie w okresie sprawozdawczym.

Stosunki handlowe z Niemcami na skutek znanych powszechnie zarządzeń bojowych na odcinku celnym w stosunku do Polski, były bardzo utrudnione. W okresie sprawozdawczym bardzo dla Polski przykre były posunięcia Niemiec w stosunku do importu masła i gęsi żywych i bitych, oraz drewna budowlanego, tartego, podkładów, klepki, fornierów, dykty oraz parkietów. W wyniku przeprowadzonych pertraktacyj pomiędzy rządem polskim i niemieckim przyznano Polsce na r. 1933 kontyngent importowy na masło w wysokości 15.000 q., korzystający z cła konwencyjnego. Ze względu na stosunkowo wysokie ceny tego artykułu na rynku niemieckim, możliwość ułożenia tam części rozporządzalnych nadwyżek eksportowych była dla naszego maślarstwa wysoce pożądana.

W okresie wzrastających utrudnień wywozowych rynek szwajcarski począł odgrywać coraz większą rolę w naszym eksporcie rolniczym. Już jednak na początku 1932 r. poczęły piętrzyć się trudności i na tym rynku. Tak więc podwyższono cło na jęczmień i słód, następnie na płatki ziemniaczane oraz (w październiku 1932 r.) na kartofle (o dalsze 2 fr. od 100 kg.). W listopadzie 1932 r. wprowadzono bardzo wysokie cła pozakontyngentowe na drób. Również opłaty celne na masło uległy znacznejwyżce. Wprowadzone następnie zarządzenia reglamentacyjne obejmują cały szereg pozycji taryfy celnej. Z interesujących Polskę wymienić należy skontyngentowanie importu jaj, słoðu, paszy dla zwierząt, drobiu żywego i t. p. Polsce przyznano specjalne kontyngenty na jaja, masło, drewno budowlane i użytkowe, żyto, owies, jęczmień, słód, cukier, mączkę pastewną oraz drób.

Rynek włoski, na którym lokowaliśmy również pewne ilości wytworów produkcji rolnej, przyczem specjalnie interesującym był dla nas na ten rynek mający pewne widoki powodzenia wywóz bydła rogatego, uległ również bardzo silnemu skurczeniu. Zdecydowało o tem wydatne podwyższenie szeregu stawek celnych, m. in. na konie, byki, krowy, trzodę chlewną, mięso, szynki, jaja, słoninę i t. p. Również cło na masło zostało podwyższone pięciokrotnie. Prócz tego na mocy uchwały rady ministrów upoważniono ministra skarbu do wydawania zakazów przywozu na poszczególne artykuły. Zakazy te były stosowane przede wszystkim w stosunku do importu z tych państw, które ograniczyły przywóz towarów włoskich.

Pierwsze oznaki zmiany polityki handlowej Anglii dały się zaobserwować z początkiem 1932 r., kiedy to w marcu weszła w życie nowa taryfa celna, nakładająca na wszystkie towary importowane cło w wysokości 10% ad valorem. Nie podlegały tym cłom tylko nieliczne artykuły, jak pszenica, mięso, żywe zwierzęta, ryby, len, konopie, wełna, skóry niewyprawione, kopalniaki, kłocę sosnowe, jodłowe i osikowe i t. p. Ustawa o cłach przywozowych upoważniała ponadto Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Handlu do nakładania ceł dodatkowych na produkty krajów upośledzających towary angielskie do wysokości 100% ad valorem. W kwietniu tegoż roku wprowadzono cła dodatkowe do poprzednio obowiązującego cła 10% ad valorem na szereg artykułów zagranicznego pochodzenia. W listopadzie 1932 r. weszły w życie zawarte w Ottawie układy handlowe z dominjami, w wyniku czego w styczniu 1933 r. wprowadzono nowe cła na towary nieimperjalne, dotyczące m. in. pszenicy, kukurydzy, masła, jaj, miodu, ryżu łuskanego, nasion lnianych, oleju lnianego, rzepakowego i t. p. Najdotkliwsze jednak dla interesów Polski były zarządzenia Anglii w zakresie importu bekonów i szynek. Wobec utrudnień, na które natrafiał nasz eksport żywca, najpoważniejszym ujściem dla nadwyżek eksportowych był mięsny przemysł przetwórczy, którego produkty zajmowały w ostatnich latach dominujące stanowisko w eksporcie hodowlanym Polski. Pierwsze ograniczenia w imporcie bekonów wprowadziła Anglia dn. 22 listopada 1932 r. tytułem próby na okres trzech miesięcy. Kontyngent łączny na bekony i szynki peklowane ustalono na podstawie zredukowanego o ca 20% fak-

tycznego eksportu w ostatnim okresie. Dało to Polsce przydział 80.000 cwt. Wspomniany okres próbny został następnie przedłużony do 22 marca 1933 r., poczem nastąpiła dalsza redukcja kwot kontyngentowych po 2½% miesięcznie od podstawowej kwoty w ciągu czterech miesięcy (do 22.VII r. b.). Największa redukcja kontyngentu nastąpiła jednak z dn. 22 sierpnia 1933 r., bo o 14%. Zważywszy zaś, że do kontyngentu tego włączono również szynki w puszkach, które poprzednio opłacały jedynie cło w wysokości 10% ad valorem, redukcja naszego wywozu do Anglii wyniesie nie 14% a około 16%. W tych warunkach nadwyżki eksportowe naszej trzody chlewnej nie mogły znaleźć ujścia na zagranicznych rynkach zbytu, skutkiem czego rynek krajowy uległ przeładowaniu, a w konsekwencji ceny uległy dalszemu spadkowi. Wyczerpanie finansowe firm eksporterskich, które poniosły poważne straty w związku z długotrwałymi okresami deficytowości wywozu do Austrii osłabiły w silnym stopniu ich prężność, w związku z czem w okresie sprawozdawczym można zanotować tylko nieliczne próby wywozu na nowe rynki. Usiłowania te nabrały dopiero nieco większego natężenia z chwilą dokonania się przebudowy organizacyjnej naszego eksportu przez połączenie się dwóch odrębnych związków eksportowych i przystąpienie ich w formie autonomicznej sekcji do Polskiego Związku Bekonowego.

Równie niepomysłnie kształtowała się sytuacja na rynku nabiałowym. Ceny masła i jaj wykazują w roku sprawozdawczym dalszą zniżkę, która dla masła wyniosła ok. 14%, dla jaj zaś 13,4%. Jednocześnie eksport tych artykułów napotykał na swej drodze coraz większe tamy i barjery w postaci podnoszenia przez kraje importujące ochrony celnej, zakazów przywozu lub ściśle określonych a bardzo szczupłych kontyngentów przywozowych.

Handel zagraniczny artykułami rolniczymi.

Przedstawiona wyżej sytuacja nie mogła pozostać bez silnego wpływu na rozmiary naszego eksportu zagranicę. To też poniższe zestawienie handlu zagranicznego produktami rolniczymi w r. 1932/33 i porównanie z latami poprzednimi wykazuje poważne zmiany w tym zakresie.

Przy analizie wspomnianych zestawień, obrazujących handel zagraniczny Polski artykułami rolniczymi, rzuca się przede wszystkim w oczy bardzo poważny w porównaniu z latami 1930/31 i 1932/33 spadek wywozu pszenicy. Saldo wywozu tego zboża w roku sprawozdawczym wynosi zaledwie 170 tys. q. wobec 567,4 tys. q. w roku poprzednim i 815,8 tys. q. w roku 1930/31. Jest to objaw zupełnie zrozumiały na tle poprzednich zestawień ilustrujących wyniki urodzaju pszenicy w roku sprawozdawczym. Zapoczątkowany na szerszą skalę w r. 1930/31 eksport mąki pszennej został utrzymany również i w roku sprawozdawczym, aczkolwiek w znacznie szczuplejszych rozmiarach. Natomiast eksport żyta i mąki żytniej wzrósł w związku z pomyślnym urodzajem tego zboża dość poważnie. Eksport jęczmienia wzrósł w roku sprawozdawczym. Jest to proces, który daje się zaobserwować już drugi rok z kolei, przyczem na uwagę zasługuje fakt, że w roku sprawozdawczym wywóz tego zboża zwiększył się nawet pomimo nieco gorszych zbiorów. W wyniku dość pokaźnego spadku pogłowia koni i lepszego niż w roku poprzednim urodzaju wzrósł również wywóz owsa. Na podkreślenie zasługuje gwałtowne załamanie się eksportu ziemniaków świeżych, który w okresie lat 1929/30—1931/32 rozwijał się bardzo pomyślnie, wzrastając z 344,6 do 949,1 tys. q. W roku sprawozdawczym eksport ten wyniósł zaledwie 212,3 tys. q. Było to bezpośrednim skutkiem wprowadzenia daleko idących ograniczeń ze strony państw importujących, a w tej liczbie i Anglii, która podwyższyła cło od 1 tonny z 1 do 2 funt. szter. W tym samym okresie Belgja i Francja wprowadziły kontyngenty przywozowe, Włochy daleko idące ograniczenia jakościowe, nie mówiąc już o bardzo ścisłej reglamentacji ilościowej tego importu. Wszystkie te zarządzenia odbiły się bardzo ujemnie na rozmiarach naszego eksportu ziemniaczanego. Eksport buraków cukrowych utrzymał się w okresie sprawozdawczym mniej więcej na poziomie z roku poprzedniego, który jednak stanowił tylko 38% wywozu 1930/31 roku. Specjalnie zwrócić uwagę należy na niepokojący objaw poważnego skurczenia się wywozu nasion buraczanych, który do roku 1932/33 stopniowo ale stale wzrastał. Poważny wzrost natomiast wykazuje eksport fasoli.

Handel produktami i odpadkami przemysłu rolnego wykazuje prawie we wszystkich pozycjach poważne zmniejszenie. Eks-

Handel zagraniczny ziemiopłodami

Wyszczególnienie	1929/30		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Pszenica	150,4	130,6	-19,8*)
Mąka pszenna	16,3	69,9	53,6
Żyto	8,9	3308,4	3299,5
Mąka żytnia	0,2	108,2	108,0
Jęczmień	1,3	2628,5	2627,2
Owies	29,6	817,6	788,0
Gryka	—	181,3	181,3
Groch	0,5	382,5	382,0
Fasola	1,0	303,2	302,2
Bób	2,2	66,8	64,6
Ziemniaki świeże	1,9	344,6	342,7
Buraki świeże	3,0	769,2	766,2
Chmiel (i ekstrakt chmielowy)	2,2	24,6	22,4
Nasiona pastewne (konieczyny i inkarnatki, seradeli, esparcei, lucerny, komonicy, przelotu, łubinu, peluszeki, wyki i bobiku)	4,1	585,6	581,5
Nasiona buraków cukrowych	0,8	63,1	62,3
Siemię lniane	95,6	125,9	30,3
Siemię rzepaku i rzepiku	0,5	132,7	132,2
Len (słoma ln., len surowy, miedlonny, trzepany, czesany, wyczeski i wytrzepki)	3,6	150,3	146,7
Ziemniaki suszone, krajanka i płatki	0,0	110,8	110,8
Mąka i krochmal ziemniaczany	3,2	112,8	109,6
Cukier surowy	95,6	2004,2	1908,6
Cukier kryształ	0,2	2199,3	2199,6
Spirytus	0,1	62,1	62,0
Otręby żytnie	2,9	1009,1	1006,2
Otręby pszenne	1,4	612,5	611,1
Otręby jęczmienne	1,0	146,7	145,7
Makuchy lniane	5,0	149,9	144,9
Melasa	7,7	696,0	688,3
Wysłodziny suszone	77,4	779,8	702,4

*) Saldo przywozowe.

i ich przetworami (w tys. q.).

1930/31			1931/32			1932/33		
Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
22,5	838,3	815,8	157,5	724,9	567,4	218,6	388,0	169,4
11,3	279,3	268,0	1,6	232,2	230,6	—	105,5	105,5
1,0	2667,0	2666,0	56,0	1139,9	1083,9	98,0	2980,8	2892,8
0,9	621,4	610,5	0,4	107,5	107,1	—	229,7	229,7
0,4	1269,4	1269,0	0,1	1426,7	1426,6	0,4	1614,3	1613,9
0,1	61,8	61,7	0,0	27,7	27,7	—	138,7	138,7
4,6	93,1	88,5	0,2	36,8	35,6	—	61,3	61,3
0,9	244,9	244,0	0,2	209,2	209,0	0,3	243,7	243,4
2,6	184,9	182,3	4,4	182,9	178,5	0,1	269,4	269,3
0,0	51,1	51,1	0,0	18,7	18,7	0,1	7,5	7,4
0,5	920,6	920,1	2,9	949,1	946,2	0,7	212,3	211,6
—	1553,3	1559,3	—	607,1	607,1	—	640,3	640,3
3,0	16,6	13,6	0,5	14,9	14,4	—	17,8	17,8
22,8	350,2	327,4	3,7	254,9	251,2	1,3	363,1	361,8
0,2	50,7	50,5	0,2	74,4	74,2	—	54,3	54,3
129,7	8,4	—121,3*	56,9	2,3	—54,6*	191,1	0,8	—190,3*
3,2	87,3	84,1	0,1	87,1	87,0	—	58,5	58,5
5,2	59,6	54,4	1,7	76,2	74,5	1,9	50,4	48,5
—	184,0	184,0	—	115,2	115,2	—	80,0	80,0
0,2	104,2	104,0	0,0	55,9	55,9	0,1	44,1	44,0
122,4	1556,4	1434,0	70,4	2048,3	1977,9	52,2	789,9	737,7
0,0	1969,8	1969,8	0,0	777,8	777,8	—	330,9	330,9
0,0	19,0	19,0	0,0	14,1	14,1	—	87,8	87,8
16,0	178,1	162,1	33,7	174,5	140,8	21,9	61,0	39,1
14,3	389,6	375,3	15,8	78,0	62,2	0,5	63,5	63,0
0,3	19,7	19,4	0,7	20,7	20,0	1,9	15,0	13,1
23,7	111,9	88,2	16,5	78,5	62,0	3,7	137,7	134,0
21,7	407,2	385,5	9,2	571,0	561,8	6,1	272,9	266,8
67,6	481,0	413,4	24,6	202,0	177,4	26,3	198,6	172,3

Handel zagraniczny ziemiopłodami

Wyszczególnienie	1929/30		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Pszenica	5.961	5.234	— 727 *)
Mąka pszenna	1.043	4 125	3 082
Zyto	207	77.734	77.527
Mąka żytnia	5	3.480	3.475
Jęczmień	40	72.113	72.073
Owies	690	17.861	17.171
Gryka	—	5.774	5.774
Groch	40	18.806	18.766
Fasola	66	21.169	21.103
Bób	73	2.724	2.651
Ziemniaki świeże	20	2.191	2.171
Buraki świeże	15	4.078	4.063
Chmiel (i ekstrakt chmielowy)	500	4.600	4.100
Nasiona pastewne (koniczyny i inkarnatki, seradeli, esparcety, lucerny, komonicy, przelotu, łubinu, peluszeki, wyki i bobiku)	405	35.663	35 258
Nasiona buraków cukrowych	175	10.138	9.963
Siemię lniane	6.270	8 464	2.194
Siemię rzepaku i rzepiku	44	10.033	9.989
Len (słoma ln., len surowy, miedlonny, trzepany, czesany, wyczeski i wytrzepki)	773	15.068	14.295
Ziemniaki suszone, krajanka i płatki	1	2.433	2 432
Mąka i krochmal ziemniaczany	198	4.566	4.368
Cukier surowy	3.145	66.822	63.677
Cukier kryształ	9	96.540	96.531
Spirytus	4	6.565	6.561
Otręby żytnie	44	18.231	18.207
Otręby pszenne	24	11.549	11.525
Otręby jęczmienne	21	2.848	2.827
Makuchy lniane	187	5.962	5.775
Melasa	109	9.685	9 576
Wysłodziny suszone	1.500	14.490	12.990
Razem	21.569	558.966	537.397

*) Saldo przywozowe.

i ich przetworami (w tys. zł.)

1930/31			1931/32			1932/33		
Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
641	20.361	19.720	3.028	16.793	13.765	3.814	8.224	4.410
477	9.147	8.670	60	5.643	5.583	—	1.967	1.967
19	44.731	44.712	1.183	24.767	23.584	1.254	39.131	37.877
18	14.718	14.700	6	2.404	2.398	—	3.422	3.422
12	25.606	25.594	2	31.086	31.084	10	23.543	23.533
3	1.237	1.234	1	812	811	2	2.045	2.043
155	2.358	2.203	4	867	863	—	1.260	1.260
57	9.356	9.299	20	6.751	6.731	59	7.372	7.313
121	8.575	8.454	124	6.523	6.399	12	8.164	8.152
4	1.718	1.714	2	556	554	5	177	172
7	6.778	6.771	23	6.255	6.232	7	1.084	1.077
—	6.523	6.523	—	2.267	2.267	—	2.314	2.314
741	1.888	1.147	138	1.249	1.111	1	3.743	3.742
2.605	21.668	19.063	494	18.458	17.964	276	19.367	19.091
38	7.093	7.060	27	8.473	8.446	—	2.314	2.314
5,720	427	— 5.293 *)	1.672	74	— 1.598 *)	5.097	31	— 5.066 *)
156	4.458	4.302	9	3.610	3.601	3	2.614	2.611
827	4.081	3.254	266	4.725	4.469	485	3.607	3.122
—	3.088	3.088	—	2.191	2.191	—	1.182	1.182
8	3.604	3.596	3	1.893	1.890	14	1.314	1.300
2.560	32.982	30.422	2.456	38.076	35.620	2.058	12.236	10.178
1	60.814	60.813	1	18.741	18.740	—	6.964	6.964
5	1.258	1.253	0	919	919	2	3.593	3.591
273	2.716	2.433	487	2.697	2.210	197	740	543
216	6.039	5.823	214	1.202	988	7	530	523
4	244	240	10	290	280	26	190	164
699	3.297	2.598	429	1.980	1.551	74	2.812	2.738
114	2.486	2.372	18	3.169	3.151	11	2.115	2.104
474	4.036	3.562	175	1.973	1.798	188	2.030	1.842
15.955	311.292	295.337	10.852	214.454	203.602	13.602	164.085	150.483

port wytworów przemysłu ziemniaczanego uległ redukcji w zakresie mąki i krochmalu o przeszło 21% w porównaniu z rokiem poprzednim. W zestawieniu z eksportem z 1930/31 r. spadek ten wynosi blisko 58%. Wywóz płatków ziemniaczanych w roku sprawozdawczym uległ również poważnej bo 30%-wej redukcji w porównaniu z rokiem poprzednim. Wobec eksportu 1930/31 r. spadek ten wyniósł ca 56%. Najbardziej jaskrawy jednak spadek wywozu daje się zaobserwować w zakresie cukru. Wywóz tego artykułu w stanie surowym skurczył się o przeszło 61% w porównaniu z rokiem poprzednim. Również eksport kryształ uległ redukcji w wysokości przeszło 57%. Natomiast wzrósł eksport spirytusu przeszło sześciokrotnie w wyniku akcji podjętej przez Państwo w kierunku zlikwidowania nadmiernych zapasów monopolowych. Na uwagę zasługuje również wzrost przeszło dwukrotny wywozu makuchów lnianych. Dowodzi to coraz silniejszego kurczenia się zużycia pasz treściwych w gospodarce mlecznej, co stoi w ścisłym związku z głęboką depresją cen na wytwory mleczarstwa, uniemożliwiającą racjonalne odżywianie inwentarza użytkowego. Makuchy były natomiast w pewnym stopniu zastępowane stosunkowo tanimi otrębami żytnimi, wskutek czego eksport otrąb żytnich zmalał o przeszło 57%.

W szeregu dodatnich sald wywozowych jedyny wyjątek stanowi pozycja przywozu siemienia lnianego, przewyższająca eksport tego artykułu o 190 tys. q. Jest to od lat paru pozycja w naszym bilansie rolniczego handlu zagranicznego, wynikająca z niedoboru naszej produkcji w tym zakresie. Jednakże rozmiary importu w roku sprawozdawczym przekraczają w silnym stopniu import w roku poprzednim, co ze względu na wspomniany poprzednio spadek spożycia kuchów oraz zmniejszenie się zużycia olejów lnianych do celów technicznych było gospodarczo nieuzasadnione. Ten wzmożony import był wynikiem podjętej przez państwo właśnie w okresie sprawozdawczym akcji w kierunku uregulowania obrotu siemieniem lnianem i unormowania tego importu do rozmiarów niezbędnych tylko, tak aby produkcja własna siemienia lnianego miała zapewniony zbyt. W tym celu wprowadzono system kontyngentowania importu siemienia lnianego. Otóż w przewidywaniu tych zarządzeń przemysł olejarski zakupił zagranicą większe partje siemienia, przewyższające bieżące zapo-

Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi.

Wyszczególnienie	1929/30			1930/31			1931/32			1932/33		
	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe	Przy- wóz	Wy- wóz	Saldo wywo- zowe
tys. sztuk												
Konie (prócz zarod. i źrebiąt)	0,2	37,6	37,4	0,0	68,2	68,2	0,0	30,9	30,9	0,0	18,8	18,8
Bydło rogате na rzeź	0,1	42,5	42,4	0,0	29,1	29,1	—	5,0	5,0	—	1,4	1,4
Trzoda chlewna na rzeź	4,8	742,2	737,4	3,3	617,0	613,7	1,7	189,3	187,6	4,4	157,9	153,5
Gęsi żywe	103,5	1460,1	1356,6	12,7	1400,4	1387,7	10,0	1633,4	1623,4	3,1	1425,1	1422,0
Inne ptactwo żywe	94,5	586,9	492,4	5,9	785,4	779,5	11,4	842,5	831,1	4,8	817,9	813,1
tys. q.												
Mięso cielęce (św., sol. i mroż.)	0,0	89,9	89,9	0,0	104,8	104,8	—	27,5	27,5	—	14,4	14,4
Mięso wieprzowe (św., sol. i mroż.)	0,4	47,9	47,5	0,0	125,7	125,7	0,0	48,9	48,9	—	13,7	13,7
Bekony	0,0	189,8	189,8	—	420,2	420,2	—	549,9	549,9	—	477,6	477,6
Wędliny i szynki	0,3	26,8	26,5	0,2	60,9	60,7	0,2	85,4	85,2	0,1	56,2	56,1
Masło	0,3	137,6	137,3	0,2	131,5	131,3	0,8	60,1	59,3	3,1	7,6	4,5
Jaja	0,8	564,3	563,5	0,2	512,7	512,5	0,0	404,9	404,9	—	265,4	265,4
Skóry bydlęce (św., sol. i susz.)	121,9	44,2	—77,7	173,2	50,9	—122,2	116,3	43,3	—73,0	131,1	43,4	—87,7
Skóry cielęce (św., sol. i susz.)	4,2	36,7	32,5	4,3	42,1	37,8	6,0	38,1	32,1	7,0	51,2	44,2
Pierze i puch	1,4	20,5	19,1	0,9	8,0	7,1	0,7	15,4	14,7	0,2	11,7	11,5

trzebowanie i wynikiem tej akcji jest tak silny wzrost przywozu tego artykułu w ostatnim roku gospodarczym.

W zakresie eksportu produktów hodowlanych, podobnie jak w dziedzinie obrotu zagranicznego ziemiopłodami, Polska jest krajem nawskroś aktywnym, posiadającym we wszystkich pozycjach poważne nadwyżki eksportowe. Jedyne wyjątek stanowią tu skóry surowe, solone i suszone, których przywóz przewyższa wywóz, dając w ostatnich trzech latach ujemne saldo w wysokości 122,2, 73,0 i 87,7 tys. q. Bliższa analiza handlu zagranicznego artykułami hodowlanymi ujawnia jednak, podobnie jak w zakresie obrotu ziemiopłodami, poważne przesunięcia i daleko idące redukcje, dające jaskrawy obraz trudności, z jakimi nasz eksport hodowlany zmuszony był walczyć w omawianym okresie gospodarczym. Rok sprawozdawczy przyniósł więc dalsze bardzo wydatne skurczenie się wywozu wszystkich bez wyjątku produktów naszej wytwórczości hodowlanej. Analizując poszczególne pozycje, stwierdzić musimy daleko idącą redukcję wywozu koni. Spadek eksportu tych zwierząt w stosunku do roku poprzedniego wynosi blisko 40%. Analogiczne zjawisko obserwujemy w zakresie eksportu bydła rogatego, przyczem spadek i tak niewielkiego eksportu był jeszcze silniejszy niż w stosunku do wywozu koni, bo wyniósł w porównaniu z rokiem poprzednim 72%, stanowiąc zaledwie 4,7% wywozu z roku 1930/31. Eksport trzody chlewnej, który w swoim czasie stanowił jedną z największych pozycji naszego wywozu, uległ w omawianym roku dalszej redukcji, do czego w silnym stopniu przyczyniły się długotrwałe okresy niskich cen na rynku wiedeńskim, czyniące eksport nasz zupełnie nieopłacalnym. W wyniku tego stanu rzeczy pomimo nacisku ze strony wywozowej Komisji Rozdzielczej kontyngenty, przypadające Polsce nie były w pełni wykonywane. Dużą rolę w sprawie zniżkowego kształtowania się cen odegrały dostawy trzody pochodzenia austriackiego. Rozwój hodowli austriackiej podtrzymywany i pielęgnowany usilnie przez państwo pozwalał na rzucanie na rynek przez kilkomiesięczne okresy po 5—6 tys. sztuk tygodniowo. W rezultacie wywóz trzody chlewnej z Polski w stanie żywym zmniejszył się w porównaniu z rokiem poprzednim o dalsze 18%. Jeszcze silniejszą redukcję wywozu obserwujemy w zakresie mięsa wieprzowego. Wywóz tego artykułu w porównaniu z poprzednim okresem gospodarczym zmalał o 72%. W liczbach absolutnych

saldo wywozu mięsa wieprzowego w ciągu ostatnich trzech lat przedstawiały się następująco: 1930/31 — 125,7 tys. q., w 1931/32 — 48,9 tys. q., a w r. 1932/33 — 13,7 tys. q.

W latach poprzednich rozporządzałne nadwyżki trzody chlewnej, które nie mogły znaleźć ujścia w formie eksportu żywa i mięsa na zasadniczych rynkach odbiorczych, były zdejmowane z rynku przez szybko rozrastający się przemysł bekonowy i wędliniarski, które wywoziły swe produkty na stojący otworem i niezmiernie pojemny rynek angielski. Wywóz bekonów, który w r. 1929/30 wynosił tylko 189,8 tys. q., osiągnął w r. 1931/32 poziom 549,9 tys. q. W zakresie eksportu wędlin i szynek widziimy podobne natężenie rozwojowe. Eksport tych artykułów w 1929/30 r. wynosił 26,5 tys. q., a w r. 1931/32 — 85,2 tys. q. Niestety omawiany okres gospodarczy przyniósł i w tym zakresie poważne zmiany na gorsze. Na skutek zmian w polityce handlowej Anglii, o czym wspominaliśmy wyżej, nastąpiła poważna redukcja wywozu bekonów i szynek. W liczbach bezwzględnych spadek wywozu bekonów w stosunku do eksportu 1931/32 r. wyniósł 72,3 tys. q. Procentowo redukcja ta wyniosła przeszło 13%. Eksport wędlin i szynek zmalał o 29 tys. q., t. j. o 34%. Ostatnie zarządzenia Anglii, włączające szynki peklowane do ram ogólnego kontyngentu, dadzą niewątpliwie dalszą poważną redukcję tego eksportu.

Wywóz mięsa cielecego, który jeszcze w 1930/31 r. wynosił poważną ilość 104,8 tys. q., a który załamał się gwałtownie w 1931/32 r., spadając do 27,1 tys. q., uległ dalszej niemal 50%-wej redukcji.

Najsilniejszy jednak spadek eksportu w roku sprawozdawczym obserwujemy w zakresie masła. Wywóz netto tego produktu w roku 1930/31 wynosił 131,3 tys. q. Już następny rok 1931/32 przyniósł katastrofalne załamanie się tej gałęzi eksportu, gdyż wywieziono zagranicę w tym okresie zaledwie 59,3 tys. q. Saldo eksportu masła w 1932/33 r. wyniosło znikomą liczbę 4,5 tys. q. Wywóz masła skurczył się zatem w ciągu jednego roku o przeszło 92%. Długotrwała nieopłacalność produkcji masła doprowadziła nas więc do tego, że z kraju rozporządzającego w swoim czasie poważnymi nadwyżkami eksportowymi staliśmy się krajem stojącym w zakresie produkcji masła na granicy samowystarczalności. Uwidoczniony w naszym zestawieniu stosunkowo

poważny import masła był wynikiem niedostatecznej ochrony celnej tej gałęzi produkcji krajowej. Cło w wysokości 12,5 zł. od 100 kg. nie wytrzymało nacisku ze strony krajów konkurencyjnych, które nie mogąc wobec restrykcyj importowych krajów odbiorczych ulokować na dotychczasowych rynkach zbytu swych nadwyżek wywozowych, usiłowały opanować rynek polski. Rezultatem tych wysiłków był import masła sowieckiego, łotewskiego i duńskiego. Dopiero podwyższenie ochrony celnej do 200 zł. od 100 kg. położyło kres temu importowi.

Ostatni rok gospodarczy przyniósł również bardzo silny spadek eksportu jaj. W r. 1932/33 wywieziono zagranicę 265,4 tys. q. wobec 404,9 tys. q. w r. 1931/ i 512,5 tys. q. w roku 1930/31. Spadek tego wywozu wyniósł zatem w okresie ostatniego roku blisko 35%.

Rozwijający się pomyślnie do 1932/33 r. eksport drobiu, który w przeciwieństwie do innych gałęzi naszego wywozu wykazywał jeszcze w roku 1931/32 dość poważny wzrost, uległ w roku sprawozdawczym podobnie jak inne artykuły silnemu zahamowaniu. Przyczyn tego zjawiska należy dopatrywać się w prohibicyjnej polityce Niemiec, dokąd eksport naszego drobiu, a szczególnie gęsi kierował się niemal w 100%.

O wiele gorzej przedstawiają się wyniki naszego handlu zagranicznego produktami rolnymi w okresie sprawozdawczym, jeśli spojrzeć na nie od strony wartości a nie ilości. Wprawdzie saldo wywozu zbóż chlebowych łącznie z mąką pszenną i żytnią wyniosło w roku sprawozdawczym 47,6 milj. złotych, czyli o 2 mil. zł. więcej niż w roku ubiegłym, ale trzeba to wziąć na karb poważnie zwiększonego ilościowo wywozu żyta i mąki żytniej. Również w związku ze znacznym wzrostem ilościowym wywozu owsa w roku sprawozdawczym uzyskaliśmy pewien wzrost salda wartości tego wywozu. Natomiast wartość wywozu pszenicy zmalała przeszło trzykrotnie. Również poważnej redukcji uległa wartość wywozu mąki pszennej. Stoi to w ścisłym związku z silnym spadkiem ilościowym wywozu tych artykułów, wywołanym nieurodzajem pszenicy. Wartość wywozu jęczmienia pomimo ilościowego wzrostu tego eksportu skurczyła się o 7,5 milj. zł. Bardzo poważną redukcję wykazuje saldo wartości wywozu ziemniaków świeżych. Spadek wartości tego wywozu wyniósł w porównaniu z rokiem poprzednim 82,7%. Jest to bezpośrednim skutkiem wprowadzenia przez szereg krajów odbior-

czych daleko idących utrudnień importowych. Bardzo silny spadek wykazuje również saldo wywozu nasion buraka cukrowego. Spadek ten wynosi zgórá 72%. Z innych produktów, których wartość wywozu uległa w omawianym okresie gospodarczym mniej lub więcej daleko idącemu spadkowi, wymienić należy siemię rzepaku i rzepiku, którego wartość wywozu wyraziła się w roku sprawozdawczym sumą 2.611 tys. zł. wobec 3.601 tys. zł. w roku poprzednim i niemal 10 mil. zł. w roku 1929/30, dalej słomę lnianą, len surowy, międlony, trzепany, czasyony itp., których wywieźliśmy w roku sprawozdawczym za sumę 3.122 tys. zł. wobec 4 469 tys. zł. w roku poprzednim i 14.295 tys. zł. w r. 1929/30. Natomiast saldo wartości wywozu nasion pastewnych wykazuje w roku 1932/33 pewną poprawę, dochodząc do poziomu 1930/31 r. Bardzo poważną zwyżkę obserwujemy w zakresie wartości wywozu chmielu. Wprawdzie w roku sprawozdawczym miał miejsce lekki (o 19%) wzrost ilości wywiezionego chmielu, jednak wzrost wartości w związku z radykalną zmianą konjunktury na rynku chmielarskim był bez porównania większy, wyrażając się liczbą 70% w stosunku do roku poprzedniego. Na podkreślenie zasługuje również wzrost wartości wywozu gryki, grochu i fasoli. Jedyne saldo ujemne, jakie figuruje na liście produktów roślinnych, będących przedmiotem handlu zagranicznego Polski — mianowicie saldo przywozu siemienia lnianego wykazuje bardzo wydatny wzrost w roku sprawozdawczym. Gdy w r. 1931/32 nadwyżka wartości przywozu nad wywozem tego artykułu wynosiła 1.598 tys. zł., to w roku sprawozdawczym nadwyżka ta wyniosła 5.066 tys. zł. Wzrost wartości przywozu wyraża się więc liczbą przeszło 68%. Ten niezwykły wzrost przywozu siemienia lnianego był wynikiem gwałtownego importu „na zapas” przez przemysł olejarski wobec projektu wprowadzenia zakazu importu tego artykułu, co też zostało uskutecznione z dniem 24 marca 1933 r. Niestety pomimo wprowadzenia do kraju znacznych ilości siemienia przed tym terminem kontyngenty przywozu na siemię lniane były następnie wydawane zbyt liberalnie wbrew opinii organizacyj rolniczych i dopiero we wrześniu 1933 r. przywóz siemienia lnianego został zupełnie zahamowany do 1 stycznia 1934 r. Jednakże, jak widać z liczb importu siemienia lnianego, decyzja ta przyszła zbyt późno, po wprowadzeniu do kraju nieprawdopodobnie dużej ilości tego artykułu.

Bardzo silny spadek wartości wywozu stwierdzamy w zakresie wszystkich wytworów i odpadków przemysłu rolnego z wyjątkiem spirytusu oraz makuchów lnianych. Spirytusu wywieziono w roku sprawozdawczym za sumę 3.591 tys. zł. wobec 919 tys. zł. w roku poprzednim, co stoi w ścisłym związku z większym wywozem tego artykułu w związku z akcją Państwowego Monopolu Spirytusowego, zmierzającą do częściowej likwidacji nadmiernych zapasów spirytusu. Drugą pozycją wykazującą wzrost wartości wywozu jest eksport makuchów lnianych. Wzrost ten tłumaczy się z jednej strony zwiększonym dowozem siemienia lnianego, o czym była mowa wyżej, z drugiej zaś znacznym skurczeniem się zużycia makuchów przez rolnictwo, które z konieczności zmuszone było wprowadzić daleko idące oszczędności na odcinku żywienia bydła mlecznego. W zakresie wywozu innych artykułów przemysłu rolnego stwierdzamy przede wszystkim ogromny spadek wartości wywozu cukru zarówno surowego, jak kryształu. Redukcja wartości cukru surowego wyniosła w porównaniu z rokiem poprzednim przeszło 70%, spadek wartości wywiezionego kryształu — zgórá 62%. Saldo wywozu otrąb żytnich zmalało przeszło czterokrotnie. Spadło również, choć mniej jaskrawo saldo wywozu otrąb pszennych i jęczmiennych. Na odcinku przemysłu ziemniaczanego wreszcie musimy również skonstatować dalszy spadek wywozu. Wartość wywozu ziemniaków suszonych, krajanki i platków zmniejszyła się o 46%, krochmalu i mąki ziemniaczanej o 31%.

Ogółem saldo wywozu ziemiopłodów w roku sprawozdawczym dało nadwyżkę wartości wywiezionych artykułów nad importem w sumie 150.483 tys. zł. wobec 203.602 tys. zł. w r. 1931/32, 295.357 tys. zł. w r. 1930/31 i 537.397 tys. zł. w roku 1929/30. W porównaniu z rokiem 1931/32 saldo to uległo dalszej redukcji o przeszło 25%.

Analizując przesunięcia, które miały miejsce w okresie sprawozdawczym na odcinku obrotu zagranicznego produktami hodowlanymi, stwierdzić musimy przede wszystkim dalszy spadek wartości wywozu trzody chlewnej w stanie żywym, która wyraziła się sumą 17.57 mil. zł. wobec 25,56 milj. zł. w roku 1931/32 oraz 100,55 milj. zł. w r. 1930/31. Spadek wartości wywozu trzody żywej wyniósł zatem przeszło 31%, a więc był znacznie większy od ilościowego skurczenia się tego wywozu, które wyniosło tylko 18%. W różnicy tej znajduje odbicie wybitnie niekorzyst-

na konjunktura, jaka panowała z małymi przerwami na rynku wiedeńskim w roku sprawozdawczym, która w pewnych momentach czyniła nasz eksport na ten rynek zupełnie niemożliwym. W roku poprzednim spadek wywozu trzody chlewnej w stanie żywym znajdował rekompensatę w pomyślnym i szybkim rozwoju wywozu bekonów do Anglii. Rok sprawozdawczy przyniósł zmiany i w tym zakresie na niekorzyść rolnictwa. Wspomniane przez nas poprzednio zmiany w polityce handlowej Anglii zredukowały poważnie nasze możliwości wywozowe trzody chlewnej w formie bekonów i szynek. Uwydatniło to się w ilości wywiezionej tych produktów, która zmniejszyła się o 13% oraz wartości, która uległa redukcji o przeszło 18%.

Ogółem w r. 1932/33 wywieziono trzody chlewnej w stanie żywym, mięsa wieprzowego oraz bekonów i wędlin za sumę 101,45 milj. złotych wobec 133,35 milj. zł. w roku poprzednim i 215,49 milj. zł. w roku 1930/31. Spadek wartości wywozu tych artykułów w ciągu ostatniego roku wyniósł zatem blisko 24%.

Ogromnej redukcji uległa pozycja wywozu masła. Saldo wartości tego eksportu w 1932/33 r. wyniosło 1.133 tys. złotych, podczas gdy w roku poprzednim wywóz ten reprezentował wartość 24 756 tys. zł. Redukcja wyniosła zatem przeszło 94% w ciągu jednego roku. Nie tak katastrofalny, ale również bardzo poważny spadek wartości obserwujemy w zakresie eksportu jaj. Wartość tego wywozu w roku sprawozdawczym wyraziła się sumą 40,1 milj. zł. wobec 69,7 milj. zł. w roku poprzednim. Redukcja wyniosła zatem przeszło 42%.

W rezultacie suma uzyskana za saldo wywozowe zwierząt i produktów hodowli zmniejszyła się w okresie sprawozdawczym w porównaniu z rokiem poprzednim o 53,36 milj. zł. t. j. o ca 21% i wyniosła tylko 197,17 milj. zł. wobec 250,53 milj. zł. w 1931/32 r., 459,13 milj. zł. w r. 1930/31 i 526,27 milj. zł. w r. 1929/30.

Sytuacja rolnictwa.

Z przeprowadzonej w poprzednich rozdziałach analizy wiadać, że sytuacja rolnictwa w okresie sprawozdawczym uległa dalszemu pogorszeniu. Ceny uzyskiwane przy sprzedaży wytworów produkcji rolnej uległy bowiem dalszej redukcji, dochodząc

do poziomu tak niskiego, o jakim nie myślano nawet w najbardziej pesymistycznych przewidywaniach na początku kryzysu. Sytuację pogarszał nadto fakt napotykaney przez rolnika częstokroć niemożności pozbycia się oferowanych przez niego produktów. Było to wynikiem zarówno daleko idącego skurczenia się pojemności rynku wewnętrznego jak i piętrzących się z dnia na dzień trudności w wywozie zagranicę. Takie wypadki miały miejsce najczęściej w okresach przypadających w rolnictwie większych plątności, kiedy chwilowo wzmożona podaż nie znajdowała zbytu na lokalnych rynkach.

W tych warunkach musiał nastąpić przewidywany przez ekonomistów rolnych proces kurczenia się produkcji rolniczej. Proces ten nie we wszystkich dziedzinach da się udowodnić liczbowo, ale nie można zaprzeczyć jego istnieniu. Ostatni spis pogłowia inwentarza żywego stwierdza, że zapoczątkowany w 1932 r. spadek pogłowia trwał nadal, dając w 1933 r. dalsze zmniejszenie się liczby koni o 4,3%, bydła rogatego o 5,1%, trzody o 1,5%. Bardzo charakterystyczne jest również maleńkie skurczenie się powierzchni zasiewu zbóż. Dotychczas mimo potęgującego się kryzysu powierzchnia zasiewu zbóż stale choć powoli wzrastała. Rok gospodarczy 1932/33 był pierwszym, w którym ruch ten nie tylko został zahamowany, ale nawet nastąpił spadek. Jest to tak nieznaczna zmiana, że trudno dziś jeszcze wysnuć stąd jakieś wnioski, niemniej jednak podkreślić należy, że zjawisko to obserwujemy poraz pierwszy. W danej chwili produkcja zbóż nie uległa zmniejszeniu. Jednakże przypisać to należy w dużym stopniu pomyślnemu naogół kształtowaniu się warunków wegetacji roślin i szczęśliwemu przebiegowi pogody w okresie żniw. Trudno jednak przewidzieć, jakby się ułożyły stosunki na odcinku zbożowym w razie niepomyślnego ukształtowania się warunków wegetacji, szczególnie, jeśli wziąć pod uwagę tak ogromne skurczenie się od kilku lat zużycia nawozów sztucznych.

Ponadto nie ulega kwestji, że przeprowadzone redukcje inwentarza wywołały również zmniejszenie się rozporządzalnych ilości obornika, gospodarka którym pozostawia zresztą nadal bardzo wiele do życzenia. Spadek ilości koni wreszcie musiał się odbić ujemnie na jakości uprawy roli. Znajduje to swój wyraz w wysokości średnich plonów z hektara, które wykazują wyraźną tendencję zniżkową.

W danym momencie stwierdzamy więc poważne skurczenie się produkcji hodowlanej, czego może najbardziej jaskrawym wyrazem jest tak ogromny spadek produkcji masła, że z kraju rozporządzającego poważnemi nadwyżkami wywozowemi staliśmy się krajem stojącym na granicy samowystarczalności w tym zakresie. Przytem należy wziąć pod uwagę niewątpliwy spadek konsumpcji masła wskutek znacznego zubożenia ludności miast. Bardzo więc możliwe, że w razie wzrostu zapotrzebowania krajowego moglibyśmy się znaleźć wobec konieczności importu tego artykułu. W zakresie zbóż, jak wspomniano wyżej, nie odczuwamy dotąd większych zmian, jednakże liczyć się trzeba z tem, że rok niepomysłny pod względem warunków wegetacji może dać w rezultacie bardzo poważny nieurodzaj.

Ilustracją sytuacji rolnictwa są jednak nietylko ceny uzyskiwane za wytwory produkcji rolnej i warunki zbytu tych wytworów, lecz również stosunek tych cen do cen wytworów innych gałęzi wytwórczości krajowej. Dla zilustrowania tego stosunku zamieszczamy zestawienie wskaźników cen hurtowych ogólnych, artykułów rolnych i artykułów przemysłowych.

Wskaźniki te wykazują nietylko znaczne pogorszenie się sytuacji rolnictwa w r. 1932/33 w porównaniu z poprzednimi laty, ale również dają miarę napięcia kryzysu w rolnictwie w porównaniu z produkcją przemysłową.

Wskaźniki cen hurtowych w/g Gł. Urzędu Statyst.

Rok i miesiąc	Ceny hurtowe ogółem	artykuły rolne	artykuły przemysłowe
1927	100,0	100,0	100,0
1928	101,0	97,2	104,2
1929	95,7	85,7	103,3
1930	82,3	68,5	94,0
1931	70,5	59,7	79,4
1932	61,6	52,0	69,7
1933 (I — VIII)	57,1	48,7	53,7

Dane te, w których przy obliczaniu wskaźnika cen produktów rolnych wzięto pod uwagę również mąkę, nie odzwierciedlają jednak w pełni spadku cen produktów rolnych i ustosunkowania się cen artykułów sprzedawanych bezpośrednio przez rolnika do

Wskazniki cen wg. Państwowego Instytutu Badania Konjunktury

1928 = 100

Rok i miesiąc	Artykuły sprzedawane bezpośrednio przez rolników				Drewno surowe	Artykuły nabywane przez rolników			Surowce i półfabrykaty przemysłowe			
	Ogółem	Ziemio- plody	Zwierzęta różne	Nabiał		Ogółem	Nawozy sztuczne	Wyroby gotowe dla prod. rolnej	Ogółem	Uzależ- nione od zagranicy	Skarteli- zowane	Pozo- stale
1927	103,9	101,6	112,9	94,1	96,6	—	101,1	—	91,9	95,0	95,3	86,6
1928	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1929	89,5	75,5	105,5	98,0	93,3	101,1	102,7	103,6	96,3	93,3	107,7	93,6
1930	67,5	50,0	86,9	79,4	71,9	98,6	100,0	100,7	86,1	68,6	108,9	81,0
1931	59,5	57,7	56,7	70,1	49,5	90,7	96,2	101,9	72,8	50,9	107,8	63,7
1932	48,9	49,9	43,8	55,0	38,3	81,4	85,6	89,7	63,9	41,6	104,5	57,5
1933 (I.VIII)	43,7	44,3	42,0	45,0	36,3	73,6	84,1	85,4	59,2	43,8	95,5	48,4

cen artykułów przez niego nabywanych. Znacznie lepiej uwypukla te stosunki poniższe zestawienie, opracowane na zasadzie obliczeń Instytutu Badania Konjunktur.

Z powyższych zestawień widać, że sytuacja rolnictwa uległa w roku sprawozdawczym pogorszeniu przede wszystkim ze względu na dalszy spadek cen wytwarzanych przez rolnictwo produktów. Najsilniejszy spadek cen daje się zaobserwować w zakresie produktów nabiałowych. Ziemiopłody i zwierzęta rzeźne wykazują znacznie słabsze odchylenie od norm z roku poprzedniego. Jednakże sam fakt dalszej obniżki cen wobec ich i tak niezmiernie niskiego poziomu w poprzednim roku dowodzi, że proces kurczenia się dochodów rolnictwa i związanego z tem spadku siły nabywczej ludności wiejskiej nie uległ zahamowaniu. Poza bezwzględny jednak spadkiem cen produktów rolnych miarodajnym dla sytuacji rolnictwa jest również stosunek, jaki zachodzi pomiędzy cenami uzyskiwanymi za sprzedawane wytwory produkcji rolnej a cenami płaconymi za artykuły nabywane przez rolnika. W okresie sprawozdawczym podjęta została przez Rząd energiczna akcja, zmierzająca do zwężenia t. zw. „nożyc”. Akcja ta dała pewne rezultaty, gdyż rozpiętość pomiędzy cenami artykułów sprzedawanych i nabywanych przez rolnictwo uległa pewnemu zmniejszeniu. Jednakże w poszczególnych grupach towarów nabywanych przez rolnictwo zwarcie nożyc było minimalne. Tak np. ceny nawozów sztucznych spadły zaledwie o 1,5 wówczas, gdy spadek cen ziemiopłodów wyniósł 5,6. Największą różnicę daje się zaobserwować w zakresie cen artykułów skartelizowanych, na które była zwrócona specjalna uwaga Rządu. Sytuacja na tym odcinku była bowiem istotnie wręcz paradoksalna. Wówczas gdy indeks cen wszystkich bez wyjątku artykułów zarówno rolniczych jak przemysłowych wykazywał począwszy od 1929 r. wyraźny spadek, indeks cen artykułów skartelizowanych wzrósł w 1929 r. do 107,7 w 1930 r. do 108,9, wykazując dopiero w 1932 r. lekki spadek do poziomu 104,5, a więc do poziomu jeszcze dość znacznie przewyższającego normy z 1928 r. Wysiłki Rządu zmierzające do usunięcia tej rażącej dysproporcji doprowadziły do tego, że wskaźnik cen artykułów skartelizowanych spadł w okresie sprawozdawczym poniżej poziomu 1928 r., zbliżając się do norm z 1927 r. Zważywszy, że t. zw. artykuły skartelizowane odgrywają w konsumpcji wsi bardzo poważną rolę, ciekawe będzie zanalizować rozpiętość pomiędzy ogólnymi

wskaźnikami cen artykułów rolniczych a wytworów przemysłu skartelizowanego. Różnica ta w 1929 r. wynosiła 18,2 na niekorzyść produktów rolniczych. W 1930 r. rozpiętość ta wzrosła do 41,4. W następnych latach 1931 i 1932 odpowiednie różnice rozpatrywanych poziomów cen wynosiły 48,3 i 55,6. Sytuacja na tym odcinku w miarę pogłębiania się kryzysu kształtowała się więc wybitnie na niekorzyść rolnictwa. Dopiero w 1933 r. rozpiętość ta nieco zmalała, wynosząc 51,8. Mimo to porównanie odpowiednich liczb z r. 1929 a nawet 1930 z okresem sprawozdawczym dowodzi, że mimo całego wysiłku zmierzającego do pośredniej poprawy sytuacji rolnictwa poprzez obniżenie cen artykułów nabywanych przez rolnictwo, zaledwie w nieznacznym stopniu udało się zmniejszyć rażąca rozpiętość t. zw. „nożyc”, i że sytuacja rolnictwa pozostała nadal gorsza od sytuacji innych gałęzi wytwórczości krajowej.

Walka z kryzysem.

Walkę ze spadkiem cen, ściślej mówiąc — walkę o złagodzenie niżkowego wpływu konjunktury światowej na poziom cen całego szeregu artykułów rolniczych wewnątrz kraju prowadził Rząd w okresie sprawozdawczym nadal w myśl metod uzgodnionych w swoim czasie z organizacjami rolniczymi, metod, które wytrzymały próbę życia w ciągu czterech lat ubiegłych. Akcja ta natrafiała na specjalne trudności na odcinku hodowlanym ze względu na skontyngentowanie przez kraje odbiorcze tego eksportu. Skutkiem tego całość rozporządzalnych nadwyżek wywozowych nie mogła być częstokroć ulokowana zagranicą, a tem samem premje wywozowe jedynie częściowo dochodziły do rąk rolnika. Pełny efekt dawał natomiast system premij wywozowych w zakresie zbóż, podnosząc ceny tych artykułów o pełną wysokość premij. Podkreślić tu należy sprawne działanie akcji interwencyjnej P. Z. P. Z., w wyniku której osiągnięto w roku sprawozdawczym tak pożądaną ze względu na równomierniejszy rozkład podaży stopniowy wzrost cen w miarę przybliżania się okresu przednówkowego.

W rezultacie przeciągającego się kryzysu w rolnictwie główny jednak punkt ciężkości nie tyle rozwiązania kryzysu, ile złagodzenia jego skutków leżał w uporządkowaniu finansów gospo-

darstw rolnych, które przedstawiały się oplakanie. Rozwiązanie tego zagadnienia było też główną troską Rządu w okresie sprawozdawczym.

Obraz fatalnej sytuacji finansowej rolnictwa daje zestawienie jego zadłużenia. Według przeprowadzonych obliczeń zadłużenie rolnictwa na dn. 1.X.1932 r. wynosiło:

- 1) z tytułu zobowiązań długoterminowych:
 - a) w bankach i tow. kredytowych ziemskich 1.843.300.000 zł.
 - b) w stosunku do osób prywatnych . . . 700.000.000 „

Razem 2.543.300.000 zł.

- 2) z tytułu zobowiązań krótkoterminowych:
 - a) w bankach, spółdzielniach, kasach komunalnych 924.800.000 zł.
 - b) w stosunku do osób prywatnych . . . 800.000.000 „

Razem 1.724.800.000 zł.

- 3) z tytułu zaległości podatkowych:
 - a) podatki państwowe 146.000.000 zł.
 - b) „ samorządowe 73.000.000 „
 - c) ubezpieczenia społeczne 40.000.000 „
 - d) „ ogniowe 95.000.000 „

Razem 354.000.000 zł.

Łącznie zatem zadłużenie rolnictwa wyrazi się sumą 4.622.100.000 zł.

W wyniku sytuacji kryzysowej rolnicy nie byli w możności spłacać w terminie zaciągniętych zobowiązań i nie mogli podolać kosztom swego zadłużenia, które zresztą były bardzo dotkliwe. Tak więc obsługa zadłużenia długoterminowego obciążała rolnictwo sumą 238.900.000 zł., kredytu krótkoterminowego — 86 000.000 zł., zaległości z tytułu podatków państwowych, samorządowych, ubezpieczeń społecznych i ogniowych—34.242.500 zł. Dawalo to razem sumę 515.242.500 zł.

W związku z tem rozpoczął się energiczny nacisk ze strony sfer wierzycielskich, wyrażający się wielką ilością egzekucyj. W tej sytuacji Rząd nie mógł pozostać bierny i podjął akcje w drodze wydania szeregu ustaw i zarządzeń, które miały na ce-

tu przy istotnem zabezpieczeniu pretensyj wierzycieli umożliwić rolnictwu stopniowe wywiązanie się z zaciągniętych zobowiązań.

Stosownie do celów, jakim służą wspomniane ustawy i rozporządzenia można je podzielić zgrubsza na trzy działy:

- 1) ustawy ograniczające egzekucje,
- 2) „ zmniejszające koszty obsługi zadłużenia rolniczego,
- 3) „ sanujące poszczególne gospodarstwa rolne.

Egzekucje stosowane na szeroką skalę w stosunku do gospodarstw rolnych w okresie kryzysu pociągały za sobą wysoce ujemne konsekwencje gospodarcze, przede wszystkim przez pozbawienie warsztatów rolnych środków obrotowych oraz środków produkcji. Mamy tu na myśli egzekucje ruchomości, co pozbawiając gospodarstwa inwentarzy żywych i martwych oraz ziemiopłodów potrzebnych do siewu i przeżywienia ludzi i zwierząt, zagrażało samej już wytwórczości rolnej.

Egzekucje nieruchomości kryły w sobie znów inne niebezpieczeństwo. Mianowicie potęgowały spadek cen ziemi, zmniejszając w ten sposób wartość zabezpieczenia zadłużenia oraz wartość majątku narodowego.

Sprzedaż z licytacji nie zabezpieczała również i pretensji wierzycieli, gdyż w najlepszym razie pozwalała uregulować należności zabezpieczone na pierwszym numerze hipoteki. W ten sposób wierzyciele gorzej zabezpieczeni ponosili duże straty, co oczywiście z punktu widzenia rynku pieniężnego było wysoce niepożądane. Powyższy stan rzeczy skłonił Rząd do podjęcia kroków uniemożliwiających szkodliwe gospodarczo licytacje. Wyrazem tej akcji jest wydanie szeregu ustaw specjalnych oraz zamieszczenie odpowiednich postanowień w innych ustawach. Nie będziemy tu omawiać szczegółów wspomnianych ustaw i rozporządzeń, gdyż sprawy te zostaną obszernie uwzględnione w dalszych rozdziałach niniejszego sprawozdania. Podkreślimy jedynie doniosłość takich postanowień, jak odpowiednie sformułowanie pojęcia „nieruchomości z przeznaczenia“, co chroni rolników przed pozbawieniem ich inwentarzy żywych i martwych oraz ziemiopłodów niezbędnych do utrzymania ludzi i zwierząt do najbliższych zbiorów, ustalenie ceny wywołania licytacji w drugim terminie na 50% oszacowania przy ruchomościach i $\frac{2}{3}$ sumy szacunku przy nieruchomościach, i t. p.

Obserwacja prowadzonej przez rolnictwo walki o przywrócenie opłacalności gospodarstw rolnych przez dostosowanie wy-

datków do zmniejszonego poziomu dochodów wykazało niezbicie, że walka ta jest zgóry skazana na niepowodzenie, o ile koszty obsługi zadłużenia rolniczego nie zostaną odpowiednio zmniejszone. Uznano zatem za niezbędne zmniejszenie kosztów tej obsługi w stosunku odpowiadającym spadkowi cen produktów rolnych. Spadek cen produktów rolnych obliczono na 40%. W związku z tem uznano za konieczne zmniejszyć koszty zadłużenia rolniczego również o 40%.

Nie wdając się w analizę, czy obliczenie spadku cen produktów rolniczych o 40% nie jest zbyt optymistyczne i czy ustalona norma 40%-ej redukcji kosztów zadłużenia będzie wystarczająca, czy wreszcie uda się w praktyce zastosować we wszystkich wypadkach maksymalne ulgi, przewidziane w ustawach, stwierdzić należy, że według teoretycznego przewidywania cykl wydanych ustaw finansowo - rolnych powinien przynieść rolnictwu, którego zadłużenie globalne wynosi według ostatnich obliczeń Min. Skarbu 4.6 miljarda zł., a kwoty obsługi tego zadłużenia 500 mil. zł. rocznie — ulgę w postaci redukcji kosztów obsługi tego zadłużenia o przeszło 200 milj. zł.

Wspomniane wyżej dwie grupy ustaw, z których jedna broni rolnika przed niszczeniem jego warsztat pracy względnie pozbawiającami go zupełnie tego warsztatu egzekucjami, druga zaś dąży do dostosowania kosztów obsługi zadłużenia do zmienionych norm dochodowości warsztatów rolnych, nie prowadzą jednak ani do zmniejszenia sum dłużnych (z wyjątkiem wypadków lichwy) ani też nie dają środków na spłacenie długów w obecnych warunkach. W związku z tem wydany został szereg ustaw, które zaliczyliśmy do trzeciej grupy ustaw finansowo - rolnych, a które mają na celu uregulowanie zadłużenia rolniczego a nawet jego likwidację. Innemi słowy trzecia grupa ustaw ma na celu uzdrowienie poszczególnych warsztatów rolnych. Do tej grupy należą: rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. o zapobieganiu skutkom trudności płatniczych w rolnictwie, rozporządzenia wykonawcze do niego oraz ustawy i rozporządzenia, dotyczące parcelacji oddłużeniowej i segregacji wierzytelności hipotecznych

Omówione wyżej posunięcia z zakresu zagadnień finansowo - rolnych nie mogły jeszcze ze względów zrozumiałych przyczynić się do ulżenia sytuacji rolnictwa w roku sprawozdawczym. Działanie ich może dać rezultaty dopiero w dalszej przyszłości. Jedy-

nie postanowienia z zakresu ustawodawstwa egzekucyjnego pozwoliły rolnikowi, który żył stale pod grozą utraty warsztatu pracy, na zaczerpnięcie swobodniejszego oddechu. Jednakże nawet wyzyskanie w pełni przez rolników uprawnień wynikających dla nich z ustawodawstwa finansowo - rolnego nie pozwoli odbudować opłacalności warsztatów rolnych, o ile nadal utrzymywać się będzie tak rażąca dysproporcja pomiędzy cenami produktów rolnych a produktów przemysłowych, szczególnie zaś skartelizowanych.

Wyniki usiłowań Rządu, zmierzających do zmniejszenia rozwarcia t. zw. „nożyc” mimo pozytywnych rezultatów, były jednak niedostaeczne, aby móc wpłynąć na potanieńnię produkcji rolnej. To też dalsze wysiłki na tem polu uważamy za niezbędne dla ulżenia sytuacji rolnictwa i przywrócenia zachwianej przez kryzys równowagi pomiędzy poszczególnymi gałęziami wytwórczości krajowej.

Ponadto, wobec stale kruczących się możliwości zbytu zagranicą naszych produktów rolnych, konieczne jest dalsze prowadzenie akcji, mającej na celu rozrzeszenie możliwości zbytu dla całego szeregu produktów rolniczych na wewnętrznych rynkach. Istnieje bowiem cały szereg danych przemawiających za tem, że proces utraty zewnętrznych rynków zbytu dla produktów rolnych będzie się nadal rozszerzał i że podstawowym rynkiem zbytu dla produktów wytwarzanych przez polskie rolnictwo będzie rynek wewnętrzny. Dążenie do rozszerzenia pojemności tego rynku jest więc sprawą w najwyższym stopniu aktualną. Możliwości w tym zakresie są znaczne. Mamy tu przedewszystkiem na myśli surowce przemysłowe pochodzenia rolniczego. Import tylko surowców stanowi bardzo poważną pozycję w naszym bilansie handlowym. Istnieje wprawdzie cały szereg trudności zarówno gospodarczej jak technicznej natury przy realizacji tej słusznej tezy. Tem więcej jednak możliwie energicznie przystąpienie do ich rozwiązywania praktycznego wydaje nam się nakazem chwili.

II. Działalność Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej.

REORGANIZACJA ZWIĄZKU

Rok sprawozdawczy zaznaczył się poważnemi zmianami na terenie życia rolniczego. Oddawna odczuwany brak organizacji zadowolnych o charakterze publiczno prawnym uwydatniał się coraz dotkliwiej w miarę zaostrzania się przeżywanego kryzysu gospodarczego, gdy potrzeba konsolidacji i wzmocnienia frontu rolniczego dla obrony najżywoźniejszych interesów tej gałęzi wytwórczości krajowej stała się kwestją nad wyraz palącą.

Nowela wydana w październiku 1932 r. do rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 22.III.1928 r. o Izbach Rolniczych umożliwiła rozbudowę samorządu rolniczego na terenie całego Państwa.

Związek, który już od początku swego istnienia łączył w sobie obok organizacji ogólnie - rolniczych o charakterze dobrowolnym również istniejące wówczas na terenie województw zachodnich izby rolnicze był organizacją najbardziej powołaną do tego, ażeby swą działalnością objąć powoływane do życia organy samorządu rolniczego na pozostałych terenach Rzeczypospolitej. W wyniku szeregu prac przygotowawczych i uchwał powziętych na posiedzeniu Rady dn. 24 stycznia, wprowadzono do statutu zmiany, mające na celu dostosowanie go do rozszerzonego zakresu działalności Związku. Jednocześnie dotychczasowa nazwa „Związek Organizacyj Rolniczych R. P. została zmieniona na „Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.“.

Przyjmując w swe ramy organizacyjne nowopowstałe jednostki samorządu rolniczego, Związek nie zatracił bynajmniej

dotychczasowego charakteru instytucji, obejmującej wszystkie organizacje ogólnie - rolnicze oraz organizacje rolnicze o charakterze specjalnym. W ten sposób Związek stał się wyrazicielem całokształtu interesów naszego życia rolniczego.

W celu stworzenia jednak jaknajbardziej korzystnych ram dla załatwiania z jednej strony spraw obchodzących izby rolnicze, z drugiej zaś organizacje ogólnie-rolnicze o charakterze dobrowolnym, zmieniony statut przewiduje utworzenie dwóch sekcji, działających autonomicznie w zakresie spraw i zagadnień dotyczących organizacji i funkcjonowania tych dwóch typów ugrupowań organizacyjnych. Jednocześnie w myśl nowego statutu przewodniczący sekcji izb i organizacji dobrowolnych są wiceprezesami Związku.

W okresie sprawozdawczym w związku również z dokonaną reorganizacją Instytucji zostało znacznie rozszerzone i wzmocnione współdziałanie Związku z pracami Ministerstwa Rolnictwa i R. R. oraz innych resortów rządowych. Jednym z głównych przejawów tego było powołanie Prezydium Związku do pełnienia funkcji Komisji Doradczej przy p. Ministrze Rolnictwa i Reform Rolnych.

Pozatem, jak dotąd, Związek występował w charakterze reprezentacji ogólnych interesów rolnictwa we wszelkich instytucjach publicznych, radach i t. p.

Działalność Związku w okresie sprawozdawczym zaznaczyła się również znacznym rozszerzeniem dotychczasowych agend Instytucji w poszczególnych działach pracy fachowo - rolniczej i oświatowo - zawodowej.

W celu przyjęcia z pomocą Izdom Rolniczym oraz organizacjom rolniczym w dziedzinie meljoracji rolnych został uruchomiony przy biurze Związku specjalny referat meljoracyjny przejęty od C. T. O. i K. R. Przejęto również wydział nasienny, obsługujący obszary szeregu województw środkowych i wschodnich. Wydział ten po przejęciu związano organizacyjnie z istniejącą przy Związku Sekcją Centralną do Spraw Nasiennictwa.

Wreszcie od 1 lipca 1933 r. został przejęty przez Związek Centralny Komitet do Spraw Młodzieży Wiejskiej, który ogniскуje wszystkie sprawy związane z przysposobieniem rolniczym młodzieży i wprowadza odpowiedniki fachowe w Izbach w postaci działów przysposobienia rolniczego.

PRACE ZWIĄZKU W DZIEDZINIE ORGANIZACJI ROLNICTWA

Prace wstępne w związku z uruchomieniem samorządu rolniczego.

W związku z wydaniem w październiku 1932 r. noweli do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.III 1928 r. o izbach rolniczych aktualizującej sprawę powszechnego wprowadzenia samorządu rolniczego wyłonił się szereg doniosłych problemów z dziedziny organizacji zawodowej rolnictwa, które w okresie sprawozdawczym wysunęły się na czoło działalności Związku. W październiku 1932 r. powołana została w Związku specjalna Komisja do spraw izb rolniczych, która w okresie od października 1932 do stycznia 1933 r. odbyła 4 posiedzenia poświęcone zagadnieniom nowopowstających izb rolniczych. W posiedzeniach tych uczestniczyli przedstawiciele władz Związku, reprezentanci istniejących wówczas izb rolniczych, organizacyj ogólnorołniczych oraz przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

W wyniku prac tej komisji, Związek przedłożył Ministerstwu w początku grudnia 1932 r. memoriał w sprawie statutów izb rolniczych, a na początku 1933 r. wysunął szereg propozycji w sprawie organizacji biur nowotworzonych izb rolniczych. W powyższym memoriale i wnioskach Związku podnoszona była w szczególności sprawa należytej reprezentacji dobrowolnych organizacyj rolniczych-ogólnych i specjalnych w radach izb, oraz sprawa, — możliwie oszczędnej i dostosowanej do potrzeb praktycznych, organizacji biur nowopowstających izb rolniczych. Związek współpracował w zakresie opiniodawczym z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych w opracowaniu szeregu przepisów, dotyczących izb rolniczych.

Sekcje Związku.

W myśl nowego statutu Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. — problemy z dziedziny organizacji i form pracy samorządu rolniczego z jednej strony i dobrowolnych zrzeszeń z drugiej koncentrować się mają w dwóch specjalnych sekcjach Związku: Sekcji izb rolniczych oraz Sekcji dobrowolnych organizacyj ogólnorołniczych. Organizacja obu wspomnianych wyżej Sekcyj trakto-

wana była równolegle, o ile chodzi o formy regulaminowe, podobnie jak i ustrój izb rolniczych polegać ma w myśl ustawy na ściśle zazębianiu się i wzajemnej koordynacji prac samorządu rolniczego i dobrowolnych organizacyj ogólnorołniczych.

Działalność w dziedzinie organizacji izb rolniczych.

W związku z uruchomieniem Sekcji Izb Rolniczej, której regulamin przyjęty został przez ogólne zebranie przedstawicieli izb rolniczych w łonie Sekcji odbyte w dniu 31.V r. b. ukonstytuowane zostały władze Sekcji w następującym składzie:

Przewodniczący Sekcji — Dr. K. Papara.

Członkowie Zarządu: pp. W. Staniewicz, T. Kozłowski, P. Sobczyk, A. Serożyński; zastępcy: pp. Z. Wilski, W. Kociuba.

Na posiedzeniach kolegjalnych organów Sekcji (ogólne zebranie i zarząd) rozważane były w okresie sprawozdawczym, na podstawie referatów opracowanych przez biuro Związku — następujące zagadnienia:

- a) ogólny program działalności Sekcji,
- b) sprawy organizacyjne związane z ukonstytuowaniem i podjęciem działalności organów izb rolniczych — regulaminy dla rad i komisji izb i t. d.,
- c) stosunek izb rolniczych do samorządu terytorjalnego, w łączności ze sprawą stosunku do dobrowolnych organizacji rolniczych,
- d) sprawy dotyczące rozszerzenia kompetencji izb rolniczych w dziedzinie administracji stosunków gospodarczych — w zakresie organizacji hodowli, ochrony lasów niestanowiących własności państwa i t. d.,
- e) sprawa rozszerzenia dotychczasowych źródeł finansowych izb rolniczych.

Pozatem na zebraniach Sekcji poruszone zostało szereg bieżących i aktualnych spraw związanych z uruchomieniem działalności izb rolniczych i współpracą ich ze Związkiem.

Opracowany przez biuro Związku oraz przyjęty przez Zarząd Sekcji i uzgodniony z izbami — ogólny program prac Sekcji — nakreślił ogólne ramy tej pracy w okresie sprawozdawczym.

W marcu 1933 r. został opracowany przez Związek przy najbliższym współudziale istniejących wówczas izb rolniczych, (w szczególności izby wielkopolskiej) projekt przepisów kaso-

wych i rachunkowych dla izb rolniczych; przy opracowywaniu tych projektów Związek wychodził z założenia, że izby rolnicze, jako instytucje prawnie - publiczne obowiązane do prowadzenia gospodarki w ramach budżetu, powinny również prowadzić rachunkowość systemem jaknajbardziej dostosowanym do zasad gospodarki ściśle budżetowej. Projekt Związku został przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zaaprobowany do zastosowania w izbach. Dla ułatwienia izbom zaopatrzenia się w potrzebną ilość druków i ksiąg rachunkowych oraz zaoszczędzenie kosztów, wydawnictwo tych druków zostało scentralizowane przy Związku, który dostarczał je izbom w żądanych ilościach. Prowadzone były również prace nad zagadnieniem racjonalnej organizacji biur izb rolniczych oraz nad udoskonaleniem urzędniczo już wydanych przepisów budżetowych. Wśród prac Związku związanych z funkcjonowaniem izb rolniczych — wymienić także należy opracowany i rozesłany izbom projekt normalnych regulaminów obrad dla rad i komisji izb rolniczych; projekty powyższych regulaminów Związek złożył Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych, przyczem w zaleconych przez Ministerstwo wzorcowych regulaminach dezyderaty Związku zostały w dużej mierze uwzględnione.

W związku z dążeniem do rozszerzenia kompetencji izb rolniczych w poszczególnych działach administracji stosunków gospodarczych, przedmiotem specjalnej uwagi Związku był m. in. opracowany przez Ministerstwo Rolnictwa i R. R. projekt nowej ustawy o nadzorze państwa i izb rolniczych nad organizacją hodowli bydła, trzody chlewnej i owiec. Dla wszechstronnego oświetlenia zagadnień związanych z projektem tej ustawy zwołana została w dniu 31 maja 1933 roku specjalna narada z udziałem przedstawicieli wszystkich izb rolniczych i dobrowolnych organizacji rolniczych — ogólnych i specjalnych, przy udziale również przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych i zaproszonych rzeczoznawców. Związek złożył Ministerstwu Rolnictwa i R. R. obszerny memoriał określający stosunek zrzeszonego rolnictwa do projektowanej ustawy, mogącej stanowić ważny i pozytywny etap w unormowaniu jednego z głównych działów gospodarstwa wiejskiego. Związek zaopiniował również projekt ustawy o nadzorze nad hodowlą koni przewidującej szereg atrybucyj izb rolniczych w tym dziale.

Prowadzone były również prace nad projektem rozporządzenia wykonawczego do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.VI 1927 r. o ochronie lasów niestanowiących własności państwa. Związek opracował i przedłożył Ministerstwu projekt rozporządzenia Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych o upoważnieniu izb rolniczych na podstawie przepisów wspomnianego wyżej rozporządzenia Prezydenta R. P. — do sporządzania planów urzędów leśnych w lasach niestanowiących własności państwa (przyczem plany te nie wymagałyby już zatwierdzenia władz państwowych) oraz kontrolowania w zastępstwie organów państwowych prawidłowej gospodarki w tych lasach. Opracowane były również dezyderaty w sprawie ustalenia kompetencji izb rolniczych w dziedzinie wpływu na szkolnictwo zawodowe i t. d.

Tematem szczególnej uwagi była również sprawa rozszerzenia dotychczasowych środków finansowych izb rolniczych, które są zbyt szczupłe w stosunku do stojących przed samorządem rolniczym rozległych zadań. Dla szczegółowego opracowania powyższych zagadnień utworzona została w łonie Sekcji izb rolniczych specjalna komisja finansowa do której weszły następujące osoby: pp. K. Papara, T. Kozłowski, J. Rudnicki, J. Jabłoński, Z. Wilski i J. Morawski.

Jedną z ważniejszych dziedzin działalności Związku w zakresie dotyczącym samorządu rolniczego i organizacji rolniczych było również rozszerzenie agend fachowych Instytucji, mających swoje odpowiedniki w pracach prowadzonych na terenie poszczególnych izb rolniczych, w szczególności wymienić tu należy przejęcie przez Związek — Centralnego Komitetu do Spraw Młodzieży Wiejskiej, Wydziału Nasiennego C. T. O., K. R. oraz Referatu Meljoracyjnego.

Współpraca międzyizbowa na terenie Stałej Komisji Porozumiewawczej Samorządów Gospodarczych zapoczątkowana w pierwszym kwartale 1932 r., w okresie sprawozdawczym nie była aktualna wobec będącej w toku organizacji nowych władz izb rolniczych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. W końcu okresu sprawozdawczego podjęte zostały kroki w celu reaktywowania udziału przedstawicieli Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. w Stałej Komisji Porozumiewawczej Izb Rolniczych, Przemysłowo - Handlowych i Rzemieślniczych.

Działalność w zakresie zagadnień organizacji społeczno - rolniczych i oświaty rolniczej.

W okresie sprawozdawczym biuro Związku utrzymywało stały i ścisły kontakt przy opracowywaniu wszelkich zagadnień ustawodawczych, gospodarczych i fachowo-rolniczych z dobrowolnymi organizacjami rolniczymi, wchodzącymi w skład Związku.

Opracowany został regulamin Sekcji dobrowolnych organizacji ogólnie - rolniczych Związku. Termin ukonstytuowania Sekcji uległ odroczeniu w celu umożliwienia wojewódzkim organizacjom ogólnie - rolniczym zgłoszenia akcesu do Związku i wzięcia udziału w zebraniu konstytucyjnym Sekcji.

Wobec formowania na obszarze całego kraju samorządu rolniczego przedmiotem szczególnej uwagi Związku było zagadnienie możliwie szerokiej i wszechstronnej reprezentacji dobrowolnych organizacji rolniczych w pracach nowopowstających izb rolniczych; wnioski i prace programowe Związku, dotyczące zagadnienia organizacji izb rolniczych, konsekwentnie zmierzały w tym kierunku.

Ze względu na to, że w okresie sprawozdawczym nowe prawo o stowarzyszeniach (ustawa z dnia 27.X.1932 Dz. U. R. P. Nr. 94) oraz wydane na podstawie tej ustawy rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 10.XII.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 110) wprowadziły znaczne podwyższenie opłat rejestracyjnych co odbiło się nader ujemnie na działalności Kółek Rolniczych i innych drobnych zrzeszeń wiejskich — hamując ich powstawanie — Związek podjął starania w kierunku rewizji opłat rejestracyjnych. Złożony przez Związek Ministrowi Spraw Wewnętrznych memoriał, szczegółowo uzasadniał postulaty organizacji rolniczych zrzeszonych w Związku w tej sprawie, wskazując, że tak znaczna podwyżka opłat rejestracyjnych przyczynić może poważny uszczerbek rolnictwu ze względu na wielkie znaczenie jakie kółka rolnicze posiadają dla społecznego, kulturalnego i gospodarczego życia drobnej własności. Pertraktacje Związku Izby i Organizacji Rolniczych R. P. w tych sprawach

z miarodajnymi czynnikami urzędowymi w końcu okresu sprawozdawczego były jeszcze w toku.

Ze względu na wybitne znaczenie jakie posiada szybko rozwijający się ruch zrzeszeniowy wśród kobiet wiejskich, Związek współdziałał, w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych, w ułatwianiu poszczególnym organizacjom zrzeszającym prace Kół Gospodyń Wiejskich współpracy programowej.

Zagadnienie oświaty rolniczej tak ściśle związane z pracą organizacyj rolniczych było w drugim półroczu tematem dosyć ożywionych narad i prac na terenie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych. Wobec powołania do życia w ramach istniejącej przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Komisji dla spraw oświaty zawodowej — specjalnej Sekcji szkolnictwa rolniczego, Związek otrzymał od Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mandat — powołania do składu wymienionej komisji reprezentantów z ramienia izb rolniczych i dobrowolnych organizacyj ogólnie rolniczych. Związek powołał 4 przedstawicieli rolnictwa do składu tej komisji. W celu przedyskutowania przez sfery rolnicze projektu nowego ustroju szkolnictwa rolniczego opracowanego przez Min. W. R. i O. P. urządzona została w biurze Związku w dniu 20 kwietnia 1933 r. konferencja przy udziale przedstawicieli izb rolniczych, dobrowolnych organizacyj rolniczych ogólnych i specjalnych oraz znawców zagadnień oświatowo-rolniczych powołanych do państwowej Komisji oświaty zawodowej.

Pozatem prowadzone były dalsze prace w kierunku ustalenia wspólnej opinii izb i organizacyj rolniczych w sprawie poszczególnych zagadnień oświatowo-rolniczych. Ze względu na wybitną rolę jaką odgrywają popularne wydawnictwa rolnicze w uświadamianiu fachowem społeczeństwa rolniczego została przeprowadzona przez biuro Związku specjalna ankieta w sprawie istniejących popularnych czasopism rolniczych. Wydane nakładem Związku w okresie sprawozdawczym popularne broszury, poświęcone aktualnym zagadnieniom gospodarczym wsi: książka inż. Garszyńskiego p. t. „Kupno ziemi“ oraz tegoż autora p. t. „Wskazówki parcelacyjne“, kolportowane były za pośrednictwem izb i organizacyj rolniczych wśród szerokich sfer drobnych rolników.

PRACE W ZAKRESIE POLITYKI GOSPODARCZEJ I ROLNEJ

1. Polityka handlowa

Rok sprawozdawczy, jak widać z części pierwszej niniejszego sprawozdania, nie przyniósł ze sobą poprawy cen produktów rolniczych, czego zresztą nie można się było spodziewać ani w zakresie zbóż, wobec istnienia ogromnych zapasów z poprzednich kampanij, ani w zakresie produktów hodowlanych, wobec coraz większych restrykcij stosowanych przez kraje importujące. Przeciwnie wspomniane czynniki wpłynęły na dalszy spadek cen. W tych warunkach podobnie jak w latach poprzednich, na czoło prac Związku w zakresie polityki handlowej wysunęły się starania i zabiegi, aby nietylko możliwie zahamować tempo tego spadku, a tem samem złagodzić katastrofalne skutki, wynikające stąd dla rolnictwa, — ale przez utrzymanie cen ważniejszych artykułów rolniczych, podnieść stronę dochodową warstw rolnych.

Polityka zbożowa.

Podstawy, na których był oparty system naszej polityki zbożowej w ubiegłych latach nie uległy w okresie sprawozdawczym wydatniejszym zmianom. W celu podtrzymania cen zboża na naszym rynku zewnętrznym utrzymano i nadal wysokie cła przywozowe, premje wywozowe, akcję interwencyjną P. Z. P. Z., koncentrację eksportu żyta i pszenicy oraz kredyt zastawowy.

Premje wywozowe były stosowane w formie zwrotu cła, którego wysokość dla pszenicy i żyta została utrzymana nadal na poprzednim poziomie 6 zł. od 100 kg. Bez zmiany pozostawiono również zwroty cel na mąkę przednią (10 zł.), mąkę poślednią (8 zł.) oraz kaszę jęczmienną (12 zł.). W porównaniu z latami poprzednimi zanotować należy duże przesunięcia w zakresie premjowania zbóż jarych, przede wszystkim zaś jęczmienia. W latach ubiegłych zboża chlebowe korzystały z większych premij niż zboża jare wbrew opinii Związku, który wypowiadał się zasadniczo za równomiernem traktowaniem wszystkich zbóż z zapewnieniem niewielkiej preferencji dla pszenicy w celu utrzymania tą drogą większego zróżniczkowania cen pszenicy i żyta i zachęcenia rolników do zwiększenia uprawy tego zboża na nie-

korzystać uprawy żyta. Mała bowiem marża pomiędzy cenami pszenicy i żyta, co miało miejsce szczególnie w r. 1931/32 wywołała tendencję do rozszerzenia uprawy żyta nawet w tych rejonach, gdzie warunki fizjograficzne i gospodarcze specjalnie sprzyjały produkcji pszenicy. Dezyderaty wysuwane w tej sprawie przez Związek nie zostały jednak uwzględnione. Natomiast pierwszy raz w roku sprawozdawczym zastosowano na skutek memorjału Związku z dn. 13 marca 1933 r. zasadę zrównania wysokości zwrotu cła na jęczmień z premjami na pszenicę i żyto (od I.VIII 1933 r.). Ponadto uwzględniono również zawarty w tymże memorjale Związku dezyderat wprowadzenia zwrotu ceł na owies, który poza początkowym okresem zastosowania zwrotu ceł przy wywozie zbóż w 1929 r. w następnych latach był wyłączony z pod działania premij wywozowych. Premję na owies wprowadzono początkowo na okres przejściowy (od I.I.1933 r.) w wysokości 4 zł. od 100 kg., następnie zaś rozporządzeniem z dn. 14 lipca 1933 działanie tej premji rozciągnięto do końca roku gospodarczego. Powyższe zmiany w dotychczasowym systemie premjowania eksportu zboża były podyktowane z jednej strony aktualnymi względami na skłonienie rolnictwa do rozłożenia podaży skoncentrowanej przeważnie na życie również na inne zboża, z drugiej zaś momentami obliczonymi już na dalszą metę — mianowicie zachęcenia rolników zarówno do zwiększenia obszaru zasiewu jak i podniesienia jakości jęczmienia browarnego.

Decyzje te nie zostały jednak powzięte od początku kampanji i to w znacznym stopniu osłabiło ich skuteczność. Jeśli chodzi o jęczmień, to sprawa wysokości premij przechodziła szereg ewolucyj już w trakcie kampanji. Tak więc dn. 29 września 1932 r. wyszło rozporządzenie obniżające zwrot cła na jęczmień z 4 zł. na 2 zł. od 100 kg. Dopiero dzięki usilnym staraniom udało się odzyskać premję czterozłotową, którą ustanowiono do dnia 31 marca 1933 r. a następnie znów przedłużono. Ta niepewność co do wysokości zwrotu cła i obawa wejścia w życie jakichś zmian wpłynęła niepomyślnie na poziom cen jęczmienia, podaż zaś tego zboża kształtowała się wskutek tego nienormalnie.

Jak wymieniliśmy wyżej, akcja zmierzająca do podniesienia cen zbóż na rynku krajowym posługiwała się poza zwrotami ceł, podobnie jak w latach poprzednich, również zakupami

interwencyjnemi, prowadzonymi przez Państwowe Zakłady Przemysłowo Zbożowe. Akeja ta została podjęta w szerokich rozmiarach bezpośrednio po żniwach, stawiając sobie za cel, wobec ograniczonych środków finansowych utrzymanie ceny wewnętrznej na poziomie ceny eksportowej plus premja. Intensywniejsza interwencja P. Z. P. Z. rozpoczęła się w lutym i doprowadziła do oderwania się naszych cen wewnętrznych od cen rynku światowego, utrzymując je do końca roku na poziomie o 4 do 8 zł. wyższym od cen eksportowych plus premja. Żałować należy, że brak środków nie pozwolił P. Z. P. Z. zastosować energiczniejszej interwencji bezpośrednio po żniwach. W każdym razie jednak P. Z. P. Z. zdołały w okresie sprawozdawczym zrealizować tak ważną z punktu widzenia racjonalnego rozłożenia podaży zasadę stopniowego wzrostu cen w ciągu roku gospodarczego, nie dopuszczając do przejściowych załamań, jak to miało miejsce w poprzednim roku.

Ustaloną i wypróbowaną w latach poprzednich zasadę koncentracji podaży żyta i pszenicy zrealizowano w roku sprawozdawczym tak jak i w poprzednim za pośrednictwem powołanego w swoim czasie do życia Biura eksportu żyta i pszenicy z siedzibą w Gdańsku.

Nadmienić wreszcie wypada, że z uwagi na fakt niemożności przeprowadzenia całej akcji podwyższania cen wewnętrznych ponad parytet światowy bez jednoczesnego chronienia rynku krajowego od napływu zboża obcego, w roku sprawozdawczym utrzymano w całej pełni system ceł chroniących produkcję krajową.

Podobnie jak w latach poprzednich z początkiem wiosny Związek podjął prace nad programem polityki zbożowej w przyszłym roku gospodarczym.

Program ten został sformułowany w złożonym w Ministerstwie R. i R. R. memorjale z dn. 20.V 1933 r. w którym Związek stanął na stanowisku, że wysiłki podjęte zarówno Rządu jak i samych rolników w kierunku obniżenia kosztów produkcji i zmniejszenia strony rozchodowej budżetu gospodarczego, nie doprowadziły do zrównoważenia strony rozchodowej z dochodową. Wychodząc zaś z założenia, że dalsze zmniejszenie rozchodów gospodarstw rolnych po dokonanych już w tym kierunku wysiłkach nie może dać poważniejszych efektów, Związek uznał

za konieczne przesunięcie punktu ciężkości zagadnienia na podniesienie dochodów warsztatów rolnych przez utrzymanie na odpowiednim poziomie cen głównych produktów rolniczych. Ceny te kształtują się w Polsce w ścisłej zależności od cen osiągniętych na rynkach zbytu, gdyż pomimo niewątpliwego zmniejszenia produkcji, jakie nastąpiło w ostatnich latach we wszystkich ważniejszych dziedzinach wytwórczości rolnej, rozporządzamy nadwyżkami wywozowymi. Ponieważ zaś analiza stosunków, jakie istnieją na międzynarodowych rynkach handlu artykułami rolniczymi nie daje podstaw do przewidywań, aby ceny produktów rolnych na tych rynkach mogły ulec poważniejszejwyżce, Związek uznał za konieczne zastosowanie środków, któreby mogły pomimo niskich cen na rynkach zbytu, utrzymać ceny na naszym rynku wewnętrznym na poziomie odpowiadającym rozchodom warsztatów rolnych. Środki te, zgodnie z doświadczeniem lat ubiegłych, powinny w pierwszej linii polegać na premjowaniu eksportu i na bezpośredniej akcji interwencyjnej Państwa w obrocie produktami rolniczymi.

Biorąc pod uwagę niewątpliwe zmniejszenie wydatków obciążających warsztaty rolne z jednej strony, z drugiej zaś licząc się z ograniczonymi możliwościami finansowymi, Związek wyraził opinię, że należałoby dążyć do zastosowania tych środków w takim zakresie, aby cena wyjściowa żyta w pierwszych miesiącach nowego roku gospodarczego nie była niższa niż 20 zł. za 100 kg. z odpowiednią wyżką w następnych miesiącach. Do tego poziomu cen winny być zdaniem Związku dostosowane ceny innych zbóż oraz głównych wytworów produkcji zwierzęcej, aby jednostronne podniesienie cen żyta nie wypaczyło normalnego rozwoju produkcji rolniczej.

W myśl propozycji Związku akcja mająca na celu podniesienie cen produktów rolnych, polegałaby na zastosowaniu następujących środków:

- a) premje wywozowe o charakterze stałym, powszechnym,
- b) premje wywozowe o charakterze różniczkowanym,
- c) akcja interwencyjna, stosowana w dziedzinie obrotów zbożem przez P. Z. P. Z.
- d) obniżenie stopy procentowej przy kredytach, których zastosowanie wywiera bezpośredni wpływ na poziom cen (kredyty zastawowe na zboże).

Związek podkreślił przytem, że akcja ta może dać trwałe rezultaty o tyle tylko, o ile będzie miała charakter akcji zakresłonej na dłuższą metę, gdyż tylko w tych warunkach zapewni ona rolnikowi względną trwałość konjunktury, możliwość racjonalnej kalkulacji i powstrzyma rolników od nadmiernej ekstensyfikacji warsztatów rolnych. Z tych względów Związek uważał za konieczne wyraźne stwierdzenie przez czynniki kierujące naszą polityką gospodarczą, że akcja ta będzie stosowana przynajmniej w okresie dwuletnim.

W okresie akcji mającej na celu podniesienie cen zbóż wysunięto zasadę stosowania premij stałych przewidzianych przynajmniej na okres całej kampanji zbożowej. Doświadczenie bowiem lat ubiegłych wykazało niewątpliwą szkodliwość wprowadzenia na tym odcinku eksportu rolniczego elementu zmienności i niepewności co do rozmiarów i okresu trwania pomocy Państwa.

Sfinansowanie tak ujętego programu akcji zmierzającej do podniesienia cen produktów rolnych pragnął Związek zrealizować na drodze utworzenia specjalnego funduszu interwencyjnego, któryby powstał częściowo z dotacji Skarbu Państwa, częściowo zaś w drodze dokonania odpowiedniej operacji kredytowej.

Organizacja eksportu zwierząt rzeźnych i produktów uboju.

Utrzymanie się, a nawet dalsze pogłębienie kryzysu produkcji hodowlanej skłoniło czynniki miarodajne do utrzymania w okresie sprawozdawczym w całej pełni zastosowanych już poprzednio premij wywozowych. Szczegółowy wykaz premij przyznanych dla poszczególnych artykułów hodowlanych w roku sprawozdawczym podajemy w jednym z dalszych rozdziałów niniejszego sprawozdania, poprzestając jedynie na stwierdzeniu utrzymania w roku 1932/33 ogólnych zasad i metody stosowania pomocy państwa przy eksporcie wymienionych produktów.

Bardzo daleko idące zmiany należy natomiast zanotować na terenie zagadnień związanych z organizacją eksportu zwierząt rzeźnych i mięsa. Jak wiadomo w lipcu 1932 r. przestał faktycznie istnieć Syndykat Eksporterów Trzody i Bydła, gdyż cofnięte mu z dn. 1 lipca 1932 r. prawo wydawania zaświadczeń wywozowych pozbawiło go najważniejszego atrybutu i źródła wpływów pie-

nieźnych. Jedną z przyczyn, które spowodowały rozpadnięcie się Syndykatu było niezadowolenie części eksporterów oraz spółdzielczości rolniczej z rozdziału kontyngentów wiedeńskich. Wyczuć potrzeby łączenia się w ramach pewnej organizacji skłoniło jednak eksporterów do powołania do życia nowych instytucji, przyczem ze względu na ujawniony w Syndykacie rozłam nie udało się stworzyć wspólnej dla wszystkich eksporterów organizacji, lecz powstały dwa związki, jeden pod nazwą „Porcunion“, grupujący większe firmy eksportowe, drugi Centralny Związek Eksporterów Trzody i Bydła, reprezentujący interesy drobniejszego kupiectwa. Spółdzielnie rolnicze, zajmujące się eksportem trzody chlewnej, utworzyły własną centralę przy Centralnem Tow. Organizacyj i Kółek rolniczych.

Sprawy związane z podziałem kontyngentów zostały skoncentrowane w powołanej przez Rząd do tych celów Wywozowej Komisji Rozdzielczej. Komisja ta składająca się z reprezentantów rolnictwa i izb przemysłowo-handlowych w stosunku parytetowym i nie podlegająca wpływom sfer bezpośrednio zainteresowanych w przydziałach kontyngentów, dawała przy wykonywaniu tej drażliwej funkcji gwarancję zupełnej obiektywności. Jednocześnie miała być powołana do życia komisja dla ustalania programu polityki eksportowej w zakresie artykułów rolniczych. W myśl tej koncepcji Wywozowa Komisja Rozdzielać miała realizować praktycznie przez odpowiednie przydziały kontyngentów wywozowych zasady polityki eksportowej, ustalone przez drugą komisję. Jednakże projekt takiego rozstrzygnięcia spraw związanych z eksportem hodowlanym nie został w pełni zrealizowany, gdyż ostatecznie powołano jedynie do życia Wywozową Komisję Rozdzielać. Druga Komisja nie została utworzona. Zagadnienia związane z eksportem bekonów były wyłączone z pod wpływów Komisji Rozdzielczej. W ten sposób Komisja Rozdzielać obejmowała swoją działalnością tylko nieznaczny odcinek eksportu hodowlanego.

Do zagadnień związanych ze sprawami eksportu bekonowego miało rolnictwo dostęp na terenie utworzonej przy Związku Bekonowym Komisji Porozumiewawczej, w skład której wchodziło 6 przedstawicieli rolnictwa i tyluż reprezentantów Związku Bekonowego, przyczem prezesem i sekretarzem był z zasady członek przedstawicielstwa rolniczego. Prace Komisji Porozumiewawczej

miały jednak głównie na celu sprawy związane z zagadnieniami hodowlanymi, dotyczące kwestji polityki eksportowej jedynie pośrednio.

Rozwijający się coraz poważniej eksport wędlin i konserw mięsnych koncentrował się w Związku Wytwórców i Eksporterów Wędlin, z którym rolnictwo posiadało jedynie bardzo luźny kontakt wskutek niemożności nawiązania bezpośredniej współpracy na terenie władz tego Związku.

Zagadnienia związane z eksportem drobiu ogniskowały się na terenie Polskiego Związku Eksporterów Drobiu, w którego pracach rolnictwo brało czynny udział, posiadając swe przedstawicielstwo we władzach tej instytucji.

W połowie roku sprawozdawczego został wysunięty projekt wydania specjalnej ustawy, mającej na celu uregulowanie i usprawnienie wywozu zagranicę bekonów i innych przetworów peklowanych z mięsa wieprzowego. Projekt takiej ustawy nie został zrealizowany. Wysunęło następnie projekt ramowej ustawy o uregulowaniu wywozu zagranicę wytworów produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz ich przetworów, lecz i tego projektu nie wprowadzono w życie. Powołano jedynie do życia w związku z projektami zracjonalizowania eksportu bekonowego Komisję Bekonową (dn. 10.IV.1933), jako organ opiniodawczo-wykonawczy w sprawach polityki bekonowej. W skład komisji Bekonowej weszli: 2 przedstawiciele rolnictwa, 1 przedstawiciel izb przemysłowo-handlowych, 2 przedstawiciele Min. Przemysłu i Handlu, 2 przedstawiciele Min. Rol. i Ref. Rol. oraz 1 przedstawiciel Państwowego Instytutu Eksportowego. Przewodniczącym Komisji Bekonowej został mianowany p. Min. W. Leśniewski, dyrektor Związku Izb i Organizacyj Rol. R. P.

Poważne trudności koniunkturalne na rynku wiedeńskim trwające czas dłuższy i czyniące eksport trzody na ten rynek nieopłacalnym, skłoniły zainteresowanych eksporterów do szukania bardziej jednolitej organizacji zawodowej i oparcia o silną jednostkę organizacyjną i finansową, jaką był Polski Związek Bekonowy. Wynikiem tych tendencji była unifikacja wspomnianych dwóch ugrupowań eksporterskich i przyłączenie się ich w charakterze autonomicznej sekcji do Polskiego Związku Bekonowego. W związku z tem uległy automatycznemu rozszerzeniu zainteresowania i prace Komisji Bekonowej.

Wobec faktu przystąpienia do Związku Bekonowego eksporterów żywca oraz wobec przewidywań, że koło Związku Bekonowego będą się grupować również inne organizacje eksportowe, przekształcono na zasadzie rozporządzenia Min. Przem. i Handlu, Rolnictwa oraz Skarbu Komisję Bekonową na Komisję Artykułów Zwierzęcych. W skład Komisji weszło po 2 przedstawicieli Min. Przem. i Handlu, Rolnictwa i Skarbu, 1 przedstawiciel izb przem.-handlowych, 2 przedstawicieli Związku Izb i Organizacyj Roln. oraz 1 przedstawiciel Polskiego Zw. Bekonowego. Przewodniczącym został mianowany dyrektor Związku Izb i Org. Roln., p. Min. Wiktor Leśniewski. Zadaniem tej Komisji jest opiniowanie całokształtu spraw związanych z wywozem wszelkich zwierząt i wszelkich produktów pochodzenia zwierzęcego. Ponadto Komisja Artykułów Zwierzęcych wykonuje funkcje związane ze sprawą zużytkowania sum przewidzianych na popieranie eksportu. Powołanie tej Komisji jest końcowem posunięciem na drodze realizacji programu koncentrowania wszelkich zagadnień związanych z polityką eksportową na terenie jednego organu. Jest to również zapełnienie luki organizacyjnej, która istniała od chwili powołania do życia (dn. 11 listopada 1933 r.) pod przewodnictwem p. wiceministra Leona Kozłowskiego Komisji popierania obrotu produktami rolniczymi, mającej za zadanie dysponowanie środkami pieniężnymi, jakie przeznaczono na akcję podtrzymywania w Polsce cen produktów rolniczych. Przy ostatecznej formie organizacyjnej Komisja Artykułów Zwierzęcych ma więc zadanie ustalania programu polityki eksportowej i wysuwania konkretnych wniosków w zakresie pomocy finansowej dla realizacji tej polityki, w ręku zaś Komisji Popierania Obrotu Produktami Rolniczymi leży dyspozycja potrzebnymi na te cele funduszami.

W zakresie prac nad organizacją eksportu bekonów podkreślić należy podjętą przez Polski Związek Bekonowy próbę oparcia przynajmniej części produkcji bekonów na przerobie trzody bezpośrednio dostarczanej przez producentów. Związek Bekonowy stanął na stanowisku, że rolnik powinien osiągnąć cenę uzyskiwaną za wyprodukowaną przezeń trzodę na rynku angielskim. To też w pierwszym próbnym okresie kontrakty zawierane z producentami bazowały cenę płaconą rolnikowi na cenach rynku angielskiego. Jednocześnie dla zachęcenia rolników do staranniejszej hodowli w celu uzyskania lepszego surowca, wprowadzono

system dopłat za jakość. Ze względu na chęć wypróbowania w praktyce systemu kontraktowych dostaw trzody, kontrakty były zawierane w niewielkich rozmiarach. Doświadczenie osiągnięte tą drogą dało szereg cennych wskazówek, m. in. tę, że cenę wypłacaną producentowi należy bazować na cenie rynku krajowego, gdyż silne wahania cen opartych na cenach rynku angielskiego dezorientowały rolników, zniechęcając ich do bezpośredniej dostawy w okresach spadku cen w Anglii. Próbný okres wykazał jednak, że bezpośrednie kontraktowanie trzody jest pożądane zarówno z punktu widzenia przetwórci jak i rolników oraz postanowiono rozszerzyć ten system umów od stycznia 1934 r., doprowadzając dostawy trzody zakontraktowanej do wysokości 50% ogólnego przerobu. Akcja ta powinna osiągnąć pełne powodzenie tem więcej, że zapewnienie rolnikowi najwyższej ceny rynkowej w dniu dostawy plus premja za jakość będzie dlań momentem wysoce atrakcyjnym, który niewątpliwie skłoni go do podjęcia dużych starań o poprawę jakości produkowanej trzody.

Przedstawione powyżej zmiany w zakresie spraw związanych z organizacją eksportu artykułów hodowlanych były ściśle związane ze zmianą obowiązującego dotąd systemu premjowania eksportu tych artykułów. Stosowany dotychczas system zwrotu cła miał tę zaletę, że dawał do ręki eksporterowi pewien stały i wiadomy z góry na dłuższy okres czasu składnik kalkulacji w postaci wiadomej premji eksportowej. Miało to duże znaczenie przy eksporcie takich szczególnie artykułów, których przerób wymaga dłuższego okresu czasu. Jednakże system ten zawierał również bardzo wiele cech ujemnych, nie odpowiadających istotnym potrzebom eksportu. Przedewszystkiem przy systemie zwrotu cła premje wyznaczone na dany artykuł stanowiły bezsporną własność tego eksportera, który dany artykuł wywiózł zagranicę i to bez względu na to, czy dokonany eksport przyniósł straty, czy też był wywozem opłacalnym. Przywiązanie premji do danego artykułu nie pozwalało na dokonywanie najmniejszego virement w funduszach przeznaczonych na pomoc eksportową i praktycznie był cały szereg takich wypadków, że istniały okresy, kiedy eksporter produktu obdarzonego zwrotem cła całkowicie się opłacał, podczas gdy jednocześnie skutek zmiany konjunktury na rynku odbiorczym zamierał eksport innego artykułu bądź to niekorzystającego z premji, bądź też wyposażonego w zbyt szczupłą

pomoc w stosunku do zmienionych warunków sprzedaży. Było to zjawisko wysoce niepożądane, gdyż premjowanie eksportu zatracало w ten sposób charakter pomocy Państwa, mającej na celu oddziaływanie zwyżkowe na poziom cen krajowych poprzez wywóz rozporządzalnych nadwyżek wywozowych, a stać się mogło w pewnych okolicznościach beneficjum dla eksporterów. Ponadto duża zmienność sytuacji na rynkach odbiorczych i coraz większe trudności w ulokowaniu zagranicą wytworów naszej produkcji hodowlanej wymagały bardzo dużej elastyczności pomocy finansowej Państwa, gdyż tylko wtedy można było liczyć na maksymalne wyzyskanie wszelkich możliwości zbytu zagranicę.

Bardzo ważnym argumentem przemawiającym za zmianą systemu pomocy Państwa był wzgląd na możliwie najbardziej ekonomiczne wyzyskanie środków pieniężnych, stojących do dyspozycji. Przy systemie zwrotu cła każda nowa konieczność interwencji wymagała dodatkowych funduszy. Przy systemie premji zmiennych odpowiednie przerzucanie pomocy z odcinków eksportu mniej zagrożonych na bardziej potrzebujące interwencji mogło pozwolić na uzyskanie znacznie większych efektów przy użyciu tych samych środków.

Wreszcie system elastycznej pomocy pozwalał na pełne wyzyskanie przyznanych Polsce kantyngentów wywozowych bez względu na okresowe wahania konjunktury. Z punktu widzenia rolniczego było to bardzo ważnym argumentem przemawiającym za tym systemem, gdyż zapewniał, że wszystkie nadwyżki produkcji, których wywóz umożliwiają nam układy z państwami odbiorczymi, będą istotnie usunięte z rynku krajowego.

Powyższe argumenty zdecydowały o stanowisku Związku w sprawie systemu premjowania. Odbicie tych poglądów znajdujemy w wspomnianym już memorjale z dn. 20 maja 1933 r. Realizacja zaś zasad zawartych w tym memorjale poszła w dużej mierze po linii tych zapatrywań. Z dniem 27 lipca 1933 r. na zasadzie rozporządzenia Ministra Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Przemysłu i Handlu (D. U. R. P. Nr. 59, poz. 465 i 446) zostały cofnięte obowiązujące dotąd zwroty ceł na przetwory mięsne oraz na mięso wieprzowe, wołowe, cielęce i baranie. Utrzymano jedynie w mocy zwrot cła przy wywozie masła. Jednocześnie ustalono zasadę, że w nowym roku gospodarczym eksport produktów hodowlanych będzie korzystał z pomocy Pań-

stwa, której wysokość będzie ulegała zmianie w zależności od istotnych potrzeb, t. zn. od konjunktury na danym rynku odbiorczym, okresu w którym jest dokonywany, sytuacji na rynku wewnętrznym w zakresie danego artykułu itp. Rozmiary tej pomocy w stosunku do każdego wywożonego artykułu będą ustalane co miesiąc na podstawie przeciętnej strat stwierdzonych przez specjalnie powołaną Komisję Rzeczoznawców, której zadaniem jest szczegółowe badanie przebiegu wszystkich transakcyj eksportowych w zakresie artykułów hodowlanych i stwierdzanie rozmiarów strat, jakie dany eksport w danym okresie czasu i na dany rynek zbytu za sobą pociąga.

Preferencje dla krajowych surowców rolniczych.

Wobec trudności, z jakimi się spotyka eksport naszych produktów rolnych na rynkach zagranicznych, zagadnienie preferencji dla surowców krajowego pochodzenia, inaczej mówiąc zagadnienie stopniowego zastąpienia importowanych dotychczas surowców zagranicznych takimi samymi analogicznymi surowcami krajowymi, nabiera szczególniejszego znaczenia. Stąd też zagadnienie to było przedmiotem szczególnej uwagi Związku.

W zakresie obrotu tłuszczami streściliśmy w sprawozdaniu zeszłorocznym zasady porozumienia zawartego na wiosnę 1932 r. pomiędzy rolnictwem, a przemysłem tłuszczowym, a polegającego na kontyngentowaniu produkcji tłuszczów stałych i kontyngentowaniu przywozu nasion oleistych względnie surowych olejów ciekłych. Tezy przyjęte w tem porozumieniu nie zostały zrealizowane w całej rozciągłości. W okresie sprawozdawczym został wydany jednak szereg zarządzeń, stanowiących niewątpliwie pewien krok naprzód na drodze do stopniowego osiągnięcia samowystarczalności tłuszczowej. Tak więc rozporządzeniem z dnia 15 listopada 1932 r. wprowadzono stawkę celną na nasiona soi, które poprzednio były całkowicie zwolnione od cła, w wysokości 2 zł. od 100 kg., podniesiono cło na olej sezamowy ze 100 na 200 zł. oraz na oleje ciekłe nieskażone przeznaczone do rafinowania z 15 zł. do 30 zł. od 100 kg. Na mocy rozporządzenia z grudnia 1932 r. wprowadzono stawkę celną na nasiona sezamu sprowadzane za pozwoleniem Min. Skarbu w wysokości 7,80 zł. od 100 kg. Podniesienie stawki celnej na nasiona sezamowe oraz

olej sezamowy przyczynia się do podniesienia cen margaryny w skład której musi, na zasadzie przepisów ustawowych, wchodzić olej sezamowy. Dalsze zwwyżki stawek celnych na tłuszcze zostały zastosowane w czerwcu 1933 r. Podniesiono mianowicie stawkę celną na oleje stałe wynoszące poprzednio 25 zł. do 50 zł. od 100 kg.

Niezależnie od powyższych zmian w zakresie ochrony celnej tłuszczów krajowych zostało wydane rozporządzenie ograniczające swobodę przywozu szeregu nasion i tłuszczów. Tak więc w marcu 1933 r. wydano zakaz przywozu nasion: gorczycy, dyni, słonecznika, konopi, lnu, soi i kopry. Rozporządzenie z dn. 11 czerwca 1933 r. rozciąga zakazy przywozu na tłuszcze zwierzęce, wszelkie tłuszcze zestalone, nasiona rzepaku, rzepiku, maku, rycynusu, sezamu, ziarnka palmowe, oraz oleje wyprodukowane z nasion strefy umiarkowanej.

Wydane w okresie sprawozdawczym zakazy przywozu oraz zróżniczkowanie stawek celnych na oleje, w zależności od ich przeznaczenia, pozwala na kontyngentowanie importu tłuszczów zwierzęcych i roślinnych oraz nasion oleistych. W związku z tem w marcu 1933 r. władze państwowe wezwały Związek Izb i Org. Rolniczych jako naczelną organizację rolniczą z jednej strony, a Związek Izb Przemysłowo-Handlowych jako naczelną organizację przemysłu z drugiej do wysunięcia uzgodnionych wniosków w sprawie wysokości kontyngentów przywozowych surowców tłuszczowych do końca roku gospodarczego.

Po długich pertraktacjach osiągnięto porozumienie w zakresie kontyngentu przywozowego olejów ciekłych, ustalając go w wysokości 3.500 tonn na okres od 1-go marca do 1 sierpnia 1933 r. Nie zdołano natomiast uzgodnić poglądów obu stron w sprawie importu siemienia lnianego. Organizacje rolnicze stały na stanowisku, że kontyngent przywozowy do końca roku gospodarczego nie powinien przekraczać 3.000 tonn. Przedstawiciele przemysłu uważali ten kontyngent za niewystarczający i żądali podwyższenia go do 8.000 tonn. Wobec niemożności uzgodnienia poglądów musiano poprzestać na stwierdzeniu różnicy stanowisk i każda ze stron uzasadniła swe wnioski, pozostawiając powzięcie decyzji uznaniu właściwych organów państwowych.

Dla wywołania większego popytu na wełnę krajową oraz podniesienia cen wełny została już w ubiegłych latach przyjęta

a częściowo już wprowadzona w życie zasada nałożenia na dostawców wyrobów wełnianych dla państwa, instytucyj państwowych, samorządowych, i instytucyj użyteczności publicznej, obowiązku używania, przy produkcji dostarczanych wyrobów, określonego procentu wełny krajowej. Coraz ściślejsze zastosowanie i przestrzeganie tej zasady pozwoliło osiągnąć w pewnym stopniu cel zamierzony, na skutek czego wzrósł popyt na wełnę krajową i producent wełny miał znacznie mniejsze trudności w zbyciu posiadanego towaru. W związku z tem uległy pewnej wyższej cenie wełny. Wysoce dodatnią rolę w zakresie uregulowania obrotu wełną spełniają jarmarki wełniane, organizowane kilka razy do roku przez targi poznańskie.

Wobec małego zastosowania tkanin lnianych Polska eksportowała oddawna pewne ilości włókna lnianego. Spadek cen włókna na rynkach światowych pociągnął za sobą spadek cen tego artykułu na naszym wewnętrznym rynku, co doprowadziło w konsekwencji do wysoce niepokojącego objawu zmniejszenia obszaru uprawy lnu. Wywołało to konieczność zastosowania takich zarządzeń, któreby nietylko przeciwdziałały dalszemu kurczeniu się produkcji, lecz zapewniając jej opłacalność doprowadziły do zwiększenia obszaru uprawy, która ma szczególnie doniosłe znaczenie dla naszych województw północno-wschodnich. Zarządzenia te zmierzały w kierunku podniesienia ochrony celnej produkcji krajowej i ograniczenia przywozu surowców włókienniczych zagranicznych, oraz wzmoczenia popytu na włókno krajowe na naszym rynku wewnętrznym. Pewne podniesienie cel przywozowych na bawełnę, jutę, manillę i sisal przeprowadzono już w roku poprzednim. W okresie sprawozdawczym zastosowano na szerszą skalę analogiczne, jak przy wełnie środki zmierzające do zwiększenia popytu na włókno lniane. Środki te polegały na przyjęciu zasady, że tkaniny bawełniane nabywane przez państwo i instytucje państwowe i publiczne powinny być w jak najszerszych granicach zastąpione tkaninami lnianymi i konopnymi. W wykonaniu tej zasady Ministerstwo Spraw Wojskowych zamówiło w 1933 r. tkanin lnianych na sumę 10,7 milj. zł. a konopnych za 250.000 zł. Więzienia zakupiły 100.000 kg. przędzy lnianej. Centrala Kas Chorych 15.000 kg. waty lnianej i 5.000 kg. tkanin lnianych. Ministerstwo Komunikacji dokonało zakupów na sumę 400.000 zł. a Ministerstwo Poczty i Telegrafów na sumę 95.000 zł. Pozatem przemysł cukrowniczy zakupił tytu-

tem próby 160.000 worków lnianych, a przemysł jutowy zamierza podjąć w najbliższym czasie produkcję worków z domieszką 50, względnie 25% włókna lnianego. Wytworzony w ten sposób wzmożony popyt na włókno lniane i konopne doprowadził do pewnego podniesienia cen tego produktu, co pozwala mieć nadzieję, że uprawa lnu i konopi zacznie się na nowo rozwijać.

Zagadnienie zastosowania dalszych preferencyjnych zarządzeń do krajowych surowców przemysłowych było rozważane na konferencjach w Ministerstwie Rolnictwa w lutym i marcu 1933 r.

Przedstawiciele organizacyj rolniczych wysunęli na tej konferencji szereg postulatów, zmierzających do dalszego ograniczenia importu juty, sisalu, i manilli oraz wnioski mające na celu rozszerzenie popytu na wewnętrznym rynku na włókno konopne, jedwab, rośliny lecznicze, tytoń, oraz skóry surowe i skóry kozuchowe.

Zarządzenia zrealizowane w okresie sprawozdawczym stanowią niewątpliwie nowy krok naprzód na drodze do stopniowego zastąpienia surowców zagranicznych surowcami krajowymi. Pozytywne rozwiązanie tego zagadnienia wymaga i nadal systematycznego i konsekwentnego wykonywania programu, mającego na celu przede wszystkim podniesienie ceny surowców krajowych, a tem samem stworzenie warunków zapewniających opłacalność produkcji, oraz zastosowania w dziedzinie przerobu surowców krajowych takich zmian i modyfikacji, któreby pozwoliły na jaknajpełniejsze wyeliminowanie surowców zagranicznych.

Premje wywozowe.

Jak zaznaczono na wstępie, w roku sprawozdawczym został utrzymany bez zmiany ogólny system premjowania eksportu rolniczego. Premje wywozowe na zboża omówiliśmy w rozdziale poświęconym polityce zbożowej. W grupie ziemiopłodów korzystał poza tem z premij wywozowych eksport włókna lnu i pakul lnianych. Zagadnienie włókiennicze w Polsce zostało w znacznej mierze omówione w rozdziale o preferencjach. Tutaj wspomnieć należy, że niezależnie od usiłowań rozwiązania sprawy roślin przemysłowych na podstawie możliwego rozszerzenia dla tych artykułów wewnętrznych rynków zbytu postulaty Związku szły również po linii zastosowania premij wywozowych, aby przez

odciągnięcie z rynku wewnętrznego okresowych nadwyżek podnieść ceny tych artykułów i zapewnić rolnictwu ziem północno-wschodnich korzystniejsze warunki produkcji tych ziemioplodów. W wyniku tych usiłowań zastosowane w roku zeszłym zwroty cel przy wywozie włókna i paków lnianych trzepanych utrzymano w poprzedniej wysokości: 10 zł. od 100 kg. lnu trzepanego i 5 zł. od 100 kg. paków trzepanych. Zainteresowane organizacje rolnicze oraz izby przemysłowo - handlowe domagały się wprawdzie zróżniczkowania stawek na poszczególne artykuły, a mianowicie, by na len trzepany wynosiły 10 zł., a na len czesany — 25 zł. Postulat ten nie został jednak zrealizowany wskutek sprzeciwu ze strony Ministerstwa Skarbu.

Również zwroty cel przy wywozie artykułów hodowlanych w roku sprawozdawczym zostały utrzymane bez zmian. Mianowicie przy wywozie bekonów zwroty te wynosiły 20 zł. od 100 kg., szynki peklowanych — 20 zł., szynki wędzonych — 25 zł., słoniny, szmalcu, przetworów wędzonych — 25 zł., przetworów peklowanych — 20 zł., mięsa — 10 zł., oraz masła — 6 zł.

Poza właściwymi premjami wywozowymi niektóre artykuły rolnicze korzystały również z t. zw. „premijs kompensacyjnych”. Premje te wypłacane były przy wywozie masła, jaj, drobiu oraz wędlin. Premje kompensacyjne przy wywozie masła weszły w życie dnia 20 czerwca 1933 r. i przysługują jedynie przy wywozie masła drogą morską. Wypłacane są w postaci „zaświadczeń o kompensacyjnym wywozie”. Teoretycznie wartość tych premii równa się 50% wartości masła, co odpowiada kwocie mniej więcej 70 zł. od 100 kg. masła.

Premje kompensacyjne na jaja zostały wprowadzone przy wywozie drogą morską dnia 15 czerwca 1933 r., a przy wywozie do Hiszpanji i Włoch przez Zbrzydowice — dnia 5 lipca 1933 r. Teoretycznie premia ta wynosi 6,3% wartości jaj przy wywozie drogą morską, a 3,15% drogą lądową, co odpowiada kwocie ok. 9 zł. 45 gr. względnie 4,70 zł. od skrzyni jaj.

Wyroby wędliniarskie i konserwy korzystały również z premii kompensacyjnej w wysokości 10,5% ad valorem przy wywozie drogą morską. Eksport drobiu białego wreszcie korzysta przy eksporcie morskim i przez Zbąszyn z premii kompensacyjnej w wysokości 17,5% ad valorem, gęsi zaś żywe wywożone tą samą drogą — 8,05% ad valorem.

Wobec stopniowego kurczenia się naszego eksportu produktów rolnych, zagadnienie podniesienia jakości, a co za tem idzie i wartości wywożonych produktów staje się coraz bardziej aktualnem. Organizacje rolnicze wysuwały już oddawna postulat, wydania ramowej ustawy standaryzacyjnej, któraby stanowiła należytą podstawę prawną dla wydanych przez władze przepisów standaryzacyjnych. Stojąc na stanowisku, że zagadnienie standaryzacji eksportu jest organicznie związane z organizacją produkcji, Związek domagał się, aby wykonywanie ustawy standaryzacyjnej w zakresie eksportu wytworów gospodarstwa rolnego spoczywało przede wszystkim w ręku Ministerstwa Rolnictwa. Ramowa ustawa standaryzacyjna jednak dotychczas nie została wydana i obowiązujące przepisy dotyczące jakości eksportowanych artykułów opierają się na premjach i cłach wywozowych, gdyż zwolnienie od cła wywozowego względnie uzyskanie premji dotyczy jedynie produktów, które odpowiadają warunkom w przepisach określonym.

Przepisy określające jakość eksportowanych produktów rolnych obejmują cały szereg artykułów, stawiając eksporterom mniej lub więcej daleko idące wymagania dotyczące jakości i opakowania wywożonych towarów. W zakresie zmian, jakie zaszły w tych przepisach podkreślić należy wydanie przepisów normujących eksport owsa, a to w związku z rozciągnięciem na owies premij wywozowych. Od 1 września 1932 r. weszły również w życie przepisy przewidujące wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych przy wywozie chmielu na rynek francuski. Z dniem 1 lipca 1933 r. wprowadzono pewne zmiany w przepisach regulujących wywóz jaj. Zmiany te przewidują między innymi, że stanowisko głównego inspektora wykonywującego ogólny nadzór nad wywozem jaj obsadza Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych z pośród kandydatów postawionych wspólnie przez izby przemysłowo-handlowe i izby rolnicze. Dalej zaostrzono w poważnym stopniu kontrolę nad wywożeniami jajami przez wprowadzenie przepisu, w myśl którego kontrola może być wykonywana zarówno w miejscach odprawy celnej, jak i w miejscach zbiórki jaj.

Jakkolwiek w ciągu ostatnich trzech lat przeprowadzono w taryfie celnej szereg doleko idących zmian w celu zapewnienia produkcji rolniczej należytej ochrony celnej, to jednak wobec dalszego spadku cen produktów rolnych na rynkach światowych z jednej strony, z drugiej zaś wobec coraz bezwzględniejszego stosowania dumpingu przez państwa eksportujące, okazało się koniecznem w okresie sprawozdawczym dalsze podniesienie cel przywozowych na niektóre produkty rolnicze, dla zapobieżenia nieuzasadnionemu i szkodliwemu importowi tych produktów. Tak więc na wiosnę 1932 r. pod wpływem osłabionej chwilowo produkcji masła rozpoczął się import masła z krajów bałtyckich, z Rosji, a nawet z Danji. Import ten, umożliwiony niestęchanie niskim poziomem cen masła na rynkach światowych, dumpin-gowemi zarządzeniami krajów eksportujących oraz zbyt słabą ochroną krajowej produkcji masła, gdyż cło przywozowe na masło wynosiło zaledwie 12 zł. 50 gr. od 100 kg., obniżał jeszcze silniej niskie ceny masła na naszym rynku wewnętrznym. Stąd też organizacje rolnicze wystąpiły z żądaniem podwyższenia stawki celnej w takim stopniu, aby uniemożliwić import masła, nawet w okresie zmniejszonej produkcji tego artykułu. Postulat ten został uwzględniony w całej rozciągłości, gdyż począwszy od dnia 15 września 1932 r. podwyższono tę stawkę celną do 200 zł. od 100 kg.

Również okazało się konieczne podniesienie stawek celnych na krochmale, dla zahamowania importu tych artykułów; w tym celu z dniem 14 września 1932 r. podniesiono stawki celne na mąkę kukurydzianą i ryżową, oraz krochmal osobno niewymie-niony: w opakowaniu powyżej 2 kg. z 32,50 zł. do 65 zł. od 100 kg., a w opakowaniu poniżej 2 kg. — z 78 zł. do 100 zł. od 100 kg.

Dnia 10 października 1932 r. została ogłoszona Nowa Taryfa Celna, która weszła w życie dn. 11 października 1933 r. Taryfa ta w odróżnieniu od dotychczas obowiązującej zawiera dwie ko-lumny stawek. Stawki kolumny I stosuje się do towarów pocho-dzących z krajów, z którymi nie zostały zawarte i wprowadzone w życie umowy handlowe. Zaznaczyć również należy, że art. 3 głosi, iż stawki celne podane w taryfie celnej wyrażone są w złotych.

Nowa taryfa posiada 1275 pozycji, podczas gdy w dotychczasowej znajduje zaledwie 217 pozycji w części przywózowej (nie licząc taryfy wywózowej).

Tak ze względu na nomenklaturę, jak i poziom stawek celnych nowa taryfa celna uwzględnia w szerokim zakresie żywotne interesy rolnictwa.

W związku z nową taryfą celną dn. 22 lipca 1933 r. zostało ogłoszone w lipcu 1933 r. rozporządzenie wprowadzające od dnia 22 października 1933 r. zmiany w przepisach o postępowaniu celnem. Zmiany te o ile idzie o obrót artykułami rolniczymi wprowadzają zaostrzoną kontrolę fitosanitarną przy przywozie ziemniaków, wszelkich drzew i krzewów oraz sadzonek, owoców świeżych strefy umiarkowanej, wszelkich warzyw, nasion motylkowych oraz nasion traw. Jednocześnie wprowadzono obowiązek barwienia nasion koniczyzny, lucerny, przelotu, nostryku i komonicy, co stworzy dla naszej produkcji nasiennej znaczną preferencję, i będzie chroniło szersze warstwy rolnicze od nabywania nasion nieodpowiednich w naszych warunkach fizjograficznych.

Zakazy przywozu.

Nie poprzestając na daleko idącej wyższości stawek celnych, współczesna polityka handlowa wszystkich państw posługuje się w coraz większym stopniu zakazami i kontyngentowaniem przywozu, dążąc na tej drodze do ograniczenia importu i zapobiegania niekorzystnym zmianom w układzie bilansu handlowego. Nasza polityka handlowa nie rozporządzała w tym zakresie dostatecznymi środkami obrony, gdyż obowiązujące dawniej zakazy przywozu, pomijając zakazy antyniemieckie, obejmowały jedynie nieliczne stosunkowo artykuły o charakterze luksusowym. Przystosowując się do ogólnej tendencji i szukając środków dla bardziej skutecznej obrony naszego eksportu, nasza polityka handlowa musiała również wejść na drogę powszechnego stosowania systemu zakazów, kontyngentowania przywozu. Stąd też w początkach 1932 r. wydano zakaz przywozu całego szeregu artykułów, rozszerzony następnie dalszemi rozporządzeniami na nowe artykuły. O ile idzie o artykuły rolnicze to w okresie sprawozdawczym zakazy przywozu od dnia 24 marca 1933 r. objęły sery, kazeinę, makuchy, otręby, oleje pochodzenia zwierzęce-

go, skóry, nasiona roślin pastewnych, nasiona gorczycy, dyni, nasiona oleiste, nasiona traw, rośliny żyjące, cebulki, korzenie, kłonce, bulwy, włókno lniane i konopne oraz wełnę czesaną. Paczynając od dnia 1 czerwca 1933 r. zakazy przywozu zostały rozciągnięte na tłuszcze zwierzęce i zestalone, lój, nasiona oleiste, oleje roślinne, oraz wełnę praną i niepraną.

Szerokie zastosowanie systemu zakazów przywozowych wzmocniło znakomicie naszą pozycję negocjacyjną w rokowaniach z innymi państwami, gdyż umożliwiło nam uzależnienie udzielania pozwoleń na przywóz z poszczególnych państw od kontyngentów, przyznawanych przez dane państwa dla eksportu polskiego.

Sprawy traktatowe.

W sierpniu 1933 r. została ogłoszona nowa taryfa celna z tem, że wejdzie w życie z dniem 11 października 1933 r. Nowa taryfa w której opracowaniu Związek brał czynny udział, zmienia gruntownie obowiązujący dawniej system ochrony celnej i wytwarza nową podstawę dla wymiany towarowej z innymi krajami. W związku z tem wypłynęła na porządek dzienny konieczność zasadniczej rewizji naszych traktatów handlowych jeszcze przed wejściem w życie nowej taryfy. Wielka waga tego zagadnienia dla całości naszego życia gospodarczego oraz znaczne rozmiary prac przygotowawczych, jakie należało podjąć i wykonać w niesłychanie szybkim tempie — doprowadziła do wniosku o celowości skoordynowania prac wszystkich naczelnich organizacyj gospodarczych w jednym wspólnym organie, któryby jednocześnie utrzymywał ciągły i stały kontakt pomiędzy organizacjami gospodarczymi oraz odpowiednimi czynnikami państwowymi.

W tym celu na mocy porozumienia naczelnich organizacyj gospodarczych powołano do życia we wrześniu 1932 r. Radę Traktatową Samorządów i Organizacyj Gospodarczych R. P., której zadaniem jest gromadzenie materiałów i ustalanie postulatów życia gospodarczego w związku z rewizją traktatów oraz współpraca z Rządem w zakresie polityki traktatowej. W skład Rady, której Preezsem został p. Poseł Paweł Minkowski weszli w równej liczbie przedstawiciele rolnictwa, przemysłu, handlu oraz rzemiosła. Z ramienia rolnictwa w Radzie zasiadają pp.: Min. L.

Janta - Poleczyński, Dr. K. Esden - Tempski, Sen. J. Wielowieyski, Poseł Połoczek, Prezes K. Fudakowski i J. Gościcki — organem wykonawczym Rady jest biuro, w skład którego z ramienia rolnictwa wchodził dr. W. Borowski oraz W. Krzywicki.

Równolegle do Rady Traktatowej stanowiącej teren współpracy wszystkich zainteresowanych sfer gospodarczych powołano do życia we wrześniu 1932 r. przy Związku Komisję Traktatową, której zadaniem było opracowywanie materiałów i wniosków rolniczych w zakresie traktatowym. Materiały te i wnioski były z reguły komunikowane Radzie Traktatowej, która wprowadzała je do ogólnych opracowań przedstawianych resortom państwowym, jako wyraz uzgodnionej opinii sfer gospodarczych. Niezależnie o dwuspółpracy z Radą Komisja Traktatowa Związku pozostawała w jaknajściślejszym kontakcie z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych.

W pracach Komisji Traktatowej brali udział w charakterze członków pp.: Min. Janta-Poleczyński, Sen. J. Wielowieyski, L. Kempisty, Al. Girdwoyń, Wł. Piaskiewicz, Dr. W. Babiński, inż. J. Radomyski, Poseł Połoczek, Dr. Porowski, oraz przedstawiciele Małopolskiego Tow. Rolniczego, Centralnego Tow. O. i K. R. oraz Naczelnej Organizacji Zjednoczonego przemysłu i Rolnictwa Zach. Polski, J. Gościcki — na prezesa Komisji został powołany przez Prezydium Dr. K. Esden-Tempski.

Wobec pośpiechu, w jakim należało wykonać prace, mające na celu ustalenie postulatów rolnictwa w związku z rozpoczynającymi się w najbliższym czasie rokowaniami traktatowymi, okazało się niezbędnem odpowiednie rozszerzenie kadr pracowników Związku, — powołano więc do życia jako organ wykonawczy Komisji Biuro Traktatowe, prowadzone przez D-ra W. Borowskiego przy współudziale pp. W. Krzywickiego i J. Baczńskiego.

Metoda prac Komisji Traktatowej polegała na tem, że Biuro Komisji jako jej organ wykonawczy opracowywało odpowiednie materiały statystyczne, opierając się nie tylko na danych naszego bilansu handlowego lecz przede wszystkim na bilansach handlowych — oddzielnych państw, na tej drodze jedynie można było bowiem ustalić, w jakim zakresie dany kraj importuje interesujące nas artykuły rolnicze, z jakimi konkurentami spotykamy się na danym rynku. Nie przestając na analizie bilansów

handlowych poszczególnych państw, na dokładnym zapoznaniu się z tendencjami rozwojowymi ich produkcji rolniczej i ich polityką handlową Biuro Komisji Traktatowej posiłkowało się w szerokim zakresie metodą ankietową, rozsyłając w tym celu odpowiednie kwestionariusze nie tylko do wszystkich organizacji rolniczych wchodzących w skład Związku, lecz również do stojących poza Związkiem organizacji eksporterów, a nawet do poszczególnych firm eksportowych. Na podstawie zgromadzonego w ten sposób materiału Biuro formułowało ofensywne i defensywne postulaty naszego rolnictwa, dotyczące obrotów towarowych z poszczególnymi państwami. Postulaty te były dyskutowane na posiedzeniach Komisji Traktatowej a następnie komunikowane Radzie Traktatowej i Ministerstwu Rolnictwa i R. R. w formie ustalonej przez Komisję Traktatową. Postulaty te były uzasadnione i umotywowane zgromadzonym materiałem cyfrowym i ankietowym tak, że referaty określające stanowisko rolnictwa do rokowań z poszczególnymi państwami, obejmowały około 100 a nawet powyżej 100 stron pisma maszynowego.

W ten sposób w okresie sprawozdawczym opracowano postulaty rolnictwa do traktatów handlowych z następującymi krajami: Anglią, Austrią, Belgią, Czechosłowacją, Francją, Holandją, Szwajcarią, Szwecją, Włochami.

Poza tem na mocy decyzji Komisji Traktatowej podjęto opracowanie monografji na temat poszczególnych zagadnień ściśle związanych z zagadnieniami traktatowymi. Przygotowano więc prace: „Polska polityka traktatowa na tle polityki handlowej świata” — W. Krzywickiego, „Zagadnienie nawozów sztucznych” — Posła J. Poniątkowskiego, „Maszyny i narzędzia rolnicze a polityka celna” — Inż. Łubieńskiego.

Materiały i prace przygotowywane w związku z rokowaniami traktatowymi w zakresie rolniczym przez Związek, a w zakresie innych dziedzin wytwórczości przez Radę Traktatową, stanowiły cenne źródło informacji dla odpowiednich resortów państwowych i z tego względu prace Rady Traktatowej i Związku spotykały się nieraz z wyrazami uznania, ze strony kompetentnych czynników państwowych.

Ustalenie postulatów rolniczych w związku z rokowaniami handlowymi z poszczególnymi państwami było pierwszym bezpośrednim zadaniem Komisji Traktatowej. Drugim było doloże-

nie wszelkich starań ku temu, aby formułowane przez nas dezeraty zostały przyjęte przez nasze czynniki rządowe, a dalej, aby delegacje, prowadzące rokowania handlowe uzyskały akceptację tych postulatów przez kontrahentów. W związku z tem dla naszych interesów rolniczych było rzeczą wielkiej wagi, aby reprezentanci rolnictwa mogli brać bezpośredni udział w pracach delegacyj prowadzących rokowania. Na skutek odpowiedniego porozumienia pomiędzy Radą Traktatową a czynnikami rządowymi sprawa ta została załatwiona w ten sposób, że w skład delegacyj prowadzących rokowania wchodzić mogli w charakterze ekspertów przedstawiciele ważniejszych gałęzi naszego życia gospodarczego. Korzystając z tych możliwości, Związek desygnował do udziału w pracach delegacyj traktatowych swych reprezentantów. W ten sposób w rokowaniach brali udział w charakterze ekspertów z Austrią p.p. St. Głębowicz, z Belgją i Szwajcarją — K. Esden-Tempski, z Czechosłowacją — dr. W. Borowski; z Francją — Dyr. A. Iwański; z Włochami — Dyr. Piaskiewicz. Doświadczenie stwierdziło, że udział delegatów rolnictwa w rokowaniach handlowych jest wysoce pożyteczny, gdyż obecność reprezentanta rolnictwa umacnia delegację naszą w obronie postulatów rolniczych, a wchodzący w skład delegacji reprezentant Min. Rolnictwa ma możność porozumienia się z miarodajnym reprezentantem opinii rolniczej w wysoce skomplikowanych nieraz zagadnieniach, które wyaniają się w trakcie rokowań.

Komisja Traktatowa miała w okresie sprawozdawczym 16 posiedzeń. Pozatem członkowie Komisji zasiadający w Prezydjum Rady Traktatowej, a mianowicie pp.: Minister L. Janta-Polczyński, Dr. K. Esden-Tempski i J. Gościński brali udział w często zwoływanych posiedzeniach tego ciała.

Zorganizowane przez Związek prace dotyczące rewizji traktatów handlowych pociągały za sobą dość znaczne wydatki, zarówno na utrzymanie biura Komisji i wykonywanie pomocniczych prac statystycznym, jak i na zwrot kosztów podróży delegatów biorących udział w rokowaniach. Wydatki te, które nie mieściły się w uchwalonym przez Radę budżecie Związku. Pokrycie tych wydatków było możliwe jedynie dzięki temu, że na skutek starań i zabiegów p. Dr. K. Esden-Tempskiego szereg organizacyj przeznaczył niezależnie od stałych składek wnoszonych do kasy Związku specjalne sumy na finansowanie prac Komisji Trakta-

towej. Wydatki te zostały pokryte przez Naczelną Organizację Zjednoczonego Rolnictwa i Przemysłu Roln. Zach. Polski Związek Eksporterów Zboża, Polski Związek Bekonowy, oraz Wielkopolską, Pomorską i Śląską Izby rolnicze. Dzięki ofiarności powyższej wymionionych organizacji Związek uzyskał możliwość należytego zorganizowania obrony interesów rolników w związku z rewizją traktatów.

Podjęte w pierwszej połowie okresu sprawozdawczego rokowania traktatowe dały dotychczas nikłe wyniki wyrażające się w podpisaniu prowizorium handlowego z Belgią oraz z Austrią, przyczem prowizorium zawarte z tem ostatniem państwem obejmuje jedynie część zagadnień, które muszą być rozstrzygnięte w umowie handlowej. Stosunkowo małe rezultaty rokowań prowadzonych w okresie sprawozdawczym tłumaczą się całym szeregiem przyczyn. Przedewszystkiem w całym szeregu krajów, z któremi rozpoczęliśmy rokowania nie wierzone, aby Polska zdecydowała się na wprowadzenie nowej taryfy podnoszącej znacznie ochronę naszego rynku wewnętrznego. Powtórke eksport z Polski ma charakter rolniczy i nasze postulaty ofenzywne polegają przedewszystkiem na żądaniach dotyczących eksportu produktów rolnych. Żądania te kolidują zasadniczo z tendencją polityki handlowej uprzemysłowionych państw Europy Zachodniej, które dążą bezwzględnie do ochrony własnego rynku wewnętrznego i rozwoju własnej produkcji rolniczej. Za uzyskiwane w traktatach ustępstwa naszego eksportu rolniczego, musimy płacić ustępstwami w dziedzinie importu wytworów przemysłowych. Na skutek kryzysu rozmiary naszego importu uległy znacznemu skurczeniu się, wobec czego wartość rynku polskiego jako rynku odbiorczego dla towarów zagranicznych uległa zmniejszeniu. Przewidywać należy, że w bieżącym roku gospodarczym prace nad rewizją traktatów handlowych będą się rozwijały w znacznie szybszem tempie, gdyż wobec wejścia w życie nowej taryfy celnej zachodzi konieczność uzupełnienia względnie zmiany umów, które normowały dotychczas stosunki handlowe pomiędzy Polską a innemi państwami. Przypuszczać należy, że w nowych traktatach handlowych interesy naszego rolnictwa będą zabezpieczone w sposób znacznie szerszy niż w obowiązujących dawniej umowach handlowych.

2. Zagadnienia komunikacyjne i taryfy kolejowe

Działalność Związku w zakresie komunikacyjnym w roku sprawozdawczym polegała przede wszystkim na dążeniu do przystosowania wysokości taryf kolejowych do cen i warunków gospodarczych przez kryzys wytworzonych. Jak wiadomo stawki obecnie obowiązującej taryfy kolejowej, wprowadzonej w życie 1929 roku, były ustalane na podstawie cen, jakie osiągnano za przewożone towary w 1927 r. Na skutek tego koszty przewozu kolejowego po wprowadzeniu nowej taryfy wzrosły dość znacznie dla wielu artykułów w porównaniu z dawniej istniejącym stanem rzeczy. W ciągu ostatnich lat 4-ech ceny wszystkich produktów rolnych spadły w niesłychanie silnym stopniu, a jednocześnie stawki przewozowe pomimo stałych zabiegów i starań organizacyj rolniczych uległy jedynie niewielkim zmianom, na skutek czego obecne koszty transportu kolejowego są niewspółmiernie wysokie w stosunku do cen przewożonych towarów. Taki stan rzeczy pociąga za sobą szereg ujemnych konsekwencji obniżając ceny osiągane przez producenta, pogłębiając różnice w poziomie cen produktów rolnych w różnych okolicach kraju, prowadząc wreszcie do wydatnego zmniejszenia transportów kolejowych, gdyż coraz znaczniejsze ilości produktów rolnych są przewożone przy pomocy trakcji konnej i samochodowej, a zwierzęta rzeźne są przepędzane na bardzo nieraz dalekiej odległości.

Nadmiernie wysoka taryfa kolejowa daje się we znaki nie tylko rolnictwu, ale i innym gałęziom produkcji. Uwzględniając głos powszechnej krytyki, powołano do życia w okresie sprawozdawczym Międzyministerjalną Komisję Taryfową złożoną z przedstawicieli zainteresowanych Ministerstw gospodarczych. Zadaniem tej komisji było przystosowanie taryf kolejowych do warunków przez kryzys wytworzonych. W pracach Komisji Międzyministerjalnej Związek Izb i Org. Roln. R. P. brał pośredni udział, składając obszernie umotywowane wnioski, zmierzające do obniżenia kosztów transportu produktów gospodarstwa wiejskiego. Przeprowadzona przez Komisję Międzyministerjalną rewizja taryfy kolejowej, doprowadziła do niżki stawek przewozowych dla szeregu artykułów zarówno w komunikacji zewnętrznej jak i wewnętrznej.

W zakresie komunikacji wewnętrznej zaznaczyć przede wszystkim należy obniżenie taryfy na przewóz zbóż i roślin

strączkowych z Małopolski wschodniej i Wołynia oraz woj. lubelskiego. Uzyskana niżka kosztów przewozu ma niewątpliwie dla tych okęgów dużą doniosłość. W celu poparcia nasiennictwa zastosowano zniżkę 50 % -ową przy przewozie nasion siewnych kwalifikowanych dopuszczając wielokrotność przewozu. Poważniejsze znaczenie ma również zmiana taryfy przy przewozie ryb żywych w wodzie, polegająca na tem, że zgodnie z postulatami sfer zainteresowanych podniesiono potrącenie na tarę z $\frac{1}{3}$ do $\frac{1}{2}$ wagi ładunku. Poza tem zastosowano również pewne ulgi taryfowe przy przewozach wytlóków buraczanych, siana, owoców, wełny, sera, nawozów sztucznych i niektórych innych artykułów rolniczych.

W zakresie taryf eksportowych uzyskano obniżenie na wywóz jęczmienia i owsa oraz roślin strączkowych przy wywozie zarówno przez porty jak i przez suchą granicę. Dla ułatwienia eksportu kwalifikowanych nasion zbóż, roślin strączkowych i sadze- niaków przewożonych za zaświadczeniami kwalifikacyjnymi, wprowadzono specjalną taryfę z obniżonemi o 30 % stawkami w porównaniu ze stawkami taryfy normalnej. Obniżono również taryfy eksportowe na niektóre gatunki drewna i wyrobów drzew- nych oraz zastosowano pewne ulgi przy eksporcie krochmalu i dekstryny.

Niezależnie od zniżek przeprowadzonych przez Międzymini- sterjalną Komisję Taryfową udało się uzyskać w ciągu okresu sprawozdawczego pewne zniżki na szereg artykułów jak: drób, mleko, masło, przetwory mięsne, soję, jaja, wiklinę, drzewo i t. p. Uzyskane ulgi nie rozwiązują bynajmniej zagadnienia, mają one charakter bądź to zniżek lokalnych, bądź też obejmują drugorzęd- ne artykuły rolnicze. O ile idzie natomiast o zasadnicze podstawo- we produkty rolnicze, to koszty przewozu są i nadal niepomierne wygórowane.

Państwowa Rada Kolejowa miała być nanowo powołana do życia na wiosnę 1933 r. W Radzie tej rolnictwo uzyskało 10 miejsc co stanowi pewną poprawę dawniej istniejącego stanu rzeczy. Wo- bec przekształcenia Państwowej Rady Kolejowej na Państwową Radę Komunikacyjną nastąpiła dalsza zwłoka w reaktywowaniu tego ciała. W związku ze zmianą składu i kompetencji Państwo- wej Rady Kolejowej Związek Izb i Org. Rol. R. P. wystąpił do Mi- nisterstwa Komunikacji z wnioskiem powołania do Rady Komu-

nikacyjnej przedstawicieli wszystkich nowopowstałych izb rolniczych, niezależnie od miejsc, jakie uprzednio zostały przyznane poszczególnym organizacjom rolniczym. Wobec tego, że wszystkie izby przemysłowo-handlowe posiadają w Radzie swych reprezentantów wniosek Związku został przez Ministerstwo przyjęty, co zwiększy liczbę przedstawicieli rolnictwa w Radzie Komunikacji i ułatwi obronę interesów rolniczych.

3. Przemysł rolny

Rok sprawozdawczy przyniósł pogorszenie się sytuacji na odcinku poszczególnych gałęzi przemysłu rolnego.

W przemyśle cukrowniczym należy zanotować dalsze skurczenie się produkcji cukru, która w kampanji 1932/33 wyniosła tylko 375.983 tonny wobec 443.756 tonn w kampanji 1931/32. Pociągnęło to za sobą ponowne ograniczenie kontyngentów uprawy buraka cukrowego, które skurczyły się ze 137.733 ha do 114.900 ha.

Przeprowadzona na podstawie decyzji Min. Skarbu (rozporządzenie z dn. 21.IX.1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 80) obniżka cen cukru o 20 zł. na 100 kg. nie dała niestety spodziewanego wzrostu spożycia. Spadek siły nabywczej szerokich mas ludności, przede wszystkim zaś ludności wiejskiej, dał w rezultacie dalsze obniżenie się konsumpcji cukru, która w roku sprawozdawczym wyniosła 2.834.505 q wobec 2.984.520 q w roku poprzednim. Na głowę ludności spadek ten wyraził się redukcją z 9 kg na 8½ kg. W związku z tem okres trwania kampanji ograniczył się do 20 dób roboczych, co pociągnęło za sobą konieczność unieruchomienia kilku małych warsztatów, posiadających najmniejsze kontyngenty cukru na rynek wewnętrzny.

W sytuacji światowej cukrownictwa okres sprawozdawczy nie przyniósł również żadnej poprawy. Wprawdzie kraje eksportujące ograniczyły produkcję cukru, jednak obserwowany powszechnie jednoczesny spadek konsumpcji zanulował całkowicie możliwość poprawy sytuacji. Ceny cukru eksportowego wynosiły średnio w roku sprawozdawczym 15 zł. za 100 kg. fob Gdynia, pokrywając zaledwie drobny odsetek kosztów własnych.

Podobnie układały się stosunki w przemyśle ziemniaczanym. Przesilenie, które przeżywa gorzelnictwo rolnicze, pogłębiło się

w kampanji 1932/33. Produkcja w tej kampanji wyniosła zaledwie 235.000 hl. wobec 393.000 hl. w kampanji 1931/32 i 600.305 hl. w kampanji 1930/31. Ta stale zmniejszająca się produkcja gorzelń rolniczych jest z jednej strony wynikiem katastrofalnego cofnięcia się spożycia alkoholu szczególnie trunkowego, z drugiej zaś następstwem ograniczenia zakupów przez P. M. S. w związku z likwidacją zapasów monopolowych.

W związku ze spadkiem wytwórczości cofnęła się też opłacalność produkcji gorzelniczej. Na pojedynczą gorzelnię wypada roczny odpęd około 150 hl. spirytusu, za który otrzymują gorzelnie cenę kalkulowaną dla produkcji zwyż 300 hl. W tych warunkach gorzelnie nie otrzymują nawet w monopolowej cenie zakupu zwrotu rzeczywistych kosztów produkcji. Stan ten pogorszy się jeszcze w kampanji 1933/34, w której wchodzi w życie nowe rozporządzenie P. Prezydenta Rzplitej Polskiej o monopolu spirytusowym z 11.VII.1932, gdyż nowela ta znosi gwarantowany dla każdej gorzelni zakup w wysokości 150 hl. spirytusu, a wprowadza kontyngent zakupu zmienny, proporcjonalny do ustalonego dla każdej gorzelni teoretycznego kontyngentu odpędu. Na tej zasadzie olbrzymia większość gorzelń rolniczych otrzyma przydział odpędu w ilości zaledwie 100 hl.

W okresie sprawozdawczym Związek Iz i Organizacyj Rolniczych współpracował łącznie z Radą Naczelną Przemysłu Gorzelń Rolniczych nad uzgodnieniem z władzami rządowymi rozporządzeń wykonawczych do wymienionego wyżej rozporządzenia P. Prezydenta R. P. o monopolu spirytusowym. Rozporządzenie to wprowadza bardzo zasadnicze zmiany, które będą miały znaczny wpływ na gorzelnictwo rolnicze. Zmiany te polegają na wyodrębnieniu zakupu i gospodarki spirytusem niekonsumcyjnym i trunkowym i wejść mają w życie od kampanji 1933/34.

Rząd powołał do życia Zrzeszenie Producentów Spirytusu. Przymusowe to Zrzeszenie ma się zająć eksportem spirytusu, dostawami spirytusu niekonsumcyjnego i ewentualnie też sprzedażą tegoż spirytusu. Jednolita organizacja producentów spirytusu ma wielkie znaczenie dla rozdrobnionego i rozrzuconego po całym obszarze naszego kraju gorzelnictwa rolniczego. Spodziewać się należy, że Zrzeszenie Producentów Spirytusu przyczyni się wspólnie z władzami monopolowymi do opanowania przesilenia w dziedzinie gorzelnictwa i do rozwinięcia zbytu spirytusu niekonsumcyj-

nego, a w związku z tem przywróci opłacalność produkcji gorzelniczej.

Sytuacja w przemyśle krochmalniczym była w roku sprawozdawczym wysoce niepomyślna. W związku z wyjątkowo obfitym urodzajem ziemniaków ceny tego produktu kształtowały się na bardzo niskim poziomie. Specjalnie dało się to zaobserwować na terenie województw zachodnich. W związku z tem krochmalnie, pracujące na terenie tych województw rozporządzały wyjątkowo tanim surowcem. Ponieważ zaś krochmalnictwo wielkopolskie reprezentuje blisko 75% ogólnej produkcji krochmalu, krochmal poznański zadecydował o poziomie cen rynkowych.

Sytuacja na zagranicznych rynkach zbytu wobec niezwykle ostrej walki państw konkurujących była również wysoce trudna. Zdołaliśmy wyeksportować w roku sprawozdawczym zaledwie około 4.000 tonn mączki. Stąd wynikł wzmożony nacisk podaży na rynek krajowy, który w związku z ogólnym kryzysem gospodarczym miał znacznie ograniczoną zdolność nabywczą i nie mógł pochłonąć zaofiarowanych ilości towaru. Na tem tle wynikła ostra walka konkurencyjna pomiędzy poszczególnymi grupami przemysłu, wywołująca dalszą depresję cen.

Sytuację tę pogorszył jeszcze rozłam, jaki nastąpił na odcinku przemysłu syropiarskiego, który był poważnym odbiorcą poślednich gatunków mączki ziemniaczanej. Mianowicie w związku z rozpadnięciem się porozumienia, zawartego pomiędzy syropiarniami na okres trzyletni, które ekspirowało w r. 1932, rozpętała się bardzo ostra walka konkurencyjna pomiędzy poszczególnymi zakładami, w wyniku której nastąpił silny spadek cen syropu, odbijając się pośrednio niekorzystnie na poziomie cen mączki ziemniaczanej.

4. Sprawy kredytowe, podatkowe, socjalne i prawne

Jedną z głównych bolączek rolnictwa w okresie kryzysu było przeciążenie uciążliwymi, wysoko oprocentowanymi zobowiązaniami dłużnymi, niewspółmiernymi do zdolności płatniczej warstwatów rolnych. Zabiegi Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w kierunku zwwyżki cen płodów rolnych nie dały takich wyników, aby doprowadzić gospodarstwa rolne do równowagi budżetowej. Z tego też względu wyłoniła się konieczność podjęcia w szerokim zakresie akcji finansowo-rolnej. Podstawą do tej ak-

cji był wydany w okresie sprawozdawczym szereg ustaw i zarządzeń wykonawczych, w których opracowaniu brał wydatny udział Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

Ustawy finansowo-rolne mają za zadanie obniżenie kosztów zadłużenia rolniczego. Według ostatniego obliczenia Ministerstwa Skarbu — zobowiązania dłużne rolnictwa wynoszą 4,6 miljarda zł., a koszt obsługi tego zadłużenia 500 milj. zł. rocznie. Po pełnem wprowadzeniu w życie ustaw konwersyjnych koszty te winny się zmniejszyć o 200 milj. zł. co będzie stanowiła dla rolnictwa naszego poważną ulgę. Ustawy konwersyjne, podzieliły ogólną sumę zadłużenia rolniczego na następujące kategorie: długoterminowe zadłużenie w instytucjach kredytu długoterminowego, długoterminowe zadłużenie prywatne oparte na hipotekach, krótkoterminowe zadłużenie w instytucjach t. zw. kredytu zorganizowanego i krótkoterminowe zadłużenie u prywatnych wierzycieli.

O ile chodzi o zagadnienie długoterminowego kredytu amortyzacyjnego, to rozwiązane ono zostało przede wszystkim przez możliwość konwersji zaległości w kwocie 76 milj. zł. z tytułu rat i kosztów powstałych do 29 października 1932 r. tj. do dnia wydania ustawy o konwersji zaległości. Ponadto ustawa z dnia 20. XII 1932 r. obniżyła odsetki do 4½% w stosunku rocznym od tych wierzytelności, na podstawie których wypuszczone zostały listy zastawne towarzystw kredytowych ziemskich i Wileńskiego Banku Ziemskiego oraz przedłużono okresy amortyzacji. Wreszcie — w myśl tej ustawy — ulega wstrzymaniu na przeciąg trzech lat spłata kapitału. Konwersja ta obejmuje wraz z zadłużeniem w bankach państwowych kwotę ca 735 milj. zł. Wydano również specjalną ustawę, która normuje konwersję długoterminowych pożyczek, zaciągniętych na nabycie gruntów lub zagospodarowanie.

Sprawę prywatnego kredytu długoterminowego, opartego na hipotekach normuje ustawa z dnia 29.III. 1932 r. o ulgach w zakresie oprocentowania i terminów spłaty wierzytelności hipotecznych, w myśl której z samego prawa odsetki od 1.IV 1933 r. ulegają obniżeniu do 6% rocznie, jak również wstrzymana zostaje spłata kapitału do 1.X 1934 r.

W instytucjach kredytowych na rynku zorganizowanym zadłużenie krótkoterminowe rolnictwa według obliczeń Ministerstwa Skarbu wynosi około 960 milj. zł. Zadłużenie to, mając charakter krótkoterminowy, w większości oddawna straciło już ten

charakter. W interesie rolników, jak również instytucyj wierzytel-
cielskich leżało uregulowanie tej sprawy. Ma uczynić te-
mu zadość ustawa z dnia 24.III 1933 r. o ułatwieniach dla
instytucyj kredytowych przyznających ulgi w zakresie wierzy-
telności rolniczych, na podstawie której jest obecnie w toku kon-
wersja tego zadłużenia za pośrednictwem Banku Akceptacyjne-
go, która pójdzie po linii rozłożenia długów na lat 7 wraz z ka-
rencyą oraz obniżenia odsetek do $6\frac{1}{4}\%$ rocznie. Konwersja obej-
mie prawdopodobnie około 600 milj. złotych. W wyniku obniże-
nia procentów koszty obsługi tego zadłużenia winny się zmniej-
szyć o 20 milionów złotych.

Konwersja krótkoterminowego kredytu prywatnego może
być dokonywana na wniosek dłużników na mocy ustawy o utwo-
rzeniu urzędów rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy
gospodarstw wiejskich, z dnia 28.III 1933 r., w myśl której urzę-
dy rozjemcze są upoważnione do rozkładania długów na 7
a w ewentualnych wypadkach na 12 lat, stosując dwuletnią ka-
dencję oraz obniżać procenty do $4\frac{1}{4}\%$ w stosunku rocznym.
Według przypuszczalnych obliczeń konwersji może podlegać ca-
800 milionów złotych. Koszt obsługi tej kwoty wynosił 120 milj.
zł., i powinien z czasem ulec redukcji do 36 milj. zł.

Wszystkie ustawy konwersyjne, o ile zostaną wykorzystane
należycie winny przynieść obniżenie kosztów obsługi zadłużenia
rolniczego o 40%. Dotychczas rolnictwo odczuło ulgę w dziedzi-
nie kredytu długoterminowego i częściowo prywatnego kredytu
krótkoterminowego; natomiast nie jest jeszcze praktycznie roz-
wiązane zagadnienie konwersji kredytu rolniczego za pośrednic-
twem Banku Akceptacyjnego, gdyż instytucje kredytowe, mając
— w myśl ustawy — wolną rękę do działania, niechętnie odno-
szą się do tej sprawy. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.
przewidując takie ustosunkowanie się tych instytucyj, wysuwał
dezyderat, ażeby do ustawy wprowadzić przepis, na mocy którego
zadłużenie w instytucji podpadać będzie pod urząd rozjem-
czy na wypadek, o ile ona w pewnym terminie nie skorzysta
z ulg, jakie dla niej i dla dłużnika wynikają z ustawy o t. zw.
Banku Akceptacyjnym.

W zakresie spraw podatkowych wydano szereg zarządzeń
natury ustawodawczej oraz o charakterze wykonawczym, w pra-
cach nad którymi brał udział Związek Izb i Organizacyj Rol. R.
P. Na szczególne podkreślenie zasługuje nowela do ustawy o po-

datku spadkowym, która z dniem 1-go kwietnia 1933 r. wprowadziła bardzo znaczne obniżenie skali podatkowej, jak również zniosła 10¼-wy dodatek do podatku spadkowego.

Sprawa podatku majątkowego uległa zasadniczej zmianie. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych wysuwał postulat domagający się zaniechania poboru podatku majątkowego, jako całkowicie nieuzasadnionego w okresie kryzysu. Kwestja ta uregulowana została w ten sposób, że uchylono ustawę o podatku majątkowym z 1923 r., a wprowadzono nową ustawę o daninie majątkowej, a zatem kosztem zdjęcia z hipoteki 300 milj. złotych do pewnego stopnia fikcyjnych wobec niemożliwości ich ściągnięcia, obciążono rolnictwo 50 milj. zł. płatnemi w ciągu 5 lat po 10 milj. zł. rocznie, co stanowi 40% podatku gruntowego. Weszła w życie również nowa ustawa o kryzysowym dodatku do podatku dochodowego, która ma zastosowanie do rolnictwa. Zastanawiając się nad konsekwencjami 3-ch nowych ustaw podatkowych, dochodzimy do wniosku, że nie wprowadzają one generalnej zwwyżki ani zniżki ciężarów, lecz idą w kierunku:

1) zmniejszenia obciążenia tych warsztatów rolnych, które podlegają podatkowi spadkowemu, co oczywiście na dystansie szeregu lat będzie miało duże znaczenie dla produkcji rolnej;

2) obciążenia hipotek i usunięcia czynnika niepewności co do ewentualnych obowiązków z tytułu podatku majątkowego w stosunku do Skarbu;

3) silniejszego obciążenia tych płatników, którzy w czasie kryzysu osiągnęli większe dochody netto.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych brał udział w pracach nad reformą podatku gruntowego, interwenjując na terenie Ministerstw Skarbu i Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, aby nowe przepisy o podatku gruntowym mogły być wydane możliwie najprędzej. Związek wyraził opinię, że o ile całokształt reformy podatku gruntowego nie mógłby być dokonany w drodze rozporządzenia Prezydenta, byłoby wskazane ogłoszenie przynajmniej dekretem ramowego, obejmującego postanowienia o ogólnych jednolitych dla wszystkich płatników zasadach opodatkowania i procedurze wymiarowej oraz upoważniającego Radę Ministrów do ustalenia w drodze rozporządzenia szczegółowej klasyfikacji gruntów, rozpiętości stawek dla poszczególnych klas, podziału państwa na okręgi ekonomiczne i rozpiętości stawek w tych okręgach.

Wobec nadchodzącego upływu terminu, do którego zostały odroczone zaległości podatkowe zarówno państwowe, jak i komunalne, — Związek uczynił starania w kierunku dalszego ich odroczenia w wyniku czego zaległości podatkowe powstałe do 1.X 1931 r. zostały odroczone uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 14.VII 1933 r. na 3 lata, a w wypadku ich zahipotekowania na 10 lat.

Następnie wobec interwencji Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. Ministerstwo Skarbu odroczyło z 1 marca do 1 maja 1933 r. termin do składania zeznań do państwowego podatku dochodowego oraz ustaliło w porozumieniu z organizacjami rolniczymi cenę żyta dla roku gospodarczego 1931/32 oraz dla roku kalendarzowego 1932 oddzielnie dla poszczególnych województw, co ma szczególne znaczenie dla gospodarstw rolnych nie prowadzących prawidłowej rachunkowości, którym podatek jest wymierzony na podstawie norm przeciętnej dochodowości.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. wielokrotnie zwracał uwagę czynników miarodajnych na zbyt daleko idącą rozbudowę ustawodawstwa socjalnego, które nie jest dostosowane do warunków pracy i płacy w rolnictwie oraz do możliwości finansowych produkcji rolnej. Dotychczasowe obciążenie z tytułu ubezpieczeń społecznych szczególnie w województwach zachodnich stwarzało dla gospodarstw rolnych sytuację niezmierznie trudną. W zrozumieniu tych trudności wydano ustawę z dnia 28.III 1933 o ubezpieczeniu społecznym, w wyniku której zniesione zostaną z dniem 1-go listopada 1933 r. Kasy Chorych w rolnictwie, pracodawcy jednak obowiązani są bezpośrednio udzielać pracownikom świadczeń w formie zwrotu 90 % kosztów leczenia i całkowite koszty szpitalne oraz zasiłki. Efekt nowej ustawy ubezpieczeniowej sprowadza się do wydatnego obniżenia ciężarów na terenie województw zachodnich i południowych, a na obszarze województw centralnych i wschodnich nastąpi nieznaczne ich podwyższenie, jednak rezultat o tyle jest poważny, że odpadła obawa rozciągnięcia przymusu ubezpieczenia chorobowego na terenie tych ostatnich województw.

Na mocy tejże ustawy ubezpieczenie od wypadków obowiązuje w rolnictwie nadal. Jeżeli chodzi o obciążenie produkcji rolnej z tego tytułu, to na terenie województw zachodnich nastąpiło zmniejszenie tego obciążenia, natomiast na pozostałym obszarze państwa nieznaczne podwyższenie.

Wobec konieczności zmniejszenia kosztów produkcji, Związek wypowiadał się za przystosowaniem do zmienionych warunków płac robotników rolnych, które w porównaniu z rokiem gospodarczym 1929/30 zmniejszone zostały w okresie sprawozdawczym o 30% przy płacach gotówkowych.

W stosunku do ordynarjuszy efekt był minimalny, gdyż otrzymują oni 90% wynagrodzenia w naturze, natomiast efekt jest znacznie większy w stosunku do robotników stałych i sezonowych, gdyż otrzymują oni gros wynagrodzenia w gotówce.

W zakresie ubezpieczeń rzeczowych Związek Izb i Org. Rol. R. P. wypowiedział opinię w sprawie projektu ustawy o wprowadzeniu przymusu ubezpieczenia od gradu w stosunku do gospodarstw rolnych o obszarze do 50 ha. idącą w tym kierunku, że wprowadzenie tego przymusu pociągnie za sobą nowe obciążenie produkcji rolnej, co w chwili obecnej jest wysoce niepożądane i z tego względu winno być odroczone do czasu, kiedy rolnictwo będzie w stanie sprostać ciężarom z tego tytułu płynącym. Opinia ta przesłana do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych wywołała ten efekt, że sprawa przymusu ubezpieczenia od gradu stała się nieaktualna w danej chwili.

Do projektu rozporządzenia o opłatach przy znoszeniu służebności, Związek zgłosił do Ministerstwa Rolnictwa i R. R. poprawki idące w kierunku obniżenia tych opłat oraz udzielenia niższych opłat przy likwidacji dobrowolnej w porównaniu z likwidacją przymusową.

W sprawie projektu ustawy o nadzorze nad hodowlą koni Związek przesłał Ministerstwu Rolnictwa i Reform Rolnych wyczerpującą opinię. Uwagi Związku zostały przez Ministerstwo w dużym zakresie uwzględnione.

W okresie sprawozdawczym Związek Izb i Organizyj Rolniczych rozpoczął prace, zmierzające w kierunku ustalenia stanowiska rolnictwa w sprawie projektu kodeksu handlowego i zobowiązań. Opinia ta zostanie podana w sprawozdaniu za następny rok gospodarczy.

5. Prace Wydziału Statystycznego

W okresie sprawozdawczym W-ł Statystyczny prowadził w dalszym ciągu szereg prac, których wyszczególnienie podajemy poniżej:

I. Waluty:

a) w złotych: Anglja, Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja, Szwajcarja, Czechosłowacja, Szwecja, Norwegja, Danja, Finlandja, Gdańsk;

b) w dolarach: Niemcy, Francja, Szwajcarja, Czechosłowacja, Austrja, Argentyna, Gdańsk.

II. Ceny czterech głównych zbóż:

(pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa) na giełdach światowych: ceny dzienne i tygodniowe w złotych, miesięczne i roczne w złotych i dolarach *) według ceduł giełdowych, fachowych pism miejscowych, notowań Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie oraz „Wiadomości Statystycznych“.

Na każdym rynku uwzględnia się tylko jeden gatunek każdego zboża (standart).

a) pszenica: Warszawa, Poznań, Lwów, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Kopenhaga, Szwecja, Helsingfors, Liverpool, New-York, Buenos-Aires.

b) żyto: te same notowania z wyjątkiem Liverpoolu i Buenos-Aires.

c) jęczmień: Warszawa, Poznań, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Kopenhaga, Malmö, Helsingfors, Chicago;

d) owies: Warszawa, Poznań, Lwów, Kraków, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Paryż, Ryga, Kopenhaga, Malmö, Helsingfors, Liverpool, Chicago, Buenos-Aires.

III. Ceny płacone producentom miesięczne i roczne w złotych i dolarach *) wg. „Wiadomości Statystycznych“ G. U. S.:

żyto, pszenica, jęczmień, owies, gryka, groch, ziemniaki jadalne i fabryczne, siano łąkowe, siano koniczynowe, słoma, mleko, jaja, konie robocze, krowy dojne, żywa waga wieprzów.

IV. Ceny nasion według cennika firmy Hozakowski w Toruniu:

ceny miesięczne i roczne w złotych i dolarach *): koniczyna biała i czerwona, seradela, wyka, peluszk, groch Victoria, groch

*) Poczynając od kwietnia r. b. z powodu chwiejnego kursu dolara za-
niechano przeliczania cen na dolary.

polny, bobik, gorczyca, rzepak ozimy, łubin żółty, siemię lniane, siemię konopne, mak niebieski, tymotka, rajgras.

V. Otręby żytnie i pszenne w Warszawie i Berlinie:

ceny miesięczne i roczne w walucie miejscowej i dolarach *) według cedyły Giełdy Zbożowo - Towarowej w Warszawie oraz „Deutsche Getreide-Zeitung“.

VI. Makuchy lniane i rzepakowe w Warszawie i Berlinie:

ceny miesięczne i roczne w walucie miejscowej i dolarach *) według cedyły Giełdy Zbożowo - Towarowej w Warszawie oraz „Deutsche Getreide - Zeitung“.

VII. Mleko:

ceny miesięczne i roczne w Warszawie według Nabiałowej Komisji Cennikowej.

VIII. Masło:

ceny miesięczne i roczne: 1) w Warszawie, wg. Nabiałowej Komisji Cennikowej, 2) w Niemczech, Francji, Anglii i Czechosłowacji wg. „Wiadomości Statystycznych“.

IX. Jaja:

ceny miesięczne i roczne (za skrzynię, za 1000 sztuk i za 1 kg.) w Warszawie według Związku Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich.

X. Ceny żywej wagi trzody chlewnej:

1. w Poznaniu według cedył targowiska miejskiego, ceny tygodniowe, miesięczne i roczne w złotych i dolarach *) wszystkich gatunków notowanych.

2. w Warszawie według cedył giełdy mięsnej, ceny dzienne, miesięczne i roczne w złotych wszystkich gatunków notowanych;

3. w Berlinie (80 — 100 kg.), w Wiedniu (świnie mięsne) i Pradze (świnie polskie) wg. „Zentralblatt des Deutschen Landwirtschaftsrats“ oraz „Wiener Landwirtschaftliche Zeitung“ w walucie miejscowej, w złotych i dolarach *).

XI. Ceny bekonu polskiego w Londynie tygodniowe, miesięczne i roczne w szylingach i złotych wg. „Przeglądu Mięsnego“.

XII. Ceny miesięczne i roczne tłuszczów zwierzęcych (słoniny, smalcu i sadła) w Poznaniu w detalu w złotych wg. „Statystyki Cen“.

*) Patrz uwaga na str. 88.

XIII. Ceny żywej wagi bydła:

1. w Poznaniu wg. ceduł targowiska miejskiego, ceny tygodniowe, miesięczne i roczne w złotych i dolarach *): woły, buhaje, krowy, jałowizna i cielęta;

2. w Warszawie wg. ceduł giełdy mięsnej, ceny dzienne, miesięczne i roczne w złotych: woły, stadniki, krowy i cielęta.

3. w Berlinie, Wiedniu i Pradze ceny krów.

XIV. Ceny żywej wagi owiec w Poznaniu.

XV. Ceny maszyn rolniczych (wg. Spółdzielczego Syndykatu Rolniczego w Warszawie):

1) wirówka Alfa-Laval mod. 50 Nr. 20, 60-litrowa, 2) lokomobila parowa Cegielskiego L 8, 3) pług jednoskibowy „Sucheni Nr. 1“, 4) brona żelazna syst. Howarda dwupółowa B. Z. 2, 5) siewnik 15-rzędowy Unia 1,5-metrowy, 6) żniwiarka Deeringa 5“, 7) młocarnia szerokomłotna „Kutnowianka P. S. 1“, 8) sieczkarnia C. C. X.

Uwaga: Przeciętne ceny roczne wszystkich produktów dotyczą: 1) lat kalendarzowych, 2) lat gospodarczych (od 1.8 do 31.7).

Tablice specjalne.

I. Wskaźniki cen (przy podstawie 1927 r. = 100) wg. „Wiadomości Statystycznych“: 1) hurtowych: ogólny, artykuły rolnicze, artykuły przemysłowe; 2) detalicznych: ogólny, artykuły rolnicze; 3) wskaźnik kosztów utrzymania w Warszawie: ogólny, żywność. Wskaźniki cen chleba i żyta.

II. Przywóz i wywóz ziarna, łącznie z mąką przerachowaną na ziarno, pszenicy i żyta oraz ziarna jęczmienia i owsa.

III. Wywóz z Polski zwierząt i produktów zwierzęcych w sztukach i tonnach miesięcami i latami gospodarczemi: bydło zarodowe, bydło na rzeź, cielęta, trzoda chlewna, mięso wołowe, cielęce, wieprzowe, baranie, niewymienione, bekony, mięso gotowane i t. d., wędliny i szynki.

IV. Przywóz i wywóz masła miesięcami i latami gospodarczemi.

Handel zagraniczny produktami rolniczemi.

I. W okresie sprawozdawczym Wydział Statystyczny kontynuował opracowanie handlu zagranicznego Polski produktami

*) Patrz uwaga na str. 88.

rolniczymi, zarówno co do ich ilości jak i wartości. Sporządzono zestawienia handlu zagranicznego w r. 1931-32 i przystąpiono do obliczenia obrotów w r. 1932-33. Za podstawę opracowania służy publikowany przez G. U. S. „Handel Zagraniczny Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska“.

II. Skrócony handel zagraniczny produktami rolniczymi, oparty na materiale zawartym w „Wiadomościach Statystycznych“ i w „Handlu Zagranicznym R. P.“, opracowywany co miesiąc i drukowany w „Rolniku Ekonomistcie“.

Poza wymienionemi wyżej stałemi pracami Wydział Statystyczny stale wykonywa różne obliczenia w związku z bieżącemi zagadnieniami. Za podstawę służą dane, zaczerpnięte z wydawnictw urzędowych, ceduł giełdowych i sprawozdań targowych, pism fachowych oraz informacji firm handlowych i praktyków. Między innemi w okresie sprawozdawczym opracowano:

Normy przeciętne dochodowości:

Wobec tego, że sfery zainteresowane doszły do przekonania, że dotychczasowe normy umowne dochodowości gospodarstw wiejskich przy wymiarze podatku dochodowego w rolnictwie są zbyt schematyczne i zbyt daleko odbiegają od stosunków rzeczywistych, Związek Izb i Org. Rol. R. P. w porozumieniu i ściślejszej współpracy z Radą Naczelną Org. Ziemiańskich opracował normy nowe. Normy te oparto na materiale rachunkowym z 1928-29 roku, wyliczając dochód czysty jako różnicę między dochodem brutto i kosztami gospodarzami. Nowe normy uzależniają dochodowość gospodarstw wiejskich od wysokości produkcji i cen ważniejszych wytworów rolniczych z jednej strony, od zużycia zaś i cen środków produkcji z drugiej, posiadają więc pewną wyższość nad dotychczasowymi, które ustalały raz na zawsze dochód podatkowy w kwintalach żyta, uzależniając tem samem różnicę dochodowości z roku na rok wyłącznie od cen żyta. Ze względu na odmienne kształtowanie się poszczególnych czynników dochodów brutto i kosztów gospodarczych w gospodarstwach folwarcznych i włościańskich opracowano oddzielnie normy przeciętnej dochodowości dla większej, oddzielnie zaś dla mniejszej własności.

Dochód pieniężny rolnictwa w roku 1932/33.

Wartość uboju zwierząt gospodarskich w latach 1931 i 1932.

Spożycie zbóż w Polsce w latach 1922/23 — 1932/33.

Przemiał zbóż w Polsce.

Prace statystyczne dla Komisji Traktatowej.

W związku z rokowaniami o zawarciu traktatów handlowych Wydział Statystyczny opracował szczegółowe zestawienia (w ilości i wartości) obrotów artykułami rolniczymi następujących krajów: Anglii, Austrii, Czechosłowacji, Szwajcarii, Belgii, Francji, Holandji, Rumunii i Jugosławii w latach 1929 — 1933 r. W zestawieniach wyszczególniono obroty każdego z wymienionych państw ze wszystkimi krajami, specjalnie zaś uwzględniony został handel z Polską. Opracowanie opierało się na danych zaczerpniętych z wydawnictw statystycznych poszczególnych państw, równolegle zaś sporządzano zestawienia obrotów Polski z temiż państwami według statystyki polskiej.

6. Działalność informacyjna

W okresie sprawozdawczym Związek kontynuował swoją działalność informacyjną, wydając Rolnika-Ekonomie. Redakcja, mimo szczupłych ram pisma, starała się jaknajwszechstronniej poinformować czytelników o posunięciach polityki gospodarczej, związanych z produkcją rolną i pokrewnymi jej działaniami. Jednakże pismo nie tylko ograniczało się do opisu i oświetlenia rzeczy dokonanych w polityce gospodarczej, ale również poświęcało swe lamy nowym koncepcjom, których zrealizowanie mogło przyczynić się do ulżenia kryzysowej sytuacji rolnictwa. Pismo nie ograniczało swych zainteresowań jedynie do zagadnień związanych z naszym rodzimym życiem, ale również wykraczało poza terytorjum Rzeczypospolitej, dając wiadomości i ich krytyczne oświetlenie o stosunkach gospodarczych w rolnictwie państw obcych. Szczególną uwagę poświęcono tym krajom, których stan gospodarczy mógł oddziaływać na naszą sytuację w tym sensie, że były one konkurentami dla naszego eksportu, bądź że związani byliśmy z nimi stosunkami wymiennymi. Zainteresowanie zagranicą oparte było również na chęci przysporzenia naszej polityce pewnych środków, które mogłaby być stosować w naszych stosunkach gospodarczych.

Redakcja w doborze współpracowników kierowała się zasadą nawiązywania kontaktu z ludźmi, którzy są znawcami dane-

go zagadnienia, w ten bowiem sposób czytelnicy mogli uzyskiwać wiadomości z najbardziej autorytatywnych źródeł. Pismo było prowadzone pod kątem omawiania najaktualniejszych zagadnień i dlatego należało ograniczyć rozmiary artykułów, aby można było omówić wszystkie nasuwające się problemy.

W okresie sprawozdawczym nastąpiła dwukrotna zmiana na stanowisku redaktora, mianowicie z dniem 1 marca roku 1933 na miejsce ustępującego Dr. Tadeusza Mincera wszedł Dr. Wacław Borowski, który opuścił redakcję z dniem 1 września 1933 roku i redaktorem Rolnika-Ekonomisty został Doc. Dr. Wacław Ponikowski.

Z chwilą przekształcenia Związku Organizacyj Rolniczych R. P. na Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. kontakt Rolnika-Ekonomisty z poszczególnymi izbami rolniczymi znacznie się pogłębił. Pismo w miarę możliwości poświęcało miejsce zagadnieniom dotyczącym organizacji naszego rolnictwa, informując czytelników o tworzeniu i uruchamianiu nowopowstających izb rolniczych oraz omawiając szereg zagadnień dotyczących działalności organów lokalnego samorządu gospodarczego.

W części artykułowej Rolnik-Ekonomista poruszał zagadnienia dotyczące zbóż, produkcji zwierzęcej, leśnictwa, surowców włókienniczych i t. d. Poza tem w związku z akcją finansowo-rolną omówiono cały szereg posunięć Rządu w oddłużeniu warsztatów rolnych. Wobec mającej wejść w życie nowej taryfy celnej i zmiany umów handlowych z zagranicą pismo poświęcało sporo miejsca zagadnieniom polityki celnej i traktatowej. Nadto przedmiotem zainteresowań pisma w dziale artykułowym były sprawy kredytowe, socjalne i t. p. Należy zaznaczyć, że łamom Rolnika-Ekonomisty nieobce były ogólne zagadnienia gospodarcze, które mają ścisły związek z rolnictwem, jak np. sprawy: walutowe, dochodu społecznego i t. d.

W dziale zatytułowanym „Działalność Izb i Organizacyj Rolniczych” podawano sprawozdania z posiedzeń, na których ustalono wytyczne dla prowadzenia akcji zwalczania trudności w różnych dziedzinach życia rolniczego. Sprawozdania te dotyczyły posiedzeń, w których przedstawiciele Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. brali udział bądź jako organizatorzy, bądź jako zaproszeni. Ponadto dział ten był poświęcony omówieniu poszczególnych fragmentów życia organizacyjnego rolnictwa.

Następny dział pisma to „Przegląd Rynków”. Poszczególni autorzy dążyli w tym dziale do przedstawienia czytelnikowi warunków, w których kształtowały się obroty najważniejszymi artykułami produkcji rolniczej. Omawiana sytuacja nie tylko dotyczyła rynku wewnętrznego ale również naszego zbytu na rynkach zagranicznych. Redakcja w ten sposób starała się naświetlić poszczególnych autorów, aby „ryнки” nie tylko miały charakter sprawozdawczy, lecz aby również dawały pewne przewidywania na przyszłość. Dział ten obejmował omówienie ryneków: zbożowego, zwierzęcego, jajczarskiego, maślarskiego, drzewnego rybny i t. p.

W Kronice Krajowej, starano się uzyskać jaknajwięcej miejsca na omówienie w krótkich notatkach najaktualniejszych spraw polityki gospodarczej i społecznej i dlatego usunięto w ciągu okresu sprawozdawczego stałe rubryki, dotyczące pieniądza i kredytu, które czytelnik mógł znaleźć w innych wydawnictwach. „Kronika Krajowa” notowała posunięcia ustawodawcze w rolnictwie w dziedzinie polityki kredytowej, handlowej, podatkowej i socjalnej. Ponadto umieszczono cały szereg notatek, omawiających donioślejsze wydarzenia na terenie rolniczym.

Dział Kroniki Zagranicznej podawał szereg aktualnych wiadomości z życia gospodarczego państw obcych, zwracając szczególną uwagę na te posunięcia polityki gospodarczej zagranicy, które zależały się z interesami naszej produkcji i handlu rolniczego.

Z kolei pismo w osobnym dziale omawiało książki, które otrzymywała redakcja.

Ostatni dział Rolnika-Ekonomisty to „Statystyka”, gdzie czytelnicy w tabelarycznych zestawieniach mieli podane: ceny hurtowe produktów hodowli oraz żyta i pasz, stosunek cen produktów hodowli do cen żyta i pasz, przywóz i wywóz niektórych artykułów rolniczych, ceny ważniejszych produktów rolniczych oraz szereg wskaźników cen.

Działalność informacyjna Związku Iz i Organizacji Rolniczych R. P. polegała również na rozsyłaniu miesięcznych sprawozdań, omawiających sytuację rolnictwa. Sprawozdania te podają warunki meteorologiczne, następnie wysokość zbiorów i zapasów zbożowych zarówno na rynkach krajowym jak i światowym, oraz

zawierają analizę położenia rynkowego dla różnych artykułów produkcji rolniczej.

Wydawanie Rolnika - Ekonomisty i rozsyłanie miesięcznych sprawozdań o stanie rolnictwa należy zaliczyć do stałej działalności informacyjnej Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.; ponadto prowadzono również dorywczą działalność informacyjną przez rozsyłanie komunikatów i umieszczanie szeregu artykułów przedstawicieli Związku w prasie codziennej. W ten sposób Związek dążył do spopularyzowania zagadnień rolniczo-gospodarczych i odpowiedniego oddziaływania na zrozumienie przez społeczeństwo roli, którą rolnictwo odgrywa w całokształcie życia gospodarczego naszego kraju.

7. Działalność na terenie międzynarodowym

Działalność międzynarodowych organizacyj rolniczych w okresie sprawozdawczym — podobnie jak w roku poprzednim — była zwrócona przede wszystkim w kierunku szukania możliwości naprawy gospodarczego stanu rolnictwa.

Z chwilą powstania projektu zwołania światowej Konferencji Ekonomicznej i monetarnej w Londynie, zarówno Międzynarodowy Instytut Rolniczy w Rzymie, jak Międzynarodowa Komisja Rolnicza w Paryżu podjęły prace nad ustaleniem jednolitej opinii rolnictwa na konferencji.

W pracach obu naczelnych organizacyj międzynarodowych Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. brał stały i czynny udział.

W wykonaniu uchwał, powziętych w Wiedniu w dniach 9/11.VI.1932 r. przez międzynarodową konferencję drzewną pod przewodnictwem Wice-Prezesa Międzynarodowej Komisji Rolniczej, Prezesa Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. p. Kazimierza Fudakowskiego — została zwołana na dz. 8/IX.32 następna konferencja przedstawicieli siedmiu państw środkowo-europejskich, na której przyjęto statut tymczasowy Międzynarodowego Komitetu Drzewnego. Z ramienia Polski przystąpiły do Komitetu następujące organizacje: Rada Naczelna Związków Drzewnych, Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów i Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych.

W czasie od 14 — 18 października 1932 r. odbyło się w Rzymie Ogólne Zebranie Międzynarodowego Instytutu Rolniczego oraz zebranie istniejącego od lat trzech przy Instytucie „Komitetu Ekonomicznego“.

Prezes Związku p. K. Fudakowski brał udział w zebraniach, jako członek Komitetu Ekonomicznego i złożył P. Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych obszernie sprawozdanie z przebiegu i wyniku obrad, na których obok kwestji, dotyczących się działalności o charakterze ekonomicznym Międzynarodowego Instytutu Rolniczego, przeprowadzono dyskusję nad sprawami, które miały stanowić program przyszłej Światowej Konferencji Ekonomicznej.

Na winosek przedstawiciela Polski, który podniósł dominujące znaczenie zagadnień finansowych, poparty przez delegata Wielkiej Brytanji, Komitet wypowiedział opinie, że problem finansowy góruje nad całym zagadnieniem kryzysu światowego i że rozwiązanie tego problemu jest jednym z podstawowych warunków wyjścia z kryzysu.

Jednocześnie odbyło się w Rzymie dn. 17 października posiedzenie Prezydjum Międzynarodowej Komisji Rolniczej, w którym uczestniczył Prezes p. K. Fudakowski.

Ustalono terminy ogólnych zebrań dorocznych Międzynarodowej Komisji Rolniczej, Komisji Pracy oraz Komisji do spraw spółdzielczości rolnej.

31-go stycznia 1933 r. odbyło się w Paryżu następne posiedzenie Prezydjum Międzynarodowej Komisji Rolniczej, na którym po ustaleniu spraw, związanych z dorocznym zebraniem Komisji oraz z ustaleniem projektu programu przyszłego Kongresu Rolniczego w Budapeszcie, omówiono Światową Konferencję Ekonomiczną i Monetarną w Londynie. Prezydjum M. K. R. postanowiło opracować na Konferencję Ekonomiczną memoriał i w związku z tem rozesłało do swych członków kwestjonariusz dla ustalenia uzgodnionej opinji. Biuro Związku Izby i Organizacji Rolniczych R. P. opracowało i wysłało do M. K. R. szczegółowe odpowiedzi na kwestjonariusz w sprawach, dotyczących się: I. Polityki walutowej i kredytowej, II. Problemu cen, III. Wznowienia obrotu kapitałów, IV. Ograniczenia handlu międzynarodowego, V. Polityki taryfowej i traktatowej, VI. Organizacji produkcji i wymiany.

W porozumieniu z Międzynarodową Komisją Rolniczą Międzynarodowy Instytut Rolniczy zwołał specjalną konferencję dla ustalenia opinii rolnictwa w związku ze Światową Konferencją Ekonomiczną w Londynie i przedtem rozesłał również kwestjonariusz, omawiający te same zagadnienia, które były podnoszone w kwestjonariuszu Międzynarodowej Komisji Rolniczej, z dodaniem sprawy migracji ludności rolniczej. Związek Izb i Organizacyj rolniczych R. P. przesłał do Instytutu odpowiedzi na kwestjonariusz z uwzględnieniem stanowiska rolnictwa polskiego w sprawie swobody ruchu ludności.

Zwołana przez Międzynarodowy Instytut Rolniczy Konferencja Specjalna odbyła się w Rzymie w dniach 7 — 10 kwietnia. W konferencji uczestniczył Prezes p. K. Fudakowski w charakterze członka Komitetu Ekonomicznego i był wybrany na generalnego referenta. Konferencja przeprowadziła dyskusję nad porządkiem dziennym Światowej Konferencji Ekonomicznej i Monetarnej i omówiła szczegółowo zagadnienia zboża, handlu międzynarodowego, kredytu rolniczego i migracji ludności rolniczej.

Jednocześnie odbyło się w Rzymie posiedzenie Prezydium Międzynarodowej Komisji Rolniczej, w którym również brał udział Prezes p. K. Fudakowski.

21, 22 i 23 maja odbyło się w Wiedniu zebranie plenarne Międzynarodowego Komitetu Drzewnego (Comité International du Bois), w którym brał udział p. Babiński, Dyrektor Zrzeszenia Związków Właścicieli Lasów (członka Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.). Zebranie ustaliło projekt memoriału na Międzynarodową Konferencję Londyńską.

W czasie od 17 — 22 maja odbyło się w Berlinie plenarne zebranie Międzynarodowej Komisji Rolniczej, w którym z ramienia Związku wzięli udział p. Prezes K. Fudakowski oraz p. Leon Pluciński. Zebranie dokonało wyboru nowego Prezydium. Prezes p. K. Fudakowski, piastujący od szeregu lat mandat Wice-Prezesa Komisji, został wybrany ponownie na to stanowisko.

Uchwalono regulamin i program XVI Kongresu Rolniczego, który się odbędzie w 1934 r. w Budapeszcie.

Omówion sprawę wzajemnego ustosunkowania się rolnictwa i przemysłu, wysłuchano referatu o możliwości i granicach racjonalizacji gospodarstw włościańskich, oraz przyjęto po wyczerpującej dyskusji memoriał Komisji, opracowany na podstawie od-

powieździ członków na rozesłany uprzednio kwestjonarjusz, oraz uchwał, powziętych na konferencji w Rzymie (7 — 10 kwietnia). Memorjał, będący wyrazem uzgodnionej opinii rolnictwa, który Międzynarodowa Komisja Rolnicza złożyła Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej, porusza następujące sprawy zasadnicze:

I. Zagadnienia:

- a) obniżenia kosztów produkcji,
- b) podniesienia cen zbytu.

II. Uwagi o polityce ekonomicznej:

- a) zmiana polityki taryfowej,
- b) odstępstwa od klauzuli największego uprzywilejowania,
- c) zniesienie ograniczenia handlu międzynarodowego.

III. Organizacja produkcji i wymiany. Sposoby ograniczenia nadmiernej podaży oraz zwiększenia spożycia produkcji rolniczej.

Jednocześnie odbyły się w Berlinie ogólne zebrania dwóch istniejących przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej Komisyj Specjalnych: Komisji Pracy oraz Komisji do spraw spółdzielczości rolnej.

Komisja Pracy została utworzona dla utrzymywania łączności z Międzynarodowym Biurem Pracy i ma za zadanie ustalanie i obronę postulatów rolniczych w sprawach, mających być przedmiotem obrad Międzynarodowych Konferencyj Biura Pracy.

Wobec postawienia szeregu zagadnień, dotyczących się rolnictwa, na porządku dziennym czerwcowej Konferencji Pracy w Genewie — wszystkie te zagadnienia były rozpatrywane na ogólnem zebraniu Komisji Pracy, a mianowicie:

- 1) Projekt konwencji „dotyczący płatnych biur pośrednictwa pracy, który znalazł się już po raz drugi na porządku dziennym obrad Komisji.
- 2) Projekt konwencji co do ubezpieczenia od inwalidztwa, starości i śmierci — również rozpatrywany ponownie.
- 3) Projekt ubezpieczenia od bezrobocia oraz różne formy pomocy dla bezrobotnych. Ograniczenie czasu pracy w rolnictwie.

- 4) Memorjał Biura Pracy o stosowaniu trzech Międzynarodowych Konwencyj, dotyczących się rolnictwa, a dotyczących:
- a) wieku dzieci mogących pracować w rolnictwie,
 - b) prawa tworzenia związków pracowników rolnych i
 - c) odszkodowania za wypadki przy pracy w rolnictwie.

Wreszcie ostatni punkt porządku dziennego — sprawa arbitrażu przez organy administracyjne, regulacja płac i warunków pracy w rolnictwie.

W obradach brali czynny udział obaj przedstawiciele polskich organizacyj rolniczych w Komisji Pracy — pp. Zygmunt Nadratowski, radca prawny Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., oraz inż. Jerzy Radomyski.

Jednocześnie odbyło się w Berlinie zebranie Komisji do Spraw Spółdzielczości Rolnej, w którym z ramienia Związku wzięli udział p. Prezes K. Fudakowski i p. Leon Pluciński.

Na zebraniu omówiono referaty o celach i organizacji międzynarodowej statystyki spółdzielczości; o sprzedaży spółdzielczej owoców i jarzyn; o organizacji zbytu mleka i produktów mleczarskich w Szwajcarii.

DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ZAGADNIENÍ FACHOWO-ROLNICZYCH

1. Sprawozdanie Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa

W roku sprawozdawczym stwierdzamy dalszy spadek powierzchni kwalifikowanych do stosunku 0.05% powierzchni obsiewu czterema głównymi roślinami zbożowymi. Tablica 1. przedstawia powierzchnię zasiewów w ha. w poddanych kwalifikacji w roku 1932 na obszarze całego Państwa z podziałem na rejony produkcji.

Dla uwidocznienia ewolucji jaka zachodzi z roku na rok w powierzchniach poddawanych kwalifikacji została sporządzona tabl. 2, obrazująca od r. 1925 stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej powierzchni obsianej temi zbożami.

Jest rzeczą godną podkreślenia, iż począwszy od roku 1929, przeciętne plony z ha 4 roślin zbożowych stale spadają, jak również spada powierzchnia zasiewów kwalifikowanych.

	zakwalif.	Plon	wyniósł					
w r. 1928	0.29%	1929 r.	12.56 q	z ha przeciętnie	w całym Państwie			
w „ 1929	0.26%	1930 r.	12.12 q	„ „	„ „ „	„	„	„
w „ 1930	0.22%	1931 r.	10.65 q	„ „	„ „ „	„	„	„
w „ 1931	0.09%	1932 r.	10.42 q	„ „	„ „ „	„	„	„
w „ 1932	0.05%							

Następujących szereg tablic obrazuje rozwój nasiennictwa w poszczególnych województwach, ewentualnie w tablicach Lwowskiej i Krakowskiej odnośnych okręgów gospodarczych z uwzględnieniem ilości gospodarstw nasiennych w poszczególnych latach powierzchni kwalifikowanych i poszczególnych roślin.

Wydatne zmniejszenie się powierzchni kwalifikowanych wpłynęło na stan budżetowy poszczególnych Wydziałów i Sekcyj Nasiennych dzielnicowych, zmuszając jedne z nich do daleko idących oszczędności, a inne do przekazania swej działalności sekcjom sąsiednim. W ten sposób została utrzymana działalność Wydziałów Nasiennych w Warszawie, Poznaniu, Toruniu, Cieszynie, Krakowie i Lwowie, natomiast Sekcje Nasienne w Łucku, Wilnie, Nowogródku i Polesiu przekazały ewentualną obsługę swych terenów Wydziałowi Nasiennemu w Warszawie.

Zmniejszony pokup na nasiona uszlachetnione postawił zarówno pewne firmy hodowlane, jak i producentów w ciężkich warunkach finansowych, różniczkując w wysokim stopniu ich indywidualną zdolność kredytową, wobec czego Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa uznała, że kolektywne wyrabianie celowych kredytów w Państwowym Banku Rolnym na finansowanie poszczególnych sezonów nasiennych byłoby niemożliwe do uskutecznienia i wobec tego akcji tej zaniechała.

W roku sprawozdawczym korzystanie z kredytów nasiennych w Państwowym Banku Rolnym odbywało się drogą indywidualną starań zainteresowanych.

Doświadczenia odmianowe dotychczas prowadzone przez Sekcję Centralną i niezależnie od niej przez stacje doświadczalne, bez należytego uzgodnienia programu tych doświadczeń, w roku sprawozdawczym zostały objęte przez Komisję Współpracy w Doświadczalnictwie Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, która ustaliwszy program doświad-

czeń odmianowych, oraz ich metodykę, powierzyła Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa organizację tych doświadczeń polegającą na zakupie nasion oryginalnych, ich rozdzieleniu, przesyłce do punktów doświadczalnych, oraz na opracowaniu materiałów.

Poza cyklem doświadczeń z roślinami zbożowymi Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa organizowała w r. 1932 poraż trzeci doświadczenia z odmianami buraków pastewnych.

W rejestrze odmian oryginalnych zaszyły następujące zmiany.

Zmiany przeprowadzone w Rejestrze Odmian Oryginalnych na rok 1933.

I. Przyjmuje się do Rejestru Wstępnego odmiany:

Pszemica ozima: Kanadyjka, hodowana w maj. Krukowo, pow. Włocławek.

Pszemica jara: Ostka Puławska, hodowli P. I. N. G. W. w Puławach.

Jęczmień jary: Książę Pól, hodowany w maj. Wólka Pracka, pow. Grójec.

Owies: Grzywacz, hodowany w Zamliczach, pow. Włodzimierz Woł.; Zieleniak, hodowany w Zamliczach, pow. Włodzimierz Wołyński.

Rzepak: Stieglera, hodowli A. Stieglera w Sobótce, pow. Pleszew.

Kukurydza: Kalina, hodowli nasion w Borzymowicach, pow. Włocławek.

Koński Ząb: Strzałkowiecki, hodowany w Ordynacji Wysuskiej, pow. Borszczów.

Trawy: Grzebienica Włoszanowska, hodowli S. A. Siew; Wiechlina Łakowa Włoszanowska, hodowli S. A. Siew; Rajgras angielski Włoszanowski, hodowli S. A. Siew; Rajgras włoski Włoszanowski, hodowli S. A. Siew; Mietlica rozłogowa Włoszanowska, hodowli S. A. Siew.

II. Przenosi się z Rejestru Wstępnego do Stałego, odmiany:

Pszemica ozima: Dańkowska Zachodnia Graniatka, hodowli A. Janasz i Synowie, Dańków, pow. Grójec; Ina, hodowli D-ra T. Szańkowskiego w Wierzbnie, pow. Miechów.

Jęczmień jary: Putza, hodowli Inż. K. Putza z Rucewka, pow. Inowrocław.

Owies: Antoniński Żółty, hod. Sandomiersko-Wielkopolskiej Hodowli Nasion w Antoninach, pow. Leszno; Biały Mazur, hodowli Br. Kleszczyńskich w Skrzyszowicach, pow. Kraków.

Groch: Wiktorja Łęcki, hodowli Dr. M. Rożańskiego, maj. Kruszynka, pow. Kutno.

Ziemniaki Kmieć, dawniej Włoszanowskie 112, Hodowli S. A. Siew; Hetman, dawniej Włoszanowskie 12, hodowli S. A. Siew.

Cykorja: Półdługa Kujawska, hodowli Borzymowickiej, Borzymowice, pow. Włocławek.

III. Wycofuje się z Rejestru na wniosek hodowcy:

Pszenica ozima: Epp Kitnowska, Łozinka Mikulicka, Triumf Mikulic, Żmudka Gółka.

Pszenica jara: Kitnowska.

Żyto: Mikulickie.

Owies: Kanarek Mikulicki.

Ziemniaki: Farys, Feniks.

Dr. E. Kostecki

T a b l i c a 1.

**Powierzchnia zasiewów w ha poddanych kwalifikacji zbioru 1932 r.
na obszarze całego Państwa Polskiego.**

Wydziały i sekcje nasienne	Zyto	Pszem- nica	Zyto łane	Pszem- nica łana	Owies	Jęcz- mień łany	Jęcz- mień ozimny	Ziem- niaki	Groch	Różne	Razem	Ilość majątków kwalifi- kujących
Warszawa	620,52	637,42	5	99,25	246,55	181,25	—	116,04	18,—	60,85	1.984,88	87
Toruń	251,30	109,50	—	17,50	74,20	36,25	1,90	937,30	28,20	48,—	1.554,15	84
Poznań	936,75	486,25	—	64,00	301,25	334,25	25,—	1.857,59	187,75	49,95	4.242,79	216
Cieszyn	86,—	28,39	—	—	26,25	10,50	—	496,02	—	28,75	650,04	40
Kraków	99,65	235,—	—	23,—	50,—	55,25	—	94,33	—	244,61	801,84	26
Lwów	88,—	251,30	—	55,—	96,—	28,—	—	31,20	24 —	121,60	695,10	27
Łuck	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wilno	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	2.092,22	1.748,87	5	258,75	794,25	645,50	26,90	3.572,48	257,95	527,85	9.928,80	480

Tablica 2.

Stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej

	woj. Centralne ¹⁾			woj. Południowe ²⁾			Rok
	Powierzchnia			Powierzchnia			
	zasiana w ha	kwalifik w ha	o/o	zasiana w ha	kwalifik. w ha	o/o	
Zyto	2,021,500	1,675	0,08	805,500	919	0,11	
Pszenica	389,500	821	0,21	474,500	1,342	0,28	
Jęczmień	405,000	560	0,14	452,000	216	0,05	
Owies	985,500	814	0,08	840,500	479	0,09	
	3,801,500	3,870	0,10	2,572,500	3,226	0,13	
Zyto	1,971,000	1,606	0,08	796,000	807	0,10	
Pszenica	387,000	953	0,25	483,000	1,279	0,26	
Jęczmień	405,000	244	0,06	459,000	287	0,06	
Owies	986,500	641	0,07	858,500	469	0,06	
	3,749,500	3,444	0,10	2,596,500	2,842	0,11	
Zyto	1,993,000	1,762	0,09	832,000	777	0,09	
Pszenica	399,500	1,336	0,33	501,500	1,322	0,26	
Jęczmień	408,500	340	0,08	460,500	177	0,04	
Owies	993,000	694	0,07	861,000	698	0,08	
	3,794,000	4,132	0,11	2,655,000	2,974	0,11	
Zyto	2,230,318	4,234,5	0,19	964,704	1,273,3	0,13	
Pszenica	413,617	2,592,3	0,63	507,006	1,925,7	0,37	
Jęczmień	328,570	979,4	0,29	376,676	384,0	0,10	
Owies	666,325	1,737,3	0,26	664,453	1,105,8	0,16	
	3,638,830	9,633,5	0,26	2,512,839	4,688,8	0,19	
Zyto	2,462,944	4,971	0,20	1,083,122	1,155	0,11	
Pszenica	445,131	2,556	0,57	597,607	1,677	0,30	
Jęczmień	360,917	1,112	0,31	406,340	390	0,10	
Owies	728,296	2,353	0,32	720,493	939	0,13	
	3,997,288	10,992	0,27	2,807,562	4,161	0,15	
Zyto	2,491,316	2,781	0,11	1,099,859	497	0,05	
Pszenica	471,586	2,655	0,56	631,851	1,127	0,18	
Jęczmień	341,132	576	0,17	380,354	226	0,06	
Owies	721,019	931	0,13	707,822	599	0,08	
	4,025,053	6,943	0,24	2,819,886	2,449	0,09	
Zyto	2,480,141	1,090	0,04	1,068,748	289	0,03	
Pszenica	580,802	1,508	0,26	701,585	800	0,11	
Jęczmień	365,991	407	0,11	411,706	175	0,04	
Owies	710,616	366	0,05	705,130	246	0,03	
	4,137,550	3,371	0,08	2,887,169	1,510	0,05	
Zyto	2447,820,5	606,52	0,02	1043,781,5	187,65	0,02	
Pszenica	549,604	674,92	0,12	678,113	564,30	0,08	
Jęczmień	357,167	170,25	0,05	379,970	83,25	0,02	
Owies	740,426,5	232,55	0,03	708,842,5	146,00	0,02	
	4095,018	1684,24	0,04	2810,707	981,20	0,03	

¹⁾ Woj. Warszawskie, Łódzkie, połowa Kieleckiego, Lubelskie i Białostockie — Wydział Nasienny: Warszawa.

²⁾ Woj. Krakowskie, połowa Kieleckiego, Stanisławowskie, Tarnopolskie i Lwowskie — Sekcja Nasienna: Kraków i Lwów.

powierzch. obsianych temi zbozami za okres 1925-1932 r.

woj. Zachodnie ^{a)}			woj. Wschodnie ^{a)}			o g 6 l e m		
Powierzchnia			Powierzchnia			Powierzchnia		
zasiana w ha	kwalifik. w ha	o/o	zasiana w ha	kwalif. w ha	o/o	zasiana w ha	kwalif. w ha	o/o
1925								
925,000	3,125	0,34	1,152,000	82	0,01	4,904,000	5,801	0,12
105,000	2,040	1,94	125,000	26	0,02	1,094,000	4,229	0,39
166,000	1,100	0,66	201,000	22	0,01	1,224,000	1,898	0,16
265,000	1,533	0,58	486,000	72	0,02	2,577,000	3,168	0,12
1,461,000	7,798	0,53	1,964,000	202	0,01	9,799,000	15,096	0,15
1926								
924,000	3,167	0,34	1,140,000	60	0,01	4,831,000	5,640	0,12
107,000	1,788	1,67	123,000	8	0,01	1,100,000	4,028	0,37
167,000	932	0,59	203,000	17	0,01	1,234,000	1,480	0,12
265,000	1,282	0,48	495,000	36	0,01	2,605,000	2,428	0,10
1,463,000	7,169	0,49	1,961,000	121	0,01	9,770,000	13,576	0,14
1927								
906,000	3,540	0,39	1,158,000	360	0,03	4,889,000	6,439	0,13
109,000	2,611	2,40	129,000	283	0,22	1,139,000	5,552	0,49
168,000	1,149	0,68	202,000	103	0,05	1,239,000	1,769	0,14
265,000	1,868	0,70	501,000	226	0,05	2,620,000	3,486	0,13
1,448,000	9,168	0,63	1,990,000	972	0,01	9,770,000	17,246	0,17
1928								
922,321	4,919,2	0,53	1,223,257	570	0,05	5,340,600	11,087	0,21
172,752	2,867,0	1,65	196,211	807	0,41	1,289,586	8,192	0,64
170,182	2,329,0	1,36	280,619	145	0,05	1,156,047	3,837	0,33
246,516	2,332,0	0,96	460,865	639	0,14	2,038,159	5,814	0,28
1,511,771	12,444,2	0,82	2,160,952	2,161	0,10	9,824,392	28,930	0,29
1929								
980,647	4,541	0,46	1,271,697	372	0,03	5,798,410	11,039	0,19
164,034	2,324	0,42	220,222	760	0,35	1,426,994	7,317	0,51
183,818	1,685	0,92	307,475	277	0,09	1,258,550	3,464	0,28
252,963	1,917	0,76	489,829	679	0,14	2,191,581	5,888	0,27
1,581,462	10,467	0,66	2,289,223	2,088	0,09	10,675,535	27,708	0,26
1930								
967,485	3,261	0,34	1,309,133	378	0,03	5,867,793	6,917	0,12
173,948	2,520	1,45	225,705	1,065	0,47	1,503,090	7,367	0,49
148,771	856	0,58	305,854	96	0,03	1,176,111	1,754	0,15
239,395	1,045	0,44	518,731	340	0,07	2,186,967	2,915	0,13
1,529,599	7,682	0,70	2,359,423	1,879	0,15	10,733,961	18,953	0,22
1931								
932,658	1,796	0,19	1,290,419	52	0,01	5,771,966	3,227	0,06
244,116	1,686	0,69	292,601	238	0,08	1,819,104	4,232	0,23
186,914	596	0,32	307,791	50	0,02	1,272,402	1,228	0,10
239,095	667	0,28	517,093	72	0,01	2,171,934	1,351	0,06
1,602,783	4,745	0,30	2,407,904	412	0,02	11,035,406	10,038	0,09
1932								
943,322	1284,05	0,14	1,210,787	19	0,002	5,645,711	2097,22	0,04
200,852	705,64	0,35	297,785	61,75	0,02	1,726,154	2006,61	0,12
182,917	407,90	0,22	286,650	11	0,004	1,206,704	672,40	0,06
235,266	401,70	0,17	535,879	14	0,003	2,220,414	7942,50	0,04
1562,157	2799,29	0,18	2331,101	105,75	0,005	10,798,983	5570,48	0,05

^{a)} Woj. Pomorskie, Poznańskie i Śląskie — Wydział Nasienny: Poznań, Toruń i Cieszyń.

^{b)} Woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogródzkie i Wileńskie — Sekcja Nasienna: Łuck, Baranowicze i Włno.

T a b l i c a 3.

Powierzchnia uprawy nasiennych buraków cukrowych

woj. CENTRALNE ¹⁾			woj. POŁUDNIOWE ²⁾			woj. ZACHOD-	
Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę	
elit	wysad- ków		elit	wysad- ków		elit	wysad- ków
R o k							
561,20	1925,35	423	106,58	561,00	48	350,40	1422,85
R o k							
600,70	1506,62	367	175,75	370,25	58	363,85	1119,60
R o k							
879,32	2631,55	530	239,75	518,25	100	375,80	1525,12
R o k							
867,76	2983,02	535	212,55	761,00	70	526,55	1978,05
R o k							
1157,24	3678,63	547	239,00	961,50	67	381,00	1371,95
R o k							
1137,74	3184,52	593	153,45	316,95	34	381,21	1447,49
R o k							
958,58	3169,96	544	235,50	874,25	61	401,72	1240,35
R o k							
1120,44	4278,16	615	204,50	872,51	56	321,21	1349,47
R o k							
704,51	2747,66	449	113,65	355,10	45	211,18	966,75
R o k							
485,06	1331,96	315	122,45	785,46	49	124,46	436,21

¹⁾ woj. Warszawskie, Łódzkie, Białostockie, Lubelskie, Kieleckie.²⁾ woj. Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie, Tarnopolskie.³⁾ woj. Pomorskie, Poznańskie, Śląskie.⁴⁾ woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogródzkie, Wileńskie.⁵⁾ Do sum tych dochodzi 1189 ha w 8 majątkach satnowiących plan-
tacje Sp. Akc. „Granum“

i ilość majątków zajmujących się tą uprawą w Polsce.

DNIE ³⁾		woj. WSCHODNIE ⁴⁾		O G Ó Ł E M		
Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków
	elit	wysadków		elit	wysadków	
1 9 2 3						
159	50,50	58,50	17	1068,68	3968,00	647
1 9 2 4						
181	143,50	242,90	23	1283,80	3239,36	629
1 9 2 5						
182	150,95	374,40	21	1645,82	5049,32	833
1 9 2 6						
165	48,90	270,20	22	1655,76	5992,27	792
1 9 2 7						
180	60,40	300,00	17	1837,64	6312,08	811
1 9 2 8						
174	50,64	113,01	15	1724,04 ⁵⁾	5061,97 ⁵⁾	816 ⁵⁾
1 9 2 9						
184	60,75	248,00	20	1656,55	5532,56	809
1 9 3 0						
157	72,31	281,74	16	1718,46	6781,88	844
1 9 3 1						
120	28,60	108,50	19	1057,94	4178,01	633
1 9 3 2						
104	30,54	69,00	10	762,51	2622,63	478

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. Pomorskiem.

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	54	106	95	107	125	108	98	74	84
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	1.799,30	2.863,—	2.172,87	3.177,95	3.701,73	2.953,27	2.556,19	1.956,20	1.554,15
Poszczególne rośliny:														
Zyto . . .	—	—	—	—	—	577,7	815,5	694,5	775,—	906,75	894,81	720,49	404,20	261,30
Pszenica .	—	—	—	—	—	223,1	330,—	261,5	391,25	531,49	261,95	674,10	367,25	127,—
Owies . . .	—	—	—	—	—	359,—	487,5	254,25	557,45	556,45	396,75	192,75	160,15	74,20
Jęczmień .	—	—	—	—	—	211,50	237,—	181,25	275,95	396,16	270,65	171,55	84,15	38,15
Ziemiaki .	—	—	—	—	—	380,—	503,—	699,37	1.018,3	1.132,59	854,53	615,55	775,65	977,30
Inne rośliny	—	—	—	—	—	48,—	90,—	82,—	160,—	178,29	274,58	221,75	164,80	76,20

Tablica 5.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Poznańskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	128	201	183	199	295	279	241	212	216
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	4.613,38	7.163,77	6.950,—	8.302,44	11.650,82	10.481,75	7.577,—	5.750,28	4.242,79
Poszczególne rośliny:														
Zyto	—	—	—	—	—	1.813,5	2.229,27	2.414,—	2.675,82	3.824,25	3.577,50	2.419,25	1.279,75	936,75
Pszenica	—	—	—	—	—	785,—	1.479,—	1.451,—	2.074,77	2.204,54	2.012,29	1.778,—	1.287,20	550,25
Owies	—	—	—	—	—	562,25	931,43	977,—	1.270,20	1.727,37	1.440,50	758,12	456,62	301,25
Jęczmień	—	—	—	—	—	441,40	822,—	735,—	863,65	1.906,51	1.385,—	601,—	486,75	359,25
Ziemiaki	—	—	—	—	—	784,33	1.297,37	912,—	775,38	1.022,40	1.204,65	1.238,39	1.780,71	1.857,59
Inne rośliny	—	—	—	—	—	226,90	404,70	461,—	642,62	965,75	861,81	782,24	459,25	237,70

T a b l i c a 6.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Śląskiem.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	10	29	17	24	30	22	28	16	40
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	101,42	511,67	241,66	356,47	492,59	405,71	628,03	225,10	650,04
Poszczególne rośliny:														
Zyto	—	—	—	—	—	14,65	79,67	58,16	89,25	188,25	68,50	121,80	112,20	86,—
Pszenica . .	—	—	—	—	—	12,50	230,69	75,11	144,28	130,96	50,—	67,50	32,—	28,39
Owies	—	—	—	—	—	27,90	112,84	51,15	39,75	58,79	79,50	94,—	50,25	26,25
Jęczmień . .	—	—	—	—	—	1,—	40,47	15,56	8,—	26,75	29,60	83,28	25,40	10,50
Ziemiaki . .	—	—	—	—	—	45,37	30,62	36,06	59,69	76,84	174,11	240,78	—	496,02
Inne rośliny .	—	—	—	—	—	—	17,38	5,62	15,50	11,—	4,—	20,79	5,25	2,88

T a b l e c a 7.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Krakowskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	57	71	45	50	71	76	39	36	26
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	1,458,20	2,044,11	1,628,10	1,991,—	3,948,45	2,453,61	1,581,93	1,266,58	801,84
Poszczególne rośliny:														
Żyto	—	—	—	—	—	505,—	573,35	395,90	409,30	742,30	558,10	267,55	156,40	99,65
Pszonica . .	—	—	—	—	—	551,70	826,—	652,20	628,—	923,75	807,75	400,58	418,40	258,—
Owies	—	—	—	—	—	155,—	253,—	183,40	380,60	686,80	472,70	226,50	173,08	50,—
Jęczmień . .	—	—	—	—	—	58,90	114,26	83,—	113,30	207,—	179,75	105,05	103,30	55,25
Ziemniaki . .	—	—	—	—	—	46,80	58,02	104,10	128,—	939,—	110,61	96,—	133,40	94,33
Inne rośliny .	—	—	—	—	—	140,80	218,48	209,50	331,80	449,60	324,70	456,25	282,—	244,61

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. lwowskiem.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	48	41	58	65	67	73	55	38	27
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	973,55	1.561,15	1.855,55	2.003,60	2.944,60	2.756,40	2.268,45	1.115,90	695,10
Poszczególne rośliny:														
Zyto	—	—	—	—	—	290,50	345,35	410,50	368,—	531,—	597,—	229,50	133,—	88,—
Pszemica	—	—	—	—	—	273,45	515,50	626,30	693,75	1.002,—	934,50	977,25	382,—	306,30
Owies	—	—	—	—	—	181,95	496,—	285,70	316,50	419,—	467,50	372,25	72,50	96,—
Jęczmień	—	—	—	—	—	43,50	101,50	203,70	64,—	177,—	210,50	120,70	72,—	28,—
Ziemiaki	—	—	—	—	—	126,85	28,50	31,50	51,—	106,—	109,50	103,50	177,50	31,20
Inne rośliny . .	—	—	—	—	—	54,30	74,30	297,85	510,35	709,60	437,40	465,25	278,90	145,60

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Nowogrodzkim.

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	—	6	9	9	9	18	—	—	—
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	—	69,50	119,—	165,—	177,5	309,25	—	—	—
Poszczególne rośliny:														
Żyto	—	—	—	—	—	—	8,50	60,—	126,—	80,—	117,45	—	—	—
Pszenvca . .	—	—	—	—	—	—	8,—	8,—	27,—	15,—	31,50	—	—	—
Owies	—	—	—	—	—	—	39,—	32,—	8,—	76,50	96,—	—	—	—
Jęczmień . . .	—	—	—	—	—	—	12,—	17,—	3,—	4,—	28,80	—	—	—
Ziemiaki . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,—	—	—	—
Inne rośliny .	—	—	—	—	—	—	2,—	2,—	1,—	—	29,50	—	—	—

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Wileńskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	—	—	—	10	1	6	7	5	15	1	—
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	—	—	—	133,25	6,—	174,5	264,25	151,75	63,50	18,—	—
Poszczególne rośliny:														
Zyto	—	—	—	—	—	—	73,—	—	115,—	188,—	2,5	34,—	18,—	—
Pszenica . .	—	—	—	—	—	—	18,—	—	—	15,—	3,5	13,50	—	—
Owies	—	—	—	—	—	—	32,50	4	54,50	46,50	13,75	7,—	—	—
Jęczmień . . .	—	—	—	—	—	—	9,50	—	5,—	14,50	130,—	1,—	—	—
Ziemiaki . . .	—	—	—	—	—	—	0,25	2	—	0,25	—	—	—	—
Inne rośliny .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,—	8,—	—	—

T a b l e c a 11.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Białostockiem.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	19	—	3	9	7	4	4	3	11	22	25	19	14	2
Ilość ha kwalifikowanych	821,35	—	243,—	427,—	230,50	79,—	189,41	86,—	298 25	1 065,20	1 087,60	506,87	182,67	26,36
Poszczególne rośliny:														
Zyto	716,—	—	114,—	169,50	71,—	13,—	52,—	30,—	168,50	629,70	580,60	224,46	69,—	6,70
Pszenica	10,—	—	25,—	24,—	22,—	13,—	5,73	40,—	89,75	193,25	187,70	206,19	95,97	19,66
Owies	62,50	—	37,—	144,30	93,50	45,—	99,06	16,—	15,—	133,50	233,90	40,06	11,50	—
Jęczmień	—	—	31,—	51,70	89,—	8,—	32,62	—	25,—	51,50	58 10	8,50	4,—	—
Ziemiaki	30,—	—	35,—	34,80	5,—	—	—	—	—	56,—	25,05	17,26	—	—
Inne rośliny	2,85	—	1,—	2,70	—	—	—	—	—	0,25	2,25	10,40	2,20	—

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Warszawskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	89	64	68	62	71	46	58	56	59	104	107	85	65	44
Ilość ha kwalifikowanych	5,379,91	3,791,45	3,442,70	2,552,12	2,666,53	1,717,39	1,830,87	1,733,—	1,789,01	3,807,90	4,174,65	2,619,84	1,839,94	925,57
Poszczególne rośliny:														
Zyto	4 466,83	1,897,20	1,999,60	1,078,03	1,272,—	891,25	837,55	850,10	847,45	1,685,80	1 971,95	950,12	439,50	259,13
Pszemica	306,83	378,25	328,50	280,99	517,05	310,14	386,19	475,35	562,60	1,095,80	1,014,70	956,25	792,15	368,21
Owies	258,—	684,—	692,30	561,60	337,30	223,—	281,60	244,15	199,40	475,40	631,40	235,25	89,—	80,44
Jęczmień	293,—	715,—	322,30	514,—	504,10	205,—	257,58	101,50	129,—	479,20	449,55	278,20	225,11	129,—
Ziemiaki	—	61,—	18,—	58,50	—	1,—	10,20	25,—	16,30	24,40	31,10	68,85	189,80	66,29
Inne rośliny . .	55,25	56,—	82,—	59,—	36,08	87,—	57,7	36,90	34,26	47,30	75,95	131,17	104,38	22,50

T a b l i c a 13.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. łódzkim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	29	24	32	24	27	17	17	15	27	54	47	35	21	14
Ilość ha kwalifikowanych	1.147,86	986,44	1.145,83	1.013,55	920,16	492,66	435,20	404,93	782,81	2.094,14	1.833,40	1.043,61	552,50	346,90
Poszczególne rośliny:														
Zyto	975,—	676,92	895,95	452,68	394,—	266,27	157,50	185,30	296,75	885,30	981,55	441,88	185,50	173,39
Pszemica	117,	84,—	48,50	39,—	117,22	56,50	70,—	90,49	261,—	517,50	297,75	225,56	95,50	64,90
Owies	23,50	90,42	103,83	311,51	231,06	69,89	95,95	73,24	122,—	439,64	357,24	124,50	96,—	33,11
Jęczmień	21,50	118,10	90,80	169,36	145,75	76,50	88,75	48,30	66,—	136,—	98,66	60,70	69,—	25,75
Ziemiaki	—	—	—	41,—	31,50	13,50	20,—	7,50	13,50	25,30	51,70	123,22	54,—	44,75
Inne rośliny	10,87	17,—	6,75	—	0,63	10,—	3,—	—	23,56	90,40	46,50	67,75	52,50	5,—

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Kieleckiem.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	50	17	26	37	27	13	23	18	22	43	40	32	15	5
Ilość ha kwalifikowanych	1.202,67	529,—	950,72	1.455,16	1.091,20	631,36	582,94	521,86	405,84	1.160,52	1.504,82	760,63	275,50	93,25
Poszczególne rośliny:														
Zyto	1.005,17	339,25	654,12	583,48	491,—	277,56	227,—	192,20	147,—	427,82	565,17	198,20	62,60	8,—
Pszenica	138,—	134,25	151,—	280,18	253,50	140,—	209,12	84,25	130,70	376,42	472,95	321,55	116,70	28,25
Owies	25,—	55,50	94,20	360,38	213,06	140,75	71,25	42,—	70,—	194,50	314,—	121,90	45,—	57,—
Jęczmień	28,—	—	37,90	171,04	97,50	59,25	73,29	46,50	39,—	93,49	137,10	25,30	14,50	—
Ziemiaki	—	—	—	8,—	12,50	—	—	150,—	6,39	21,70	11,—	10,50	23,—	—
Inne rośliny	6,50	—	13,50	52,08	23,64	13,81	2,28	6,91	12,75	46,59	4,60	83,18	13,70	—

Tablica 15.

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Lubelskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	32	15	15	45	50	27	26	21	28	40	54	83	35	18
Ilość ha kwalifikowanych	1.732,88	789,08	894,20	1.556,37	1.891,72	1.018,45	1.032,76	828,43	849,30	1.581,87	2.517,62	2.673,50	1.006,05	460,80
Poszczególne rośliny:														
Żyto	1.234,88	196,58	396,—	585,50	730,20	489,—	444,80	319,13	270,10	588,—	867,02	996,03	333,20	164,30
Pszenica	111,75	107,75	57,50	238,—	242,65	142,85	190,—	189,10	159,75	270,81	568,40	917,49	407,80	193,90
Owies	250,50	288,50	305,50	456,19	534,50	276,55	274,—	246,20	271,25	426,30	615,50	399,32	124,10	66,50
Jęczmień	125,50	179,—	113,50	240,18	262,50	83,30	108,95	45,—	88,20	206,26	342,46	202,96	94,70	15,50
Ziemiaki	8,—	—	10,—	16,50	46,—	19,75	3,50	19,50	6,—	22,50	23,10	13,—	17,—	5,—
Inne rośliny	2,25	17,25	11,70	20,—	66,87	7,—	11,51	9,50	54,—	68,—	101,14	144,70	29,25	15,60

**Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin
w woj. Wołyńskim.**

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Ilość gospodarstw kwalifikujących	—	—	—	1	4	2	4	3	15	34	38	29	9	4
Ilość ha kwalifikowanych	—	—	—	14,—	217,15	106,—	92,25	153,—	956,61	2.252,43	2.702,43	1.944,35	461,05	132,—
Poszczególne rośliny:														
Zyto	—	—	—	—	63,—	2,—	1,—	29,—	133,32	320,12	491,19	215,65	33,75	19,—
Pszemica	—	—	—	3,—	47,—	76,—	30,75	73,—	335,12	902,64	902,82	1.007,80	237,50	61,75
Owies	—	—	—	6,—	69,65	23,—	35,50	18,75	194,87	584,21	684,30	300,28	71,85	14,—
Jęczmień	—	—	—	5,—	34,—	3,—	17,—	2,25	98,50	146,66	218,97	87,—	50,45	11,—
Ziemiak	—	—	—	—	—	—	—	—	8,—	34,—	104,50	43,—	15,—	—
Inne rośliny	—	—	—	—	3,50	—	8,—	30,—	186,80	264,80	300,65	290,62	52,50	26,25

2. Dział meljoracyjny

Dział Meljoracyjny został przejęty z końcem czerwca 1933 r. od Centralnego Towarzystwa Organizacyj i Kółek Rolniczych wraz ze swoimi agendami, w szczególności z Centralnym Komite-tem dla spraw Spółek wodnych, będącym wyrazicielem stosunków i warunków, w jakich te spółki egzystują na terenie całego kraju.

Ponieważ dział ten przeszedł do Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. zaledwie przed końcem okresu sprawozdawczego, przeto działalność jego w tym okresie wyraziła się w pracach wstępnych organizacyjnych, jak np. wydaniu okólników do izb i organizacyj rolniczych, informujących o stworzeniu tego organu przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., dalej w przystąpieniu do opracowania programu prac w ramach nowej organizacji ze zwróceniem szczególniejszej uwagi na współpracę z izbami rolniczymi.

Zwrócono też baczna uwagę na sprawy związane z Funduszem Pracy, którego działalność na wielu odcinkach dotyczy ży-wotnych interesów rolnictwa jak np. w dziedzinie drogowej, wodno-komunikacyjnej, meljoracyjnej, a także poczęści budownictwa (np. chłodnie, rzeźnie i t. p.). Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. ma swego przedstawiciela w Komitecie Centralnym Funduszu Pracy.

Udzielono szereg porad zarówno poszczególnym spółkom wodnym, jak przedewszystkiem powiatowym związkom tych spółek, które w dzisiejszej fazie organizacji spraw meljoracyjnych pozbawione są tego rodzaju pomocy.

III. Władze, Organizacja Wewnętrzna i Biuro Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej

1. Władze i biuro Związku.

Skład Prezydjum oraz Komitetu po wyborach dokonanych na zebraniu Rady dn. 24 stycznia 1933 r. oraz na posiedzeniu Komitetu dn. 10 lutego i 19 czerwca 1933 r. był następujący:

Prezydjum: Prezes Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej — Kazimierz Fudakowski, Wice-Prezesi: Stanisław Świeżawski i dr. Kazimierz Papara (prezes Sekcji Izb Rolniczych).

Członkowie Prezydjum: Janta- Połczyński Leon, Przedpełski Wiktor, Sobczyk Piotr, Stroynowski Roman, Taurogiński Edward, Wańkiewicz Stanisław, Wielowieyski Józef, Zenkteler Michał.

Członkowie Komitetu: Budzyń Józef, Chłapowski Mieczysław, Chrzanowski Zygmunt, Czarnowski Jan, Drzażdżyński Tadeusz, Donimirski Jan, Fijałkowski Władysław, Karłowski Stanisław, Kozłowski Tomasz, Lechnicki Felicjan, ks. Lubomirski Zdzisław, Łuniewski Adam, Malik Bronisław, Małski Władysław, Pannenko Ludwik, Piniński Władysław, Pluciński Leon, Popławski August, Pudowski Jan, Rudziński Marjan, Serożyński August, Stecki Jan, dr. Esden-Tempski Kazimierz, Tracz Jakób, Wąsowicz Hipolit, Weiss Zygmunt.

Zastępcy członków Komitetu: Buszczyński Stefan, Czarnowska Eleonora, Domański Leon, Gierdwoyń Aleksander, Kleniewski

Przemysław, Rdultowski Konstanty, Suryn Stefan, Szebeko Ignacy, Traczewski Stefan.

Komisja Rewizyjna: Porowski Mieczysław, Rychłowski Stanisław, Zdanowski Juljusz.

Dyrekcja: Dyrektorem Związku Organizacyj Rolniczych R. P. do marca 1933 r. był p. Jerzy Gościcki. Od dnia 1 marca 1933 r. na stanowisko dyrektora został powołany p. Wiktor Leśniewski, jednocześnie p. Jerzy Gościcki objął stanowisko Szefa Biura Ekonomicznego Związku.

Zastępca Dyrektora: dr. Edward Kostecki.

Sekretarz: inż. Feliks Raczkowski.

Biuro Ekonomiczne: Szef Biura — Jerzy Gościcki;

Zastępca Szefa Biura — Wacław Borowski.

Polityka celna i traktatowa — Dr. Bohdan Dederko.

Obrót produktami rolniczymi oraz przemysł rolny — Stefan Miernowski.

Sprawy Komunikacyjne — inż. S. Siemieński.

Dział Statystyczny: Kierownik dr. Wacław Ponikowski, współpracownicy: Karolina Stolzenwald, Janusz Wakar.

Dział Prawny — radca prawny adwokat Zygmunt Nadratowski.

Dział Organizacyjny — Stanisław Miklaszewski.

Sprawy Zagraniczne — Feliks Raczkowski.

Redakcja „Rolnika Ekonomisty“ — red. dr. Tadeusz Mincer (do 10 lutego 1933 r.), dr. Wacław Borowski (od 10 lutego 1933 r.), Sekretarz Redakcji — Włodzimierz Kleniewski, administracja — Jadwiga Miklaszewska.

Dział Meljoracyj Rolnych — inż. Leonard Gumiński.

Kancelaria: kierowniczką — Jadwiga Miklaszewska, buchalterka i kasa — Jadwiga Machnicka, siły pomocnicze: Wacława Dybowska i Krystyna Szniersztajnowa.

Autonomiczna Sekcja Centralna do spraw nasiennictwa — dyrektor dr. Edward Kostecki, zastępca Woysław Zaborski, współpracownicy: Tadeusz Łoziński i Irena Dłużniakiewiczowa.

2. Wykaz Instytucyj, w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organiz. Roln. R. P.

W okresie sprawozdawczym Związek Izb i Organizacyj Rolniczych Rzplitej Polskiej brał udział bezpośredni w pracach następujących instytucyj państwowych i społecznych.

1. Państwowa Rada Kolejowa.
2. Państwowy Fundusz Bezrobocia.
3. Państwowa Komisja Oświaty Zawodowej przy Ministerstwie Oświaty.
4. Opiniodawcza Komisja Gospodarcza przy Ministerstwie Rolnictwa i R. P.
5. Komisja popierania obrotu produktami rolniczemi.
6. Komisja Bekonowa.
7. Centralna Komisja Przywozowa przy Min. Przemysłu i Handlu.
8. Międzyministerj. Komisja Popierania Eksportu.
9. Międzyminister. Komisja opracowania planu przewozowego.
10. Rozdzielecza Komisja Wywozowa.
11. Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe.
12. Rada Traktatowa Samorządu Gospodarczego.
13. Komisja Porozumiewawcza Samorządu Gospodarczego.
14. Rada Gospodarcza Chłodni w Gdyni.
15. Związek Eksporterów Zboża R. P.
16. Polski Komitet Naukowej Organizacji.
17. Międzynarodowa Komisja Rolnicza w Paryżu.
18. Komisja Pracy przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
19. Komisja do spraw Spółdzielczości Rolnej przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.

Pozatem Związek brał udział w pracach Instytucji za pośrednictwem poszczególnych działaczy ze świata rolniczego, wybranych lub powołanych indywidualnie, a będących jednocześnie członkami władz Związku. Wśród tych instytucyj wymienić należy Bank Polski, Państwowy Bank Rolny, Bank Akceptacyjny.

3. Wykaz organizacji wchodzących w skład Z.I.O.R.R.P.

I. Członkowie zwyczajni:

1. Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych, Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. a) Małopolskie Towarzystwo Rolnicze, Lwów, ul. Kopernika 20.
b) Małopolskie Towarzystwo Rolnicze, Kraków, Plac Szczepański 8.
3. Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych, Poznań, Mickiewicza 33.
4. Pomorskie Towarzystwo Rolnicze, Toruń, Sienkiewicza 12.

II. Członkowie rzeczywisci:

- | | | |
|-------------|-----|--|
| od 1/IV.33 | 5. | Białostocka Izba Rolnicza, Białystok, ul. Sienkiewicza Nr. 12-a. |
| „ | 6. | Kielecka Izba Rolnicza, Kielce, ul. Sienkiewicza Nr. 47. |
| „ | 7. | Lubelska Izba Rolnicza, Lublin, ul. 3-go Maja Nr. 20. |
| „ | 8. | Lwowska Izba Rolnicza, Lwów, ul. Kopernika Nr. 20. |
| „ | 9. | Łódzka Izba Rolnicza, Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 96. |
| od 1/VII.33 | 10. | Poleska Izba Rolnicza, Brześć n/Bugiem, ul. Marszałka Piłsudskiego Nr. 18. |
| | 11. | Pomorska Izba Rolnicza, Toruń, ul. Sienkiewicza Nr. 10. |
| od 1/VI.33 | 12. | Śląska Izba Rolnicza, Katowice, ul. Julj. Ligonja Nr. 36. |
| | 13. | Warszawska Izba Rolnicza, Warszawa, ul. Kopernika 30. |
| | 14. | Wielkopolska Izba Rolnicza, Poznań, ul. Mickiewicza 33. |
| od 1/IV.33 | 15. | Wileńska Izba Rolnicza, Wilno, ul. Jagiellońska 3/5. |
| | 16. | Wołyńska Izba Rolnicza, Luck, ul. Mickiewicza Nr. 1. |

III. Członkowie nadzwyczajni:

- | | | |
|-------------|-----|---|
| | 17. | Centrala Rolników, Sp. Akc., Poznań, Pl. Wolności Nr. 18. |
| | 18. | Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe, Warszawa, ul. Warecka Nr. 11-a. |
| od 1/III.33 | 19. | Polski Związek Zawodowy Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30. |
| | 20. | Rada Naczelna Organizacji Ziemiańskich, Warszawa, ul. Mazowiecka Nr. 5. |

21. Rada Naczelna Przemysłu Gorzeli Rolniczych, Warszawa, ul. Traugutta Nr. 11.
22. Spółdzielczy Syndykat Rolniczy, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30.
23. Spółka Producentów Krochmalu, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30.
24. Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek, Warszawa, Marszałkowska Nr. 149.
25. Syndykat Plantatorów Chmielu, Warszawa, ul. Czerniakowska Nr. 217.
26. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, Warszawa, ul. Kredytowa Nr. 1.
27. Towarzystwo Lniarskie, Wilno, ul. św. Jacka Nr. 2.
28. Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30.
29. Związek Eksporterów Zboża R. P., Poznań, ul. Podgórna Nr. 10, II-e wejście.
30. Związek Polskich Zrzeszeń Ogrodniczych, Warszawa, ulica Bagatela Nr. 3.
31. Związek Producentów Ryb, Warszawa, ul. Rybaki Nr. 18.
32. Związek Spółdzielni Polskich, Warszawa, ul. Jasna Nr. 8.
33. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza, Poznań, Pl. Wolności Nr. 9.
34. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraka Cukrowego, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30.
35. Związek Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego, Poznań, ul. Sew. Mielżyńskiego Nr. 7.
36. Związek Zawodowy Cukrowni b. Kr. Polskiego, Wołyń, Małopolski i Śląska, Warszawa, ul. Moniuszki Nr. 11.
37. Związek Zawodowy Polskich Hodowców i Wytwórców Nasion, Warszawa, ul. Kopernika Nr. 30.
38. Związek Ziemian, Kraków, ul. St. Batorego Nr. 21.
39. Kresowy Związek Ziemian, Warszawa, ul. Piusa XI Nr. 36.
40. Związek Ziemian, Warszawa, ul. Mazowiecka Nr. 5.
41. Wielkopolski Związek Ziemian, Poznań, ul. Ratajczaka 1.
42. Związek Ziemian Wołyń, Łuck, ul. Mickiewicza Nr. 1.
43. Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, Poznań, ulica Wjazdowa 11.

- od 1/VII.33
- 44. Wileński Bank Ziemski, Wilno, ul. Mickiewicza Nr. 8.
 - 45. Krajowe Towarzystwo Meljoracyjne.
 - 46. Towarzystwo Zachęty do hodowli koni w Polsce, Warszawa, ul. Mazowiecka Nr. 16.

IV. Członkowie Korespondenci.

- 46. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
- 47. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, ulica Rakowiecka Nr. 8.



SPIS RZECZY

	Str.
I. Ogólna sytuacja gospodarcza	5
Warunki klimatyczne i stan zasiewów	5
Plony	8
Powierzchnia upraw w Polsce	8
Zbiory	10
Ceny produktów rolnych	13
Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q.	16
Stan pogłowia inwentarza żywego	17
Rynki zbytu	19
Handel zagraniczny artykułami rolniczymi	24
" " ziemiopłodami i ich przetworami (w tys. q.)	26—27
" " " " " " (w tys. zł.)	28—29
" " zwierzętami i produktami zwierzęcymi	31
Sytuacja rolnictwa	37
Wskaźniki cen hurtowych wg. Gł. U. St.	39
" " wg. Państw. Instytutu Badania Konjunktur	40
Walka z kryzysem	42
II. Działalność Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.	47
Reorganizacja Związku	47
Prace Związku w dziedzinie organizacji rolnictwa	49
Prace wstępne w związku z uruchomieniem samorządu rolniczego	49
Sekcje Związku	49
Działalność w dziedzinie organizacji izb rolniczych	50
Działalność w zakresie zagadnień organizacyj społeczno - rol- niczych i oświaty rolniczej	53
Prace w zakresie polityki gospodarczej i rolnej	55
1. Polityka handlowa:	55
polityka zbożowa	55
organizacja eksportu zwierząt rzeźnych i produktów uboju	59
preferencje dla krajowych surowców rolniczych	65
premje wywozowe	68
standaryzacja eksportu	70
ochrona celna rolnictwa	71
zakazy przywozu	72
sprawy traktatowe	72

	Str.
2. Zagadnienia komunikacyjne i taryfy kolejowe	78
3. Przemysł rolny	80
4. Sprawy kredytowe, podatkowe, socjalne i prawne	82
5. Prace Wydziału Statystycznego	87
6. Działalność informacyjna	92
7. Działalność na terenie międzynarodowym	95

Działalność w zakresie zagadnień fachowo - rolniczych	99
---	----

1. Sprawozdanie Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennych 99

Zmiany przeprowadzone w Rejestrze Odmian Oryginaln. na r. 1933	101
--	-----

Powierzchnie zasiewów w ha poddanych kwalifikacji zbioru 1932 r. na obszarze całego Państwa Polskiego	103
---	-----

Stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej powierzchni obsianych temi zbożami za okres 1925/32	104—105
--	---------

Powierzchnia uprawy nasiennych buraków cukrowych	106—107
--	---------

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. pomorskiem	108
--	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. poznańskim	109
--	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. śląskim	110
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. krakowskiem	111
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. lwowskiem	112
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. nowogródzkim	113
--	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. wileńskim	114
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. białostockiem	115
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. warszawskim	116
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. łódzkim	117
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. kieleckim	118
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. lubelskim	119
---	-----

Zestawienie ilości gospodarstw i ha kwalifikowanych roślin w woj. wołyńskim	120
---	-----

2. Dział meljoracyjny 121

III. Władze, Organizacja wewnętrzna i biuro Związku Izby i O. R. R. P.

1. Władze i biuro Związku	123
2. Wykaz instytucji w których pracach uczestniczył Z.I.O.R.R.P.	125
3. Wykaz organizacyj wchodzących w skład Związku	126



Biblioteka Uniwersytetu
Marii Curie - Skłodowskiej
w Lublinie

566

CZASOPISMA